

ЧОРНЫ ДЗЕНЬ РАСЕІ: 700 закладнікаў

Ахвяры слоікаў

Гута на Пастаўшчыне атрымала сваю назну ад шклозаводу, пабудаванага там у 1905 г. Цяпер з 850 жыхароў там працуе каля трох сотняў — амаль усё дарослае насельніцтва. Цягам стагодзьдзя гучычы ведалі, што, калі ня зъедуць за блізкі съвет, будуць усё жыцьцё рабіць на сваім заводзе. Старонка 6.

Беларуская Навадворская

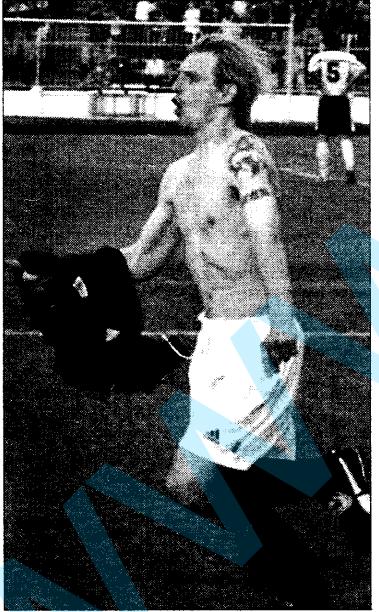

Аксана Новікова мае свой погляд на тактыку палітычнай барацьбы. За гэта ёй пагражае пяць гадоў турмы. Старонка 3.

Беларусы, а ня магма

27 кастрычніка ў Польшчы — выбары ў органы мясцовага самакіраваньяня. Упершыню прымым галасаванынем будуць абрацца бурмістры мястэчак і прэзыдэнты гарадоў. Беларусы Беласточчыны выставілі дэльце сотні кандыдатаў. Старонка 5.

“Нёман” як фэномэн

Гарадзенскі “Нёман” пад кірауніцтвам Сяргея Саладоўнікова стаў сапраўды народнай камандай і прабіваецца ў чэмпіёны нацыянальнага першынства. Старонка 7.

Падпіска

Нагадваем, што падпіску газета абыходзіцца таніней. Падпісны індэкс 63125. Цана падпіскі на месяц — 1618 рублёў. Падпіску прымаюць ва ўсіх аддзяленнях пошты, у шапіках “Белсаюздруку”. *Дык падпісвайся!*

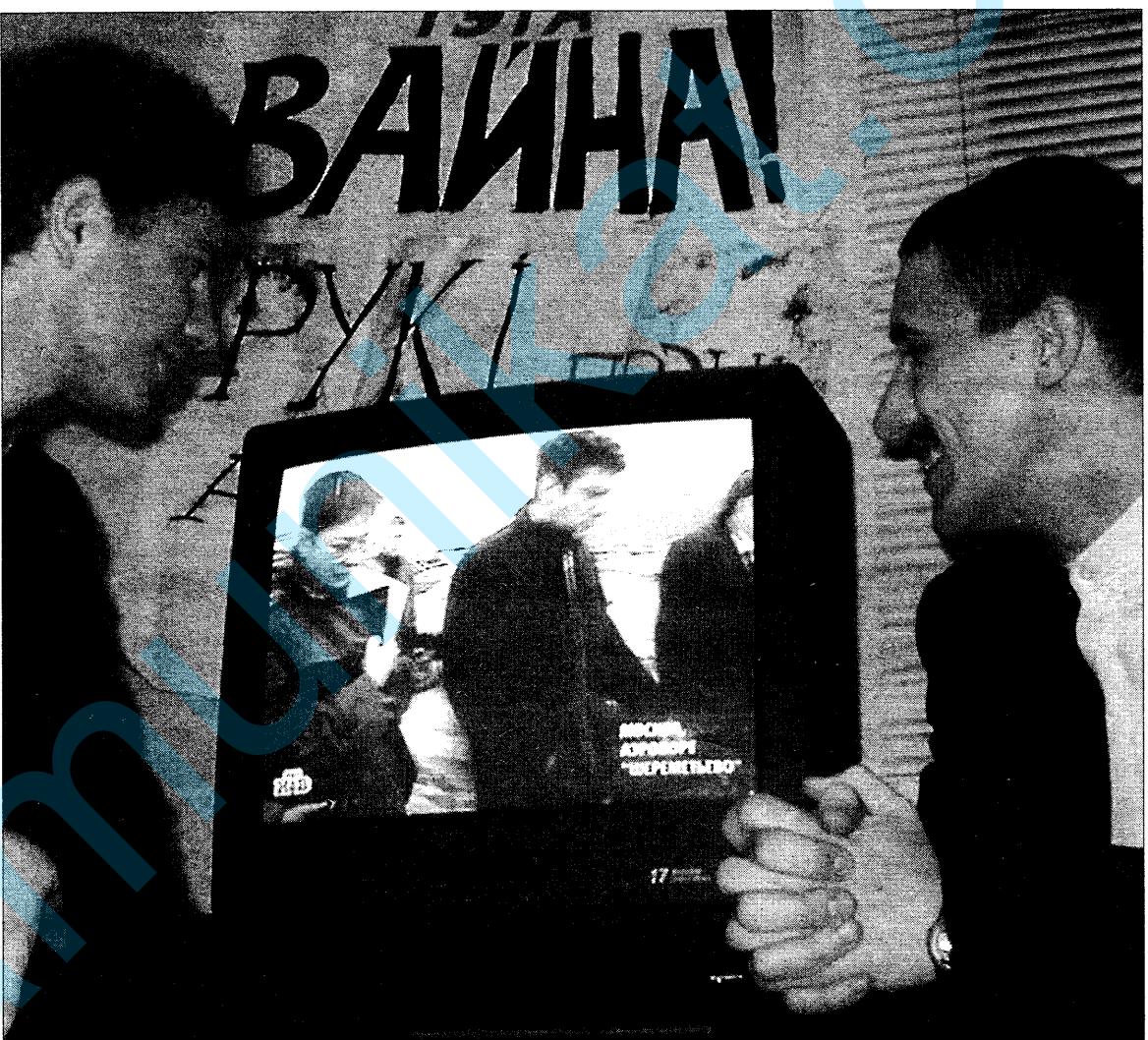
№ 40 (302) 25 кастрычніка 2002 г.

Вайна прыйшла
у Москву

БАРЫС НЯМЦОЙ ПАЙШОЙ ДАМОЙ

Дэпартыя расейскіх дэпутатаў

Раніцай 23 кастрычніка ў аэрапорце “Менск-2” адразу пасля прыземлення самалёту з Москвы былі затрыманы лідэры расейскага Саюзу правых сілаў Барыс Нямцов і Ірына Хакамада. Яны мусілі браць удзел у канфэрэнцыі па беларуска-расейскай інтэграцыі. Каля Міжнароднага адукатынага цэнтра, дзе паседжаныне адбывалася, іх ужо ча-

калі некалькі дзясяткаў сяброў незарэгістраваных арганізацый “Малады фронт” і “Беларуская партыя свабоды”, якія ладзілі антыінтэграцыйны пікет. Расейскую дэлегацыю закідалі яйкамі — вось і думай, каму больш не пашанцавала: дэпартаванаму Нямцову ці ўсім астатнім.

Працяг на старонцы 3.

Нацыянальная ідэя — супольны лёс

“НН”: Спадару Якубовіч, Вы плянуете зъмяніць назоў газеты. Ці санкцыяняваны гэты крок заснавальнікам?

Павал Якубовіч: Я лічу, што назоў газеты зайдзялягізаваны. Значная частка нашых чытачоў — гэта людзі кансерватыўныя. Для іх стары назоў застаецца галоўным знакавым фактарам у

зьмесце газеты. Аднак сёньня ўжо нямае ні савецкай улады, ні краіны “Беларуссія”. Вядучая дзяржаўная газета сувэрэнай краіны не павінна мець такога жорсткага і ідэалагізаванага назову. Нашая чытацкая аўдзіторыя папаўняеца людзімі новых пакаленій. Для маладых чытачоў стары паняткі ўжо не зъяўляюцца непарушылі съявімы.

Прыніцце рашэння пра назоў Алляксандар Лукашэнка пакінуў за калектывам рэдакцыі. Прасіў толькі парыща з чытачамі. Цяпер мы рыхтуем дакументы для перарэгістрацыі газеты. Я лічу, што яна магла быць названа “Беларусь сёгдня”. Вельмі спадзяюся, што чытачы нас зразумеюць.

“НН”: Калісці “НН” давялося судзіцца, каб адстаяць права выдавацца тарашкевіцай. Нядаўна “СБ” надрукавала артыкул клясычным правапісам. Гэта выключэнне ці знак? Мо газета зробіцца ў будучыні дэзвюхмоўнай?

П.Я.: У мяне, як у рэдактара, ёсьць цвёрдыя прынцыпы: друкаваць матэрыялы той мовай, якой яны паступаюць у рэдакцыю. Я не лічу актуальнай проблемай выкарыстанне “тарашкевіц” ці “наркамаўкі”. Гэта тэма вялікай філялягічнай дыскусіі. Мой пункт гледжання: пакуль у нашай краіне большасць насельніцтва не авалодала “наркамаўкай”, спробы якасна палепішыць мову — нясвоечасовая. Што тычыцца пераходу “СБ” на беларускую мову, то мне гэта задача таксама не падаецца актуальнай. Я зыходжу з рынковых пазыцый. Сёньня ёсьць газета — інфармацыйны прадукт, які карыстаецца попытам.

У краіне шмат людзей, якія жадаюць атрымліваць інфармацыю па-расейску. “СБ” і надалей будзе выходзіць па-расейску. Але матэрыялы, што паступаюць у рэдакцыю па-беларуску, будуць друкавацца мовай арыгінальнай.

Працяг на старонцы 4.

Лідэр апэрэткавае апазыць!

Яшчэ год таму нікуму не вядомы генэрал Фралоў прэтэндуе на ролю лідэра беларускай апазыцыі. Маска, адкрыйся.

Фралоў шукае падтрымкі Ракеi, бо "ня бачыць нічога страшнага" ў частковай сцяве нашага сувэрэнітету. Яго нібыта падтрымліваюць ярархіПраваслаўнае царквы, якія нібыта ў потайкі ненавідзяць Лукашэнку за тое, што той зрабіў з царквы апошні вінцік дзяржаўнага мэханізму і проста таму, што "ён хам". Фралоў не прапускае ніводнае "тэрасцяктарнае" тусоўкі. Фралоў — у кожнай незалежнай газеце. Нарэшце, у Фралова нібыта ёсьць воля, ён мала чаго байца. Фралоў узняў у парлямэнце пытаньне аб зынкльых апазыцыянерах. Такога рэвізуіту на мяў ніводзін з ранейшых лідэраў апазыцыі. Гэта — у нашых краёх — праста празыдэнцкі патэнцыял!

Але: Фралоў адстаўны вайсковец, а грамадзкай думкай на лічыць ваявкаў здольнымі да дзяржаўнага кіравання. Ён з шэррагаў "кішэннае апазыцыі", дапушчанае ў палаце прадстаўнікоў уладамі. Ён з Горадні, а выхадцы з гэтага рэгіёну на маюць вялікай вагі ў палітычнай і гаспадарчай эліце. Ён не размаўляе па-беларуску. Ён не прафэсійны палітык і мае нуль рынкава-еканамічнага досьведу. Гэта да яго ляцелі ў Менск падпісваць дамову аб супрацоўніцтве Нямцоў і Хакамада, і ён з лёгкасцю робіцца закладнікам гэтага палітычнага скандалу.

Апэрэткава выглядае дэпутат палаты прадстаўнікоў, які спрабуе ўдаваць з сябе лідэра апазыцыі, заклапочанага лёсам Захаранкі. Як выглядае, "Прынцеса цырку" на беларускай палітычнай сцене — такая ж недаўгавечная, як і ўсе іншыя спектаклі, трансплантаваныя на палітычную сцену з тэатральнай.

Барыс Тумар

АПЫТАНЬНЕ "НН"

23 кастрычніка група ўзброеных чачэнцаў захапіла дом культуры на вуліцы Мельніка ў Маскве і амаль 700 закладнікаў. У гэты час там дэмантраваўся музык "Норд-Ост", і заля была амаль цалкам запоўненая. Паводле сайту kavkaz.org, акцыя з'здзеісьненая чачэнцамі-съяротнікамі на чале з палявым камандзірам Маўсарам Бараевым. Паведамляеца, што аснову групы складаюць чачэнкі-ўдывы. Тэрарысты адпушыцілі з будынку дзяяцей і жанчынаў. Калі нумар рыхтаваўся да друку, дом культуры быў узяты ў аблогу байцамі ўнутраных войскаў, а чачэнцы замінавалі будынак. Іхнае патрабаванье — спыніць вайну ў Чачні.

Хто пераможа ў Чачні?

Сяргей Булыгін, статс-сакратар, памочнік міністра абароны па пытаннях вайсковай палітыкі: Не павінен нікога перамагаць. Перамога тут непрымальнай. Перамагаць можна, калі вораг на цябе напада і ты баронішься. А ў Чачні трэба ўсё вырашаць мірнымі шляхам. Перамовамі. Толькі так удаса пазбавіцца праблема, якія на Каўказе існуюць ужо стагодзьдзя. Трэба дабывацца ўсталіваныя міру. І потым наладжваць чачэнскае самакіраванье. У межах Ракеi, зразумела.

Ібрагім Канапацкі, намеснік старшыні Мусульманскага рэлігійнага аб'яднання: Чачэнцаў нельга перамагчы, іх можна толькі вынішчыць. Што Ракеi фактычна і спрабуе зрабіць. Самае парадаксальнае, што вынішчае яна сваіх жа грамадзянаў. Атрымліваеца сапраўдная грамадзянская вайна. Ракеi чую пах нафты. І вядзе вайну на згубу цэлага народу.

Цімафеі Дранчук, каардынатор ЗУБРа: Перамогу чачэнцы. Яны змагаюцца зі сваім народом і зі сваім землем.

Уладзімер Лабковіч, юрист "Вясны-96": Пераможцаў быць ні можа. З пункту гледжанья права-абаронцаў, Ракеi з'яздзіўся на генадыч чачэнскага народу. У "першай" вайне перамаглі чачэнцы. Але потым Масхадаў ні здолеў захаваць адзінства краіны. Ён праіграў мір. Тому за ўсё, што цяпер там адбываецца, урад чачэнцы таксама ніясе адказнасць.

Таяціна Сынітка, журналістка: Мне хочацца патасна адказаць, што перамогу чачэнцы. Але я ні ведаю, што там насамрэч. На расейскіх каналах — шалённа пралаганда. Да нас даходзіцца толькі палова інформацыі і толькі з аднаго боку. Я была ў Чачні два разы. Галоўнае, што зразумела, — я ненавіджу вайну. Любую. Страшнна церпяць усе. Чачэнцы, як малы народ, найбольш. Але ісламскі свет іх насамрэч падтрымлівае. Невядома, што лепш — бараніць незалежнасць зброяй ці прыстасоўвацца і пазыбягаць ахвяраў, як беларусы.

Алітвала Вольга Анціповіч

Ракеi возьме пад кантроль гэты рэгіён. Перавага пакуль на яе баку. Але ж там горныя людзі. Гэта таксама трэба ўлічыць. Канфлікт можа зацягнуцца — як на Блізкім Усходзе. Пакуль на будзе нейкага валявога раשэння, нічога на зменіцца.

Мікола Статкевіч, лідэр "Народнай Грамады": Нікто. Чачэнцы не перамогуць, бо маюць замала рэсур-

Мэта — квітнеючая незалежная свабодная Беларусь

Ліст Наталыi Судлянковай

Я хацела б падзякаўца кожнаму з вас, за ту міральную падтрымку, якую моя сям'я і я сама адчуваю цягам майго затрымання ў Нямеччыне. Вельмі істотна тое, што, нягледзячы на ўсе цяжкасці ды забароны, у Беларусі існуе незалежная прэса, якая з'яўляеца сапраўдай аўтэнтычнай.

Бываюць у жыцьці кожнага з нас такі дні і падзеі, якія карэнным чынам мяняюць усё ды прымушаюць абсалютна іначай паглядзець на вакол сябе. Для мяне адной з тых падзеяў стаў ад'езд з Беларусі. Ён пацягнуў за сабой цэлы ланцуг іншых зъменаў ды прымусіў перагледзець шмат з таго, што раней здавалася непарушным.

Я ад'яжджаю менавіта ў Чэхію, таму што мне падабалася гэтая краіна. Яна мне заўсёды нагадвала Беларусь, па якой я сумавала ўсю цяпер. На пачатку 90-х гадоў мінулага стагодзьдзя абездзве краіны знаходзіліся практычна ў аднолькавых умовах, вельмі падобнымі былі што стан эканомікі, што перспектывы далейшага развязвіцца.

І той шлях, які праішпа Чэхія пасля "аксамітнай рэвалюцыі", — гэта менавіта той шлях, які быў бы наканаваны Беларусі, калі б... Аднак "калі б" у гісторыі не існуе. Лёс у чарговы раз вы рак на вырабаваны. Агрэсіўная шэрасць, якая пануе цяпер у краіне, імкненца спыніць развязвіцца народу ды адкінуць яго ў ўзорчыкі гады бальшавізму. І тым на менш, менавіта краіні з нас мае ўнікальную магчымасць і час вывучацца чужы досьвед, шукаць шляхі выйсціца з сэнсіяшнай ситуацыі ды думака пра будучыню.

Мне вельмі цікава знаёміца з жыхарым Чэхіі, размаўляць зь імі, і я часта з'яўляюся да іх з просьбай распавесці пра тое, што яны рабілі пасля "аксамітнай рэвалюцыі". Аднойнай я сустэрліася з жанчынай, якая атрымала тытул "Найлепшая мэнеджэрка 2001 г.". Спадарына Яна Казакава больш за 10 гадоў тому стала дырэктаркай невялікага цэху плястмасавых

вырабаў, які аблугуваў буйны склады завод. Цяпер гэты цэх паглынуў завод і мала хто ўжо згадвае былы гіганцівай прымеславасці.

Я запыталася ў Яны Казакавай, чаго б яна рабіла не рабіць людзям, якія прыходзяцца "наверсе", і што рабіць тым, хто раптам апінуўся "унізе". Яна адказала: "Тыя, хто знаходзіцца "наверсе", мыслюць увеселі памятаць аб тым, што існуе ўсякі ніжні пакт. А той чалавек, які апінуўся "унізе", абавязаны змагацца за сваю будучыню, працаўца над сабой, рыхтавацца ды, галоўнае, заўсёды быць падрыхтаваным да таго моманту, калі жыцьцё дасць яму шанец пайсці ў гары. І вось гэты шанец трэба скапіць і ўжо не адпускаць".

Этых словы чалавека, які перажыў шмат у сваім жыцьці і амаль заўсёды выходзіў пераможцем з самых складаных сітуацый, маглі бы стаць

НАТАЛІЯ СУДЛЯНКОВА

Дні КНГ АБСЭ палічаныя

Беларускае МЗС патрабуе спынення дзейнасці цяперашніх місій АБСЭ ў краіне як умовы для пачатку перамоваў аб прыбыцці новай місіі. Прадстаўнікі АБСЭ і Дзярждэпартамэнту ЗША рэзка схрыцівалі пазыцыю Беларусі. Паводзіны Беларусі "падточвае прынцыпы АБСЭ", заявіў прадстаўнік Дзярждэпу. Замежныя правабаронцы патрабуюць захаваць місію і лічыць яе "місіяй у выгнані".

РНЕ пад судом

Віцебскі абласны съедчы аддзел КДБ перадаў справу чатырох сяброў РНЕ ў суд. Іх вінаваціць паводле артыкула 130 КК "Распальванье нацыянальнай, расавай або рэлігійнай варожасці". Расейскія фашысты адкрыта распайсілі сядзібкі ды аўтобусы, заклікаючы моладзь да жыцьця "без Лукашэнка".

Кожны з тых, хто штодня змагаецца за будучыню сваёй краіны без пачварнага рэжыму, што разбурае ствараную стагодзьдзямі спадчыну, — сапраўдны герой.

Але і герой не павінен забываць аб тым, што сымбалі канчатковай перамогі ды канчатковай міта сэнсіяшнай барацьбы — гэта квітнеючая незалежная свабодная Беларусь.

Наталія Судлянкова, Прага

ВОДГУКІ

Варта пасправаваць

Вельмі ўдзячны за артыкул актора П.Ламана. Праблема коласаўцай ўзтаксама датычыць і купалаўцай. Акторы ў жыцьці не размаўляюць па-беларуску, і рэжысёра карыстацца толькі расейскай мовай. Таму акторы часта папросту завучваюць тэксты, а пра імправізацыю па-беларуску можна ўвогуле забыцца.

Праблема ўзтакіла не раптоўна, ёсьць шэраг акалінасці: прафэсійны дысцыпліністы Акадэміі мастацтваў чытаюцца ў асноўным па-расейску (толькі сцэнічную мову сп.Калядя і сп.Курган выкладаюць па-беларуску).

дый у тэатры старэйша пакаленінне падтрымлівае традыцыю "не хачу быць белай варонай". Вырашэнне праблемы патрабуе праігленыя волі, харкатуру ды кожнага чалавека, пэўнай пазыцыі кіраўніцтва тэатру. На жаль, я таксама не могу пахваліцца тым, што размаўляю ўзтакіла толькі па-беларуску. Антон Чэхай казаў: "Трэба кожны дзень выцісціца зі сябе нявольніка кропля за кропляй". Дык мо варта пасправаваць?

Р.П., актор Нацыянальнага Акадэмічнага тэатру імя Янкі Купалы

Каб свой пазнаў свайго

Тэма, узынятая сп.Пятром Ламанам у артыкуле "Кампот з хрэном" ("НН" ад 18 кастрычніка), вельмі актуальная. Сапраўды, актор нацыянальнага тэатру, які дасканала не валодае беларускай мовай, — прафэсійна непрыгодны. Тому мы і на бачым нашых актораў у кінэматографе, на тэлебачанні.

Нас, сталых грамадзян, ужо не цікавіць чужое. За сваёй дзяячайцца ад чужога. Мы хочам гаварыць пра сваё, карыстацца сваім, перажываць за сваё, любіць сваё, жыць сваё. Мы ужо зразумелі, што чужое жыцьцё неда-

сяжнае, колькі ні праціграй руки і ні глядзі галоднымі вачыма. Што ёсьць у нас сваё шчасце, для нас яно адзінае, Богам дадзеное.

Мова патрэбна — каб у бурлівым жыцьцёвым моры сваё пазнаў свайго. Вось вам і ўся Нацыянальная ідэя — любіць Сваё. Падтрымліваць Сваіх. Карыстацца Сваім. Берагчы Сваё. Жыць Сваім. Змагацца за Сваё.

Улада, расейскамоўная беларуская інтэлігэнцыя, акторы Віцебскага нацыянальнага тэатру — усе яны цураюцца мовы і тым самым, наўмысна перашкаджаюць нам любіць сябе. І зумэн любові ды сябе нараджаеца варожасць да чужога.

Кастусь Травенец, Ворша

Пра беларуска-і сламскае сяброўства

Увесе Менск быў аблеплены абелесткамі аб "нацыянальнай выставе і Сламской (менавіта так!) Рэспублікі Іран", што адбылася на "Белэкспа" (Купалы, 27). Абелесткі этыя былі аздобленыя... выявай помн

Барыс Нямцоў пайшоў дамоў

Працяг са старонкі 1.

Прэсавая служба МЗС съцвярджае, што "антаніямцоўская спэцпраца" КДБ праводзілася па анімістым тэлефанаўанні. Быццам бы а сёмай раніцы невядомы папярэдзіў, што расейскі палітык будзе везьці гроши беларускай апазыцыі. Аднак кіраўнікі СПС кажуць, што беларускія спэцслужбісты ляцелі разам з імі ў самалёце з Москвой і што акцыя была добра сплянаваная. Незразумела, ці сапраўды канфіскаваныя 50 тыс. далляраў і "падрыўная літаратура" (г.зн. выданыя СПС) належалі Нямцову. І ён, і Хакамада ад грошей адмаўляюцца і съцвярджаюць, што ім пачкі падкінулы ў аэрапорце. Камэнттар БТ зъедліва заявіў, што гэтыя 50 тысяч пойдуть на пабудову Нацыянальнай бібліятэцкі..

Як паведамляе прэсавая служба КДБ, была пастанова пра дэпартацыю толькі Барыса Нямцова ("непажаданай асобай" у Беларусі ён стаў яшчэ колькі дзён таму, што пацвярджае падрыхтоўку беларускага боку да ягона-га прыезду), а Ірина Хакамада вярнулася ў Москву па ўласнай волі. Супрацоўнікі спэцслужбай адвезлі іх у аэрапорт "Менск-1" і пасадзілі ў рэйсавы самалёт, які ляцеў у Москву. Цяпер расейска-му палітыку забаронены ўезд на тэрыторыю нашай краіны, бо ён абвінавачваецца ў "нанясенні шкоды нацыянальнім і дзяржаўным інтарэсам Рэспублікі Беларусі".

Менскі падзеі выклікалі дыпламатычны скандал. Пра сваю не-задаволенасць дзеяннямі беларускіх уладаў выказаўся расейскае МЗС і ўрад. Яшчэ больш вострым былі камэнтары Нямцова і Хакамады, упэўненых, што "рэжым Лукашэнкі ў агоні". Зь беларускага боку рэакцыя розная: Анатоль Лябедзька выбачыўся перад расейцамі за інцыдэнт у менскім аэрапорце, Аляксандар Дабравольскі лічыць, што зда-рэньне будзе мець "нэгатыўныя наступствы" для Беларусі. Між тым, паспалітае грамадзства це-шыцца так, нібы гэта беларускія

А.Лябедзьку, С.Багданкевіча, М.Грыба сустракалі маладафронтавуцы з плякатамі

хакеісты перамаглі расейцаў. Пасля вікавых крыўдаў кожнае прыніжэнне Масквы ўспрымаецца з долій злараднасці. ...А шуму ў съвеце! Зь Беларусі выгнали расейцаў. Гэта вам ужо ня *White Russia*, якая — таксама Ра-сея.

Этот Ельцын мог затэлефанаваць і сказаць: Аляксандар Рыгоравіч, разъбярыся, навошта гэты скандал. Пуцін так ня можа. Ён сядзіць у сваім акопе і нават дапусціць ня можа палюбоўнага рашэння! Халодная вайна прэзыдэнтаў дасягнула апагею. Стала ясна: беларускае кіраўніцтва і асабіста Аляксандар Лукашэнка не зьбіраюцца маўкліва і бязь-дзейна чакаць новых прапаноў па інтэграцыі з Москвой. Дэпартацыя Нямцова расейскаму боку было прадэмантравана, што Лукашэнка не дэмаралізаваны, што ён здолыў на сваю гульню, разылічаную ў тым ліку і на левы расейскі электарат. Безумоўна, перадусім гэта была асабістая помста Барысу Нямцовоу за ягоныя абразы і выказванні на адресе А.Лукашэнкі, але гэта таксама і адказ таму расейскому палітыку, які ўмее "аддзяляць мух ад катлетаў". Фактычна, А.Лукашэнка адным ударам забіў не-

калькіх зайцоў: адпомыціў расейцам за свае крыўды, сапсаваў настроем беларускім партнізам СПС ды зрабіў выдатны падарунак беларускім правым, выступіўшы з імі ў гэты дзень "адзіным фронтом".

Таму ня трэба зьдзіўляцца, што ўвечара 23 кастрычніка БТ паказала сюжэт з пікету, дало слова Паўлу Севярынцу і Сяргею Высоцкаму. Асабліва падкрэслівалася, што моладзь пратэстуе супраць гандлю незалежнасцю, які, на іх думку, наладзіў апазыцыйныя палітыкі ды іх расейскія калегі. Кіраўнік АГП Анатолю Лябедзьку, напрыклад, пікетавцы сабралі гроши на квіток да Масквы, якія ён, аднак, прыняць адмовіўся.

Аднак і тут Лукашэнка застаўся верны сабе ѹ той бабці, якая надвое варажыла: пасля пікету Севярынца, Высоцкага ды яшчэ дзе-каго з занадта актыўных падзіралі ў пастарунак.

А вечарам чачэнцы захапілі 900 гледачоў музыку "Nord-Ost". Іх патрабаваныне — спыніць вайну. Дзень 23 кастрычніка стаў чорным днём Рәсей. Дзіве такія аплявухі Рәсей будзе памятаць доўга.

Алег Тачоны

Аксана Новікова: беларуская Навадворская

Жыхарка Менску прыватная прадпрымальніца Аксана Новікова была затрыманая раніцай 17 кастрычніка за распаўсюд антыпрэзыдэнцкіх улётак. Амаль суткі яна праседзела ў ізалятары і ўвечары 18 кастрычніка была выпушчаная пад падпіску пра ніякіх выезду.

Съледчы праукратуры Цэнтральнага раёна Максім Падзярэй распачаў крымінальную справу, звязаную з А.Новіковай ў парушэнні артыкула 367 ч.2 КК (паклён на прэзыдэнта Рэспублікі Беларусі). За гэта можна атрымаць амбажаваныне ці пазбуйленыне волі на тэрмін до 5 гадоў. За апошнія месяцы паводле гэтага артыкула былі асуджаныя Павал Мажэйка, Мікола Маркевіч і Віктар Івашкевіч.

21 кастрычніка А.Новікова абскардзіла ў Менскі гарадзкі праукратуры дзеяньні М.Падзярэя, які звязысціў спн.Аксану ў ізалятар, ведучы, што яна адна гадзе малую дачку (год і 5 месяцяў). Апроч таго, А.Новікова звярнулася ў суд Маскоўскага раёна з пратэстам супраць таго, што ў ізалятары яе даглядаў мужчына, а не жанчына. У судзе, паводле словаў спн.Аксаны, заяву прыняць адмовіўся: маўлай, на іхня кампетэнцыя.

Аксана Новікова толькі троны месяцы таму вярнулася з Францыі, дзе пра-жыла пайтара году. Тамсама нарадзіла дзіця. Ейная дачушка нават ня мае

беларускага пасьведчаньня аб нараджэнні — толькі францускае. Ка-бета пасльявае сама глядзець дзіця, даваць рады свайму бізнесу (апто-вия паставіць харчовыя прадукты) і "займачца палітыкай" — набіраць на друкарскай машынцы пад капірку ўлёткі, выстойваць ля Адміністрацыі прэзыдэнта, раздаючы іх спраўднікам, а цяпер во ўшах — хадзіць па судох.

Эмацийныя праклямациі А.Новіковай, якія нязменна пачынаюцца словамі "Здравствуйте, уважа-емые гостода!", нагадваюць дысы-дэнцкія звароты савецкіх часоў. Улёткі рэзкія — яны вінавацца. А.Лукашэнку ў крымінальных злачынствах А.Новіковая бярэ на сібе функцыі прауктора і суда. Гэта відавочна нарушавае закон: Але спадарыня Аксана мае свой погляд на тактыку палітычнай барацьбы: "Хацелася прыцягнуць увагу грамадзтва да 367-га артыкула Крымінальнага кодаксу. Усё ж такі "lese-majeste", "зьнявагі Яго каралеўскай Вялікасці" — не зусім добры матыў для крымінальна-га перасыледу. Так, магчыма, удаца дабіцца адмены гэтага артыкулу. Ці хаця б зрабіць так, як у Казахстане, — не прымяняць яго..."

"**НН": Гэта было прадуманае дзеяньне цінейкі крок адчай?**

Аксана Новікова: Ніякага адчайу. Усё было прадуманае, асэнсаванае. Гэта ўжо трачыцца нашая акцыя. У кастрычніку мы ўжо двойчы прыходзілі пад рэзідэнцыю прэзыдэнта і раздавалі

там улёткі. І кожны раз усё сканчала-ся добра.

"НН": Кажаце "нашую акцыю". Вы ўваходзіце ў якую-небудзь партыю?

А.Н.: Не, у мяне ёсьць знаёмыцы ў АГП, але гэтаксама ёсьць знаёмыцы ў КХЛ-БНФ. Прауда, знаёмствам усё і абліжоўваецца. Я хаджу на ўсе масавыя акцыі, але ні ў якую партыю не ўваходжу. У мяне ёсьць кола адна-думцаў. Мы ніколі не імкнуліся зарэгістравацца.

"НН": Якой ідэяй кіруеца Ваша кола?

А.Н.: Савецкі Саюз разваліла прэса. Калі сталі паўсюдна гаварыць пра тое, што рабілася ў СССР, ён разваліўся. Калі будуць шырэй гаварыць пра тое, што рабіцца ў нас, многія зразумеюць: бывшы супраць — ня так і страшна.

"НН": Вашыя сабры будуць пра-цягваць такія акцыі?

А.Н.: Ни ведаю — верагодна, будуць. Але без мяне.

"НН": Вы не зьбіраецеся зя-ж-джаць з Беларусі?

А.Н.: Я ж толькі-толькі з Францыі вярнулася...

"НН": Вы ўжо выбралі адваката, які будзе Вас абараняць?

А.Н.: Не, на допыце ў мяне быў ад-вакат, якога паслала юрыдычная кан-сультацыя. Але пасля таго я гавары-ла з прадстаўнікамі і беларускага Хельсінскага камітэту, і "Вясны-96". Мне абрацілі дапамогу.

Гутарыў Аркадзь Шанскі

Павал Якубовіч:

Нацыянальная ідэя — супольны лёс

Працяг са старонкі 1.

«НН»: Ці існуе цэнзура ў дзяржавных СМИ альбо рэдактары і журналісты прызываюць да самацензуры?

П.Я.: Калісці была арганізацыя — Галоўліт, якая ў Савецкім Саюзе выконвала функцыю цэнзуры: вайсковай, грамадзянскай і палітычнай. Пасля таго як тая «выдатная» арганізацыя загадала доўга жыць, ў нас наагул няма нікай цэнзуры. Пытанье ў іншым. Трэба гаварыць пра ўнутраную свабоду: журналіста, выдаўца, рэдактара. Пытанье гэтае далікатнае. Для мяне заўсёды важна ведаць, які рэзананс будзе ад таго ці іншага матэрыялу. У гэтым і ёсьць функцыя самацензуры.

«НН»: Існуе думка, што дзяржавныя газеты завышаюць наклады...

П.Я.: Такі факт ёсьць. Некаторыя газеты съядома ўпісваюць сабе завышаныя наклады. «СБ» ж ня мае патрэбы займацца прыпіскамі, бо ў нас больш за 290 тыс. падпісчыкаў.

«НН»: Якой Вам бачыцца будучыня дзяржавнай і недзяржавнай беларускай прэсы?

П.Я.: Дзяржавная прэса цяпер перажывае вельмі цяжкія часы. Цікавасць чытачоў да яе падае. За трох апошніх месяцаў амаль уся дзяржавная прэса згубіла ўнакладзе, у сэрэднім, на 15%. За выключэннем «СБ», у якой на 10 тысяч падпісчыкаў поболела. Асабліва цяжка дзяржавным газетам у правінцыі, дзе яны робяцца ўсё больш непатрэбнымі чытачу. І адначасова менавіта там адбываюцца асноўныя цікавіны падзеі, менавіта там з'яўляюцца альтэрнатыўныя газеты, якія выціскаюць з рынку нязграбныя дзяржавныя раённыя і абласныя выданні.

Дамовы з расейскім бізнесам

«НН»: Ці сымпатызуце Вы якой-небудзь беларускай палітычнай партыі?

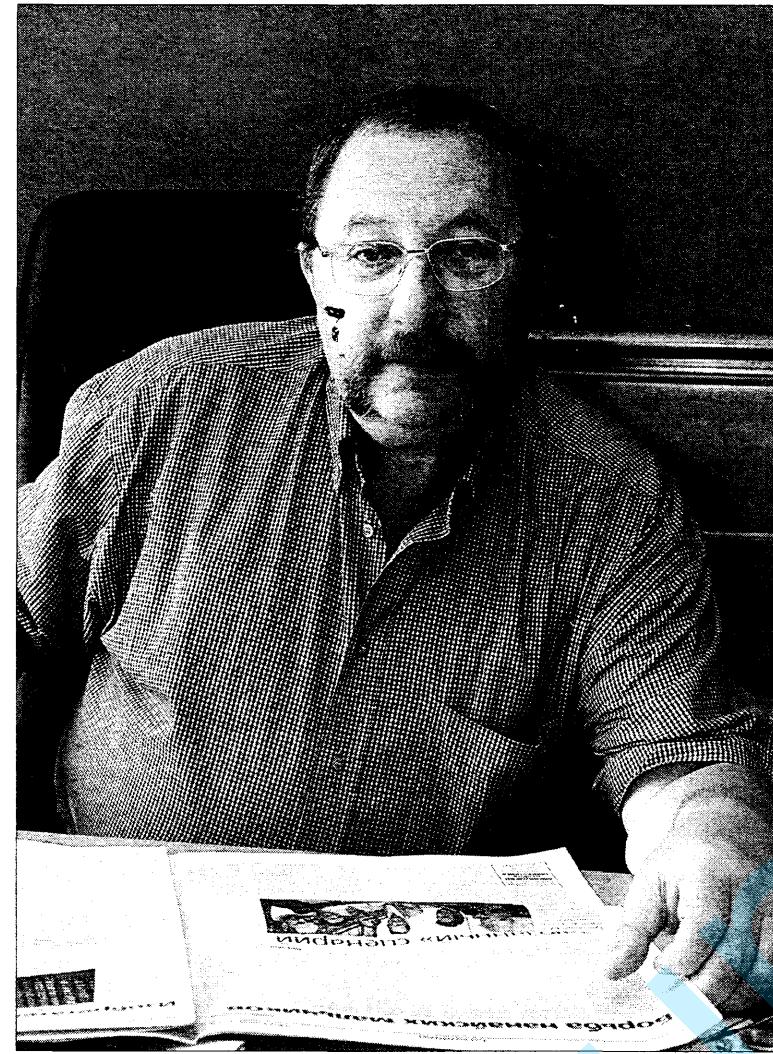
П.Я.: Не. Я да ўсіх партый стаўлюся аднолькава абыякава.

«НН»: Чаму Аляксандар Лукашэнка за такі доўгі час кіравання так і не стварыў сваёй «парты ўлады»?

П.Я.: Ен зыходзіць з прагматычных меркаванняў. Адна з асаблівасцяў палітычнай і чалавечай мэнтальнасці презыдэнта — ён нікому і ні ў чым ня хочаў быць абавязаны.

Ні фінансовым групам, ні палітычным дзеячам, ні алігархічным групоўкам — нікому. Вось некаторыя мясцовыя «мысьляры» гаварылі, што «Лукашэнка перад выбарамі запазычыўся маскоўскім алігархічным групам і абавязаны расплачвацца маёмастцю». Было агучана шмат іншых небыліц. Лукашэнка нікому ня хочаў быць абавязаны, таму яму «партыя ўлады» па вызначэнні непатрэбная.

Лукашэнка нікому ня хочаў быць абавязаны, таму яму «партыя ўлады» па вызначэнні непатрэбная

заным.

«НН»: Значыць, дамоваў з расейскім бізнесам не было?

П.Я.: Не было. Бізнесуцы думалі, што з Лукашэнкам змогуць дамовіцца, як прывыклі дамаўляцца з расейскімі губэрнатарамі і палітыкамі. Аднак ён стаіць на жорсткай пазыцыі.

Яны чакаюць сыгналу

«НН»: Сёлета загаварылі пра нібыта створаную ў Беларусі прарасейскую партыю. Як бы Вы пракаментавалі гэты факт?

П.Я.: У Беларусі няма неабходнасці ствараць прарасейскую партыю, бо тут вельмі шмат людзей, якія да сёньня зусім не заглядаюць у календары. Ім ўсё, што здарылася пасля 1991 г., падаецца нейкай гульней, прычым інсіпіраванай з Масквы. І таму яны чакаюць сыгналу... Іх яднае нежаданыне лічыцца з тым, што Беларусь — сувэрэнная дзяржава, а беларусы — дзяржаватворчы народ. Са мае пікантнае ў тым, што сярод гэтых людзей шмат этнічных беларусаў.

«НН»: Ці шмат такіх людзей ва ўладных структурах, у Адміністрацыі презыдэнта?

П.Я.: Цяпер я наагул такіх ня ведаю. Раней яны былі і пра іх шмат гаварыліся. У асноўным гэта людзі, для якіх Беларусь была «станцыяй перасадкі», і ў пераломны час яны апінуліся тут, заняўшы дастаткова высокія пасады. Цяпер ва ўладзе іх няма, але людзей, гатовых падтрымачаў любую дактрыну, можна знайсці ў ва ўладных структурах любога ўзроўню. Калі будзе правадзіцца прарасейская палітыка, яны будуть яе падтрымліваць. З іншага боку, ёсьць нават этнічныя небеларусы ва ўрадзе, Адмі-

ністрацыі, органах улады — патрыёты сувэрэнай Беларусі.

«НН»: Які Ваш прагноз на дзейшае раззвіццё беларуска-расейскіх адносін?

П.Я.: Да сваіх выбараў Пуцін зацикаўлены ў захаваньні статус-кво. Яго становішча не такое моцнае, як абвяшчаюць расейскія тэлеканалы, дык народная любоў у Расеі — вельмі нетры-

Пуціну важна захаваць статус-кво, каб расейскія левыя сілы ня выкарысталі фактару Беларусі ў сваіх мэтах

валая катэгорыя... Пуцін разумее, што яго супернікі, і дасцаткова ўдалымі супернікамі, могуць быць прадстаўнікі левых сіл. Левыя цяпер шукаюць новага лідэра. Пуцін бацца, што яны выйграюць парламэнцкія выбары і Дума зноў зробіцца «чырвона-карычневай», але яшчэ больш агрэсіўнай. У Пуцін на ёсьць толькі адзін станоўчы аргумент у замежнапалітычнай дзейнасці — захаваныне добрых адносін з беларусамі. Ягоны адзіны палітычны козыр — то, што Беларусь застаецца хаўрусыкам Расеі. Таму Пуцін можа сабе дазволіць зъяніць сітуацыю і вінаваціць у чымсьці, як ён ужо жывава пачынаў, канкрэтна Лукашэнку. Калі Пуцін гэта зразумеў, тэлевізійны хеўры далі адмашку і яна імгненна спыніла свае напады на Лукашэнку. Пуціну важна захаваць статус-кво, каб расейскія левыя сілы ня выкарысталі фактару Беларусі ў сваіх мэтах.

Нэрвовыя выхадкі расейскіх алігархічных групамі жаданнем як мага хутчэй набыць ту частку беларускай вытворчасці, якую ім падаецца стратэгічна важнай, ліквіднай. Зрабіць гэта яны хочуць за бясцэнак... Калі ў адніку застаецца ёй абавя-

Беларусі ў іх не выходзіць купіць маёмастць задарма, яны пачынаюць цісніць на Пуціна, каб дапамог ён.

Пэрсона, якая замыкае грамадзкія чаканыні

«НН»: Ці ёсьць нацыянальная ідэя, дзяржаўная ідэялгія ў сёньняшній Беларусі?

П.Я.: У пачатку прэзыдэнцства Аляксандра Лукашэнкі былі людзі з ліку дарадцаў, кансультантаў, якія ўзяліся напісаць беларускую нацыянальную ідэю і зачыніліся дзеля гэтага ў кабінетах... Я думаю, што ў мысліцеляў ёсьць маса варыянтаў таго, што завецца нацыянальнай ідэяй. Хоць некаторыя вельмі спрашчаюць сітуацыю: беларуская нацыянальная ідэя — гэта беларуская мова... Ідэя — гэта адчуванне, якое прымушае людзей разумець, што ў іх супольны лёс. Прычым не ў заўиснасці ад таго, лічыцца яны сябе беларусамі, расейцамі, палікамі ці габрэямі. І мы марудна, але рухаемся да гэтага. І калісці з'явіцца адчуванне, што мы — грамадзяне краіны, у якой ёсьць багатая, абліютна своеасаблівая гісторыя. Яна ж і стварыла сітуацыю, калі ёсьць людзі, якія лічыцца сябе патрыётамі Беларусі, але гавораць падрасейску. І гэта ня мае ніякага значэння, галоўнае, каб яны лічылі сябе грамадзянамі нашай краіны, у якой ёсьць і мінулае, і супольная будучыня. Тады гэта будзе і нацыянальная ідэя, і ідэя дзяржаўная.

«НН»: Якімі Вам бачацца пэрспективы ўзаемадносін улады і апазыцы?

П.Я.: Я ня бачу ў Беларусі апазыцыі. Я раней шмат пісаў пра то, што апазыцыя неабходная, як галоўны элемент грамадзянскай супольнасці. Але, на жаль, апазыцыя выградзілася. Ужо да сярэдзіны 90-х там знаходзілі месца людзі, якія не ўпісаліся ў новую прэзыдэнцкую ўладу. І яны ня проста знайшлі сабе прытулак, але занялі кіруйнага пасады ў апазыцыі.

Людзі, якія сёньня пазыцыянуюць сябе апазыцыянарамі, надаўленыя на самыя лепшыя маралічныя якасці. Каб ня прэса, ніхто пра іх нават ня чуў бы. Но нікай сур'ёзнай работы ў грамадстве яны ня робяцца. Гэта часцей за ўсё фантамы, зь якіх толькі прэса робіць гульцу ў на палітычным полі. Але з'яўляецца новае пакаленне, з'яўляюцца новыя палітыкі, а значыць і прэтэндэнты на ролю лідэра. Гэта будуць людзі з зусім новымі ідэямі, новымі бачаньнямі, новымі біографіямі. Тады можна будзе гаварыць пра апазыцыю як на шэпта рэальнае, цывілізацыйнае, пазытыўнае.

«НН»: Увесень з'явілася інфармацыя пра рэкорднае зынажэнне рэйтингу Лукашэнкі. Ці давяраце Вы такім звесткам?

П.Я.: Людзі, якія замыкаюць сацыялігія, часам вельмі мала думаюць пра свой прэстыж. Прычым гэта тычыцца ня толькі незалежных сацыялігічных цэнтраў. Калі ў пачатку 90-х у нас з'явілася сацыялігія, было відноўленіе разбудзі сацыялігія тэатральнай, адрэзкі ўсім становішчам. Нагаў, я — алтыміст. А журналістка прафесія асаблівая. Журналіст здолыны ў саме панурае весенскае надвор'е бачыць траўнікі сонца.

**Пакараньне
Маркевіча, Мажэйкі
і Іашкевіча
празмерна строгае**

людзі так і засталіся за тымі ж сталамі дагэтуль. І яны даюць ту ж патрэбную замоўцам карціну. На жаль, гэтага стылю трываюцца і т.зв. незалежныя даследчыя цэнтры, якія перад выбарамі цалкам сказілі разльную карціну фантастычнымі рэйтынгамі Ганчарыка, Домаша, хоць было відавочна, што гэта ня так.

Натуральная, што ў краіне няма цяжкасцяў, у грамадстве існуе нездавальненне ўладай. Ёсьць шмат нагодаў для крытыкі, прэтэнзіяў і г.д. Але ня думаю, што гэта так адбываецца на рэйтингу Лукашэнкі. А рэйтинг Лукашэнкі цяпер, як мне ўяўляецца, дастатковы высокі. У палітыцы ёсьць непарушнае правіла: павінна быць пэрсона, якая замыкае грамадзкія чаканыні. Ёсьць афіцыйны лідэр і фігура, што яму апануе. Вось тады можна гаварыць пра рэйтинг, яго хістаннне.

Турмы — не для журналістаў

«НН»: Як вы ставіцесь да асуджэння журналістаў Маркевіча, Мажэйкі, Іашкевіча за крытыку Аляксандра Лукашэнкі?

П.Я.: Турмы — не для журналістаў. Вельмі шкада, калі журналісты робяцца аб'ектамі кримінальнааго следзіцва. Мне здаецца, што найбольш блізка да аб'ектыўнай ацэнкі сітуацыі падышилі ў «Комсомольскай правде в Беларусі», калі напісалі: «Маркевіч і Мажэйка не павінны быті такі пісаць, але ўлада не павінна быті такі караць». Прычыны такога жорсткага рэагавання з боку пракуратуры і судоў — гэта другаснае, першаснае — не павінны быті журналісты такі пісаць. Быў публікацыі ня маюць нічога супольнага з журналістикай — гэта палітычнае дзейнасць. Рэзультат з тым, я лічу, што пакараньне празмерна строгае.

«НН»: Спадару Павалу, калі Вы атрымлівалі больш задавальненне ад працы: ці як былі футбольнымі аглядальникамі у газэце «Знамя юности», ці палітычным камітэтам у «Народнай газеце» ці цяпер, на пасадзе галоўнага рэдактара «Советскай Беларусі»?

П.Я.: У «ЗЮ» я штодзённа атрымліваў мякі лістоту і купаўся ў промнях славы. Гэта быў выдатны пэрыяд у жыцці — радасць нізафіта. У «СБ» я займаўся вельмі сур'ёзнай справай, выпускаю самую буйную газету ў краіне. І я хачу зрабіць та, каб гэту газету чыталі як мага больш беларусаў і каб у іх пасля чытаць не з'яўлялася раздражненіе, агрэсія. Але больш за ўсё мне падабалася праца відадзіцца на «НГ», калі я быў калюмністам, калі былі надзеі і рамантичныя мари пра то, што жыццё можа ў нас кардынальна зьмяніцца і што, як толькі зьнікне таталітарызм, адрэзкі ўсім стане добра. Гэта быў выдатны пэрыяд. Нагаў, я — алтыміст. А журналістка прафесія асаблівая. Журналіст здолыны ў саме панурае

27 кастрычніка ў Польшчы адбудуцца выбары ў органы мясцовага самакіраваньня. Выбары важныя для беларусаў. Беласточчыны, якія будуць змагацца за пасады войтаў, бурмістраў, прэзыдэнтаў гарадоў. Пасля нядайняга перапісу насельніцтва Польшчы і яго неафіцыйных, але несуцішальных для беларусаў вынікаў паўсталі неабходнасць актывізаваць беларускі нацыянальны актыў.

Патрэба перамогі

“Нядзел” у дэмакратычных выбарах можа азначаць слабасць”, — кажа старшыня Беларускага саюзу ў Польшчы Яўген Вапа. Ён — адзін з лідэраў Беларускага выбарчага камітэту (БВК) у Беластоку. Зь ім пагаджаецца навуковец і публіцыст Яўген Мірановіч, пішучы на старонках беластоцкай “Нівы” пра важнасць ужо самога ўтварэння БВК: “Нават нягледзячы на тое, якія будуць вынікі яго дзеянісці, гэта сыгнал, што яшчэ ў нашым асяродзьдзі нешта асталося жывое”.

Беларусам у Польшчы як паветра патрэбная хоць бы неявлікая, але перамога. Вельмі ж шмат паразаў і няўдачаў спаўналі яны апошнім часам. Польскі ўрад зъменшыў фінансавую дапамогу, закрылася радыё “Рацыя”, пад пагрозай зьнікнення беларуская праграма радыё “Палёнія”, так і не стварыўся Беларускі інстытут у Беластоку. Да гэтага трэба яшчэ дадаць эканамічныя праблемы рэгіёну — рэформы і замежныя інвестыцыі аўбінаюць яго як самага аддаленага ад “цэнтра росту” і самага перагружанага сацыяльнымі праблемамі. А яшчэ трэба перамагчы апяту і няверу ў перамогу.

Зь левымі не па дарозе

На Падляшшы традыцыйна моцныя пазыцыі маюць левыя, найперш з Саюзу ляўвіцы дэмакратычнай (СЛД). Аднак сёлета атрымаць галасы праваслаўных беларусаў ім будзе значна цяжкай: Беларускі выбарчы камітэт адмовіўся ад саюзу з СЛД. Сябры БВК у ліпені выйшлі з Форуму меншасці ў Падляшшы пасля таго, як ён падпісаў пагадненне з левымі.

Як кажа Сакрат Яновіч, нека-

торыя палітычныя сілы Польшчы, кшталту СЛД, “імкніца маргіналізація беларусаў”, якія хочуць успрымаць іх як роўных партнераў. “Ня варта ісьці на выбары на лёкайскіх умовах. Праз удзел у выбарах мы пакажам, што на Падляшшы жывуць беларусы, а не нейкай неакрэсленай магмой, названая “меншасцю”.

Яўген Вапа акцэнтуе ўвагу і на іншых аспекцеў праблемы: “Адной з праяваў нашае тоеснасці зьяўляючыя выбары ў органы самакіраваньня. Часта думаю, што калі ў іншых сьпісах знойдзеца адна асоба, дык яна нешта зробіць, аднак на практицы сілу мае гурт, а не адзінкі. Той, хто балятуеца зь іншага сьпісу, вымушшаны рэалізаваць чужыя інтарэсы, якія наагул супярэчаць нашым”.

Хто яны, кандыдаты?

Беларускі нацыянальны актыў на Беласточчыне мабілізуваў на выбары ўсе свае сілы. Сярод кандыдатаў мы бачым прозвішчы такіх вядомых беларусаў, як

пісьменнік Сакрат Яновіч, прафесар Ян Чыквін, грамадзкі дзеяч Яўген Вапа, навукоўцы Алег Латышонак і Антон Мірановіч, журналісты Віталь Луба, Аляксандар Максімюк, Міраслава Лукша, Юры Хмялеўскі ды тузін беларускамоўных прадпрымальнікаў.

На месцы ў беластоцкай гарадзкай радзе прэтэндуюць 36 беларускіх кандыдатаў, у бельск-падляскай — 42, у павятавай — 32, а ў сэйме Падляскага ваяводства — 21 кандыдат Беларускага выбарчага камітэту. Сярэдні век гэтых людзей — 42 гады. Самай маладой кандыдатцы, студэнты Яніне Тышко, — 22 гады, а найстарэйшай, пэнсіянэрцы Яўгенія Спалік, — 74. Сярод беларускіх кандыдатаў людзі розных професій: настаўнікі, навукоўцы, журналісты, інжынёры, юрысты, студэнты, лекары, сяляне. Цікава, што большасць сьпісаў ад БВК узначальваюць жанчыны.

Беларусы — суб'ект лякальных палітыкі

Чальцы БВК шмат увагі надаюць расправоўцы добрай і актуальнай праграмы. На іх думку, у ёй мусіць адлюстроўвацца шляхі вырашэння сацыяльных і эканамічных праблемаў, якія закранаюць большасць людзей. Таксама ставіцца на павестку дня вырашэнне беларускіх праблемаў, напрыклад стварэнне Цэнтра беларускай культуры ў Беластоку.

“Веру, што беларускі голас і гэтым разам выбера сярод нашай меншасці, з прадстаўнікі беларускіх выбарчых камітэтаў, такіх людзей, якія чатыры наступныя гады будуць ашчадна гаспадарыць нашымі грашымі і ўмела развіваць беларускую культуру і асьвету”, — кажа Я. Вапа.

Я. Мірановіч пэўны, што беларусы маюць

добры шанец ізноў стаць “суб'ектам лякальных палітыкі”. “Нават неявлікі посыпех кандыдатаў гэтага камітэту на выбарах можа цалкам зъмяніць сітуацыю ў горадзе”, — лічыць ён. На жаль, абрацца ў ваяводзкі сэйм беларускім кандыдатам будзе цяжка. Справа ў тым, што выбарчыя акругі былі адмыслова падзеленыя так, каб у іх дамінавала каталіцкая нацыянальнасць. А каб мабілізаваць на выбары праваслаўную меншасць, трэ будзе добра прапрацаваць.

Перад будучыні

Беларусам важна на выбарах не згубіць ранейшых пазыцыяў. Напрыклад, ужо 8 гадоў бурмістрам Бельск-Падляскага зъяўляецца беларус Андрэй Сыцепанюк. Сёлета колішняй кааліція беларусаў, украінцаў і СЛД развалілася па віне апошняй. У выніку, беларусы і ўкраінцы, якія ідуць на выбары разам, маюць цяпра моцнага канкурэнта —

СЛД, якая стварыла кааліцыю з Уніяй працы. Таму цяжка сказаць, ці будзе зноў бурмістрам беларус.

Гэткія самыя праблемы маюць беларусы і ў Гайнавіцы. У Гарадку, пасля таго як адышоў ад грамадзкай дзеянісці Лёнік Тарасевіч, так і не зявіўся новы беларускі лідэр.

Сёньня беларусы Беласточчыны змагаюцца за сваю будучыню. Беларуская прысутнасць у органах мясцовага самакіраваньня прымусіла б польскія палітычныя сілы лічыцца зь імі, дапамагла б беларусам захаваць сваю нацыянальную адметнасць, развязаць беларускую культуру, выхоўваць новыя пакаленіні нацыянальна съядомай моладзі. Інакш, ва ўмовах амаль поўнай абыякавасці беларускай дзяржавы да лёсу беларусаў у Польшчы, ім пагражает сцэльная асыміляцыя.

Алег Тачоны

Бурмістар Бельск-Падляскага беларус Андрэй Сытепанюк

Алег Латышонак: “Хто голасна не крычыць, нічога не атрымлівае”

Адзін з лідэраў Беларускага выбарчага камітэту доктар гісторыі Алег Латышонак напісаў дэбатыўны артыкул на пытанні карэспандэнта “НН”.

“НН”: Спадару Латышонак, чаго Вы чакаеце ад выбараў? Якія шанцы маюць беларускія кандыдаты?

Алег Латышонак: Шанцы ёсць, але на мяжы выгрышу і пройгрышу. Магчыма, будзем мець каля 7% галасоў у Беластоку і ваяводстве, і гэта пры тым, што беларусаў тут жыве 15%. Аднак заўважаем, што тэндэнцыя росту падтрымкі БВК

у беларускім грамадзтве. Праўда, яшчэ вялікая частка беларусаў падтрымлівае Саюз ляўвіцы дэмакратычнай.

“НН”: Як падрыхтаваныя беларускія кандыдаты?

А.Л.: Найлепши падрыхтаваліся да выбараў у Бельск-Падляскім і Гайнавіцы, дзе праца ідзе дадзено. Горш у Беластоку, з-за таго што частка праваслаўных дзеячоў з Форуму меншасці ў Падляшшы заключыла пагадненне з СЛД. Іх падтрымала праваслаўнае духавенства. Гэта ўсё ўскладніла сітуацыю, і беларусы мусілі стварыць Беларускі выбарчы камітэт, які, фактычна, збораў паспалітае рушанье...

“НН”: Сёлета ў Польшчы прайшоў перапіс насельніцтва. Ці паўплываў ён на хаду перад-

выбарнай кампаніі?

А.Л.: Сама атмасфера перапісу паўплывала на людзей. І тое, што ён наагул адбыўся, і тое, што людзям першы раз трэ было публічна акрэсліць свою нацыянальнасць. Мала хто запісаўся беларусам падчас перапісу, але мы спадзяёмся, што ў выбарах нас можа выявіцца нашмат больш.

“НН”: Ці варта чакаць радыкалізацыі беларускіх палітыкаў ў Польшчы ў справе абароны нацыянальных правоў беларусаў?

А.Л.: Пэўна, што радыкалізацыя адбудзеца, бо ў Польшчы хто голасна не крычыць, нічога не атрымлівае. Трэба ставіць пытаньне даволі востра, інакш мы ня будзем пачутыя. Стрымлівае бела-

рускі мэнтальтэт нашых выбарцаў, якія радыкалізму не ўхваляюць. Зрэшты, ёсьць прыклад росту папулярнасці сярод сялянаў Беласточчыны радыкальной Самаабароны Лепэра. Значыць, настроі людзей зъмяніліца.

“НН”: Рэальна, што палітыкі кшталту Лепэра могуць зъявіцца сярод беларусаў?

А.Л.: Пакуль я такіх ня бачу, але яны заўсёды зъявляюцца нечакана.

“НН”: Чаму выбары 27 кастрычніка маюць для беларусаў выключнасць значэнні?

А.Л.: Першы раз за доўгі час беларусы сталі заўважныя як палітычная плынь. Выразна фармуеца съядомасць выбарцаў, у іх ёсьць новы настрой, шмат новых людзей далучыліся да нашай

дзейнасці. Дзесяць гадоў таму ў горадзе Беластоку мы ўзялі на выбарах 1,5 тысячи галасоў, цяпер восьмем 5—8 тысячаў. Гэта прынцыпавыя зъмены, і ўсе палітыкі іх заўважаюць. Да нас прышла такая інфармацыя: СЛД байца, што праз чатыры гады страціць свой сёняшні ўплыў на нашай тэрыторыі.

Важны фактар на гэтых выбарах — вылучаны кандыдат ад БВК на пасаду прэзыдэнта Беластоку, Антон Мірановіч. Вельмі добры і вядомы чалавек — віцэ-старшыня гарадзкай рады. З выбарчай тактыкай вынікае, што ён, як кандыдат ад меншасці, ня мае шанцаў, але ўсётакі гэты крок — съведчанне сілы.

Запісаў С.Ё.

Сіла адзінства

Упершыню беларусы Польшчы ідуць на выбары самастойным палітычным блёкам

Ахвярны слоікай

Фінансавы стан беларускіх гутаў крохкі, нібы шкло

Канец кастрычніка. У гаспадыні ўжо закатана досьць слоікай з гуркамі ды перцамі на зіму. Але мала хто задумваецца, што ёсьць мястэчкі, жыхары якіх цалкам залежаць ад тых самых слоікай.

Адно з іх — Гута на Пастаўшчыне. Яно атрымала сваю назну ад шклозаводу, пабудаванага там у 1905 г. Цяпер з 850 жыхароў там працуе каля трох сотняў — амаль усё дарослае насельніцтва. Цягам стагодзьдзя гутцічы ведалі, што, калі ня зведуць за блізкі съвет, будуть усё жыцьцё рабіць на сваім заводзе.

Але апошнія гады завод працаў не на поўную моц, бо паменшаў попыт на шклянныя слоікі: кансервавыя заводы начаў выпускаць менш прадукцыі, адпаведна, ім ня трэба гэтулькі тары. Зьяўліся й канкуранты — новыя расейскія фірмы. Дыў звычайнія слоікі "пад закатку" прадаць цяпер цяжэй: усім патрэбныя новыя "эўраслоікі" з разбій, на якіх накрыўка накручваецца. Таму замест 66 млн. слоікай у год "Гута" апошнім часам вырабляла 45 млн.

А ў сакавіку Віцебскі абласны суд прызнаў завод банкрутам. У красавіку людзям выдалі апошні заробак, хоць "Гута" яшчэ патроху працягвала працаўцаў. 26 траўня здарылася новая бядка: у велізарнай печы, дзе плавілі шкло, ледзь не авваліўся дах, бо яна адпрацавала ўжо паўтара тэрміну. Завод канчаткова спыніўся. Пачаліся праблемы й на Пастаўскім кансервавым заводзе, які набываў 250 тыс. гуткіх слоікай штотэмесціц. Давялося завоўці іх з Рәсей.

Школьны слойкай

Дзяржава спрабавала выратаваць прадпрыемства. Было вырашана да 1 жніўня перадаць мясцоваму выканкаму гуткі Дом культуры, цеплатрасу, касцельню, водаправод, каналізацыю, за якія раней плаціў завод. Лунілі спадзяваныні, што ў жніўні завод нейкімі судам запрапаце. Эта гада не адбылося, і на сходзе крэдытораў пастановілі прадаць яго з аўкцыёну ў кастрычніку.

Новы навучальны год у Гуце

не начаўся, бо 100 з 160 вучняў мясцовай школы не прыйшли на заняткі. Іх не адпушцілі бацькі, якія ня мелі за што набыць дзецим асадкі ды сышткі. Толькі пасыль школьнага слойкай гутнікам, што з красавіка не атрымоўвалі грошай, паўбяцалі дапамагчы — адтэрмінаваць плату за падручнікі ды ў крайнім выпадку набыць школьнія прылады за кошт райвыканкаму. Міністэрства архітэктуры ды будаўніцтва выдзяліла 30 млн. рублёў са свайго інавацыйнага фонду, каб выплаціць частку заробкай. Яшчэ 40 млн. наскрэблі з іншых прадпрыемстваў ды прыватных структураў Пастаўшчыны. Толькі пасыль гэтага школа начала нармальная працаўца.

Каб хоць штоцыі зарабіць, шклозаводаўцы згуртаваліся ў трох брыгадах па 90 чалавек ды ездзілі па калгасах Пастаўшчыны, зарабляючы на ўборцы. 25 сем'яў вырашылі ўвогуле кінуць гуту ды зрабіцца сялянамі. Хто-нікто заняўся прадпрымальніцтвам або выправіўся на курсы праквальфікацыі.

"Гуту" купіў "Эліт"

Кошт за "Гуту" выставілі ня дужа вялікі — 140 тыс. даляраў. Але толькі рамонт і мадэрнізацыя печы мусіць каштаваць паўмільёна. Новому ўладальніку давялося б цалкам мяніць абсталіваньне, што патрабуе яшчэ 3 млн. даляраў. Сама "Гута" мае запазычанасыць у 1,5 млрд. рублёў. Акрамя таго, дзяржава запатрабавала захаваць сама меней 70% прадаўнікоў ды ўзнавіць вытворчыць.

Адшукаліся ажно два прэтэндэнты на завод — расейскія фірмы, што раней набывалі прадукцыю "Гуты" ды перапрадавалі ў Рәсей. Выиграла аўкцыён фірма "Эліт" з Кіеву. Яна заплаціла за завод 236 млн. рублёў.

Новыя ўладальнікі паабязцілі адрамантаваць печ, запусціць чацвертую машынную лінію ды наладзіць выпуск эўраслоікай з вінтовай разбій і накрывак для іх. Але запрацуе завод не раней, чым наступнай вясной.

Ялізава

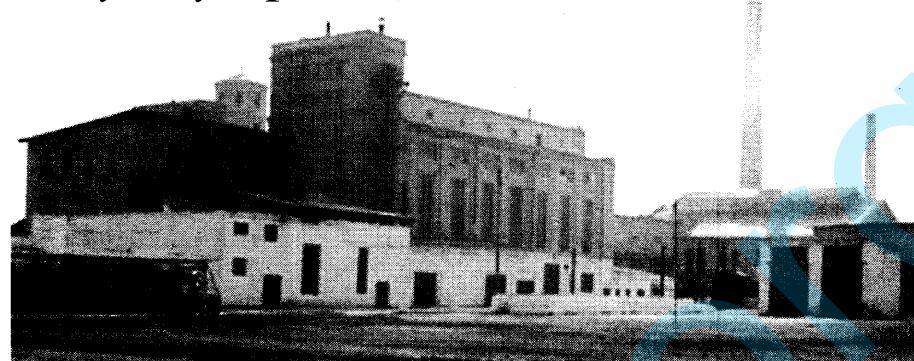
Гута — не адзінае мясцэчка, жыхары якога зрабіліся закладнікамі шклянных слоікай. Шмат галасу было вакол шклозаводу "Кастрычнік", што ў мясцечку Ялізава пад Асіповічамі. У студзені 1997 г. яго набыла канадская фірма "Consumers Packaging Inc.". Плянавалі вырабляць "эўрастандартныя" слоікі ды бутэлькі. У праекце меўся брач-удзел Эўрапейскі банк рэканструкцыі і развіцця, які абяцаў вялікі крэдыт. Але пасыль расейскага дэфолту ЭБРР крэдыт даць ня змог, а канадзкае абсталіваньне даплыло толькі да Рыгі — за ўвоз у Беларусь трэба было заплаціць вялізныя мыты збор.

У Ялізаве жыве трох з палавід тысяч чалавек. Вакол лясы, іншай працы няма. Народ перабіваўся тым, што гнаў у тых лясах самагонку ды патроху цягніцай з заводу слоікі, якія прадаваў скунікам.

Але сёлета зьявіўся новы акцыянэр — аўстрыйская кампанія "AT&T Гандэльс Гмбх". Фірма паабязціла ўкладзіць ў вытворчыць 8,7 млн. эўра, павялічыць колькасць прадаўнікоў з 750 да тысяч чалавек. А.Лукашэнка ў канцы жніўня адмыслова прыжджаў у Ялізава, каб паглядзець, што робяць інвестары. Цяпер на заводзе ставяць новае абсталіваньне.

Глуша

Ахвярамі шклянога бізнесу

На заводзе "Кастрычнік" у Ялізаве ставяць новае абсталіваньне

зрабіліся жыхары мясцечка Глуши, што на Бабруйшчыне.

Мясцовая гута "Шкло-Глуша", на якім працаўала траціна двухтысічнага насельніцтва, закрылася. Выраблялі там гарэлачныя бутэлькі, пляшкі для кетчупа і пэпсы-колы. Прадпрыемства збанкрутавала з-за зьмяншэння попыту ды насплачаных пазыкай. Як і ў Гуце ці Ялізаве, акрамя як на заводзе, прадаўнікі на Глушки няма дзе. Крэдыторы, якія мусіць сплачваць працаўнікам 2/3 сярэдняга заробку, рабіць гэтага не зьбираюцца. Глушаўцы здолелі "выбіць" толькі 25 млн. рублёў у жніўні. Іх паддзялілі паміж сям'ямі, у якіх ёсьць дзеци, што мусіць ісці ў школу. 22 кастрычніка адбыўся аўкцыён, на якім "Шкло-Глуша" меліся прадаць, але не прадалі. Стартаўная цана была 660 тыс. даляраў, дык нікто не наважыўся дасці такія грошы. Гутай дужа зацікаўіўся расейскі бізнесмен Строганаў, які мог бы набыць яе, але за крыху меншую цану. Сход крэдытораў "Шкло-Глушы", які мае адбыцца днём, вырашыў, што пагаджакца з Строганавым ці чакаць іншага пакупніка.

Патрэбны "эўраслоікі"

Усяго ў краіне 9 заводаў, якія вырабляюць шклянную тару. Самы буйны ды сучасны з іх — ЗАТ "Белэўратара" ў Лідзе. На заводзе

зусталяваная адзіна ў Беларусі комплексная аўтаматычная лінія для вытворчыць слоікай ды бутэлькі паводле эўрастандарту. У Чехіі гэткіх ліній ажно 20.

Вытворцаў алькаголю і кансерваў усё часцей цікавіць "эўратутэлькі" і "эўраслоікі" (у такія, напрыклад, разьлівае сваё піва завод "Крыніца") ці нестандартныя бутэлькі (як для адмысловых "крышталеўскіх" гарэлак). Напрыклад, Клецкі кансервавы завод колыкі гадоў таму прыдбаў новае італьянскае абсталіваньне для расфасоўкі дзіцячага харчавання ў "эўраслоікі", але ніяк ня можа запусціць ту ю лінію, бо беларускія шклозаводы амаль не выпускаюць эўратары. Віцебскі плодагародніны камбінат наўбіў гэткую ж лінію ды плянует запусціць яе налета. Ад таго, як пойдзе справы ў Гуце ды Ялізаве, залежаць на толькі лёсы тантэйшых жыхароў, але й прыбылкі кансервавых заводаў.

Пакуль адзінае вырашэнне, якое здолыны прапанаваць урад, — прадаць "з трывухамі" прадпрыемства замежнікам.

Алесь Кудрыцкі

Лічбы тыдня

3,7 млн. даляраў ды 46,5 млрд. рублёў прыбыту атрымалі сёлета беларускія турыстычныя кампаніі. Зарабілі не на замежніках, а на сваіх: на кожнага "інтурыста", што прыехаў у Беларусь, прыпадае 10 беларусаў, якія адпачыў за мяжой. **На 34,4%** падаражэла бульба з пачатку году, на 67,9% — патаснікі паслугі насельніцтву (платная мэдыцына, рамонты і г.д.), камунальныя паслугі — у 2,233 разу, а транспорт — на 58%. Друкаваныя выданні падаражэлі на 50,2%.

1,1% — гэткую міэрную рэнтабельнасць мае сёлета сельская гаспадарка краіны. Летасць яна была роўная 2,2%. На 1 верасенья стратнымі былі прызнаныя 1375 сельскагаспадарчых арганізацый (57% ад агульнай колькасці).

7.500.000 даляраў будзе каштаваць новы мост, што злучыць Беларусь ды Польшчу. Пабудуюць яго на памежным пераходзе "Казловічы — Кукуркі". Вырашылі, што польскія біларускі бакі фінансаваць будучы пароўнун.

На 25 млрд. рублёў скарачае Беларусь свой унёсак у бюджет "санузней дзяржавы".

A.K.

Попыт на традыцыйную тару будзе

Карэспандэнт "НН": гутарыць пра сітуацыю ў беларускіх гутах з Данілам Жукоўскім, інжынерам Гарадзенскага шклозаводу

"НН": Ці маюць будучыню прадпрыемства, якія не вырабляюць ўзратары?

Даніла Жукоўскі: Попыт на традыцыйную тару быў і будзе. Хоць у пакупнікоў цяпер зьяўляюцца і іншыя патрабаваныні. Вось лідзкая "Белэўратара" часцей вырабляе не стандартную, а эксклюзівную бутэльку па эскізах замоўцы. Працујуць яны з вытворцамі, якія жадаюць

разыліць гарэлку ці ліквор у бутэлькі адмысловай формы.

"НН": Ці праўда, што нашыя гуты тубілююць шмат грошай з-за таго, што ў нас шклатара выкарystoўvaeцца па некалькі разоў?

ДЖ: Норма звароту шклатары — 8—10 разоў. Потым, згодна з статыстыкай, бутэлька звычайна разъбіваецца. Цяпер да нас "едзе" шмат бутэлек з Рәсей. Тара гэтага застаецца тут. Таму складаецца такая сітуацыя, што ў нас бутэлек шмат і свае апынуліся незалатрабаваныя. Але на шыя прадпрыемства не маглі б забясьпечыць рынок, калі б не было збору зваротнай бутэлькі — не стае вытворчыць магутнасцю. Каб зрабіць так, як у

Чехіі ці Нямеччыне, — адзін раз выкарыстоўваць бутэльку, а потым адпраўляць яе на пераплаўку, патэрніць час і гроши на абсталіваньне. Ну, і систэма збору дасягнеться як маг бы, але мы й ня ставім перад сабой гэтае мэтэ.

"НН": Дзе беларускія шклозаводы бяруць сыравіну?

ДЖ: Наша бутэлька мае невысокую паводле єўрапейскіх стандартаў якасць. Но абсталіваньне, на якім яна вырабляецца, старое. Як вызначаецца якасць бутэлькі? Самае прыкметнае, што кідаецца ў вочы, — выгляд. Яканская бутэлька гладкая, бліскучая. Ці, напрыклад, колер. Атрыманы чыстае бясколернае шкло досьць цяжка. Гэта дорага, патрэбная

добрая сыравіна, адпаведная яе падрыхтоўка — каб не было іншародных целаў ці бурбалак. Наш завод такай якасці сёньня дасягнеться як маг бы, але мы й ня ставім перад сабой гэтае мэтэ.

Запалкаў А.К.

Беларусы купляюць расейскую фабрыку

Расейскую запалкавую фабрыку "Ревпут" ("Рэвалюцыйны шлях"), што ў Бранскай вобласці, зьбіраеца прадпрыемства — 6 млн. расейскіх рублёў (каля 191 тыс. даляраў).

Запалкавая фабрыка была заснавана ў 1907 г., акцыянарана ў сярэдзіне 90-х. У 1997 г. кантрольны пакет акцыяў набыў маскоўскі банк "ИРС", у 2000 г. зъвінавачаны ў перапамоўцы грошай на раҳунку "Чачэнскіх баевікоў". У 2001 г. фабрыкай зацікаўлася расейская фірма "Глорія", якой удалося аднавіць спыненую вытворчыць. Аднак і яна пратрымалася нядоўга.

Апошнія паўтара году да "Ревпуті" прыглядалася адно з найбуйнейшых беларускіх мэблевых прадпрыемстваў "Гомельдрэў". Аднак у апошні момант з'яўліліся незразумелыя прычыны гамельчукі адмовілі

За дзесяць гадоў
сувэрэннасці Горадня
звыкла да спартовага
чэмпіёна. Акрэслены
гістарычны пэрыяд ня даў
Беларусі ніводнага
гарадзенца-індывідуала
(сывіслачанка Карольчык
была ўзгадаваная ў
правінцыі), але камандава
горад над Нёманам
адабраў лідэрства ў
непераможнай за савецкім
часам сталіцы.

Мяркуйце самі: у “вечныя чэмпіёны” краіны трапілі баскетбалісты “Горадні-93” (на іх матчы ў нацыянальных турнірах цяпер амаль нікто ня ходзіць, бо зьбіць хлопчыкаў-супернікаў — відовішча для садыста), перамагаючы у нацыянальных першынствах валейбольны “Камунальнік”, хакейны “Нёман” і флагман хакею на траве “Рытм”.

На тле іх посьпехаў футбольны “Нёман” доўгі час заставаўся гэтым сірацінам-ізгоем. Нават заваёваў Кубку краіны ў 1993 г. (тады гарадзенцы ў фінале адолові рэчыцкі “Ведрыч”) хутка съцерлася з памяці. Гарадзенскія ўлады ня песьціць асаблівай увагай футбалістам. Калі вобласць ці кіраваў Аляксандар Дубко, асноўная ўвага надавалася баскетболу і хакею, ціперашні кіраўнік аддае прыярытэт валейболу. Адпаведна разымяркоўваліся і матэрыяльныя ўкладанні: хакеістам — новы лядовы палац, баскетбалістам — супэрсучасны паркет. Футбалістам жа — мэталёвая агароджа вакол травянога поля, са мае няздарнае выдаткованне грошай, якое толькі можна было ўявіць.

Праз гады “Нёман” умацоўваў імідж трывалага серадняка найвышэйшага беларускага дывізіёна

ну, якому нічога не пагражае, але і нічога ня съвеціць. А калі ёй съвеціць, дык ня грэе. Прыклад гэту — два апошнія сезоны, калі гарадзенцы спыняліся на чацвёртай прыступцы турнірнай лесьвіцы за крок ад мэдалёў. Гэтыя чацвёртыя месцы істотна разыніліся. Калі ў 2000 г. “Нёман” аб'ектуна дасягнуў сваёй столі, дык летася застацца без мэдалёў было крыўдна да сълёз.

Між сэзонамі галоўны трэнэр Сяргей Саладоўнікаў ажыццяўляў значную рэканструкцыю каманды. Клуб пакінуў расейскі легіянер і найлепшы снайпэр Сяргей Давыдаў, плэймэйкер Алег Кірэні і аснова абароны Сяргей Мірошкін. Па сутнасці, разбурылася амаль уся цэнтральная вось. У такой сітуацыі стаўка была зробленая на мясцовых выхаванцаў (балазе памкнены квартэту найбольш таленавітых — Сулімы, Таращыка, Сучкова ды Раўнейкі — ірваница за мяжу ня зьдзейсніліся) і на сыпісаных з іншых “караблёнў” вэтэранаў (Дзятлаў, Сімрый, Турчыновіч). Зъмяніўся ня толькі склад выхаванцаў галоўных роляў — “Нёман” наважыўся гуляць па сучаснай сістэме, з трывом абаронцамі.

Напярэдадні чэмпіянату і спэцыялісты, і з'яздтары-аптымісты прагнавалі камандзе ў найлепшым выпадку пятае-шостое месца. Калі на экватары першынства гарадзенцы захапілі лідэрства, усім гэта ўспрымалася як часовая зъява. Але вось за трэћы туры да фінішу нёманцы пранешаму ачолываюць табліцу і апярэджаюць найбліжэйшых перасыльнікаў на пяць пунктаў.

Нельзя сказаць, што хоць бы адзін гулец “Нёману” сёлета ў найлепшай форме. У чым жа тады феномэн каманды? Адказ

саў сабака. Яе таксама папрасілі пачакаць, пакуль у горад прывяліць вакцыну. Пасля таго як сёлета ад шаленства памёр 37-гадовы аршанец, зьдзіўляе бестурботнасць мясцовых эпідэміяў. Ужо не ўпершыню горад застаецца без вакцыны ад шаленства. Напрыклад, у красавіку жанчына, пакусаная сабакам, абагешы разам з мужам усе аршанская большыць, у роспачы прыйшла шукать дапамогі ў прыёмную старшыні гарыканкаму.

Падпаліцель-мсцівец

Спробу самагубства ўчыніў у

Першае месца занята?

просты — у максымальнай мабілізаванасці, якой жорстка патрабуе ад гульцоў кіроўны трывомірат (братья Сяргей і Валеры Саладоўніківы ды Сяргей Караза). Яны — легенды гарадзенскага футболу і заўсёды былі прыкладам самаахвярнасці для іншых. Трэнёры гарадзенцаў не абяцаюць дасягнучы турнірных вышыніяў, але з часу зацверджання галоўным Сяргея Саладоўнікава вынікі няхільна паяшпалиліся.

Падзеньне заўсёды падзея, узлыёт не заўважыць народ. Гэтае выслоёе сёлета гарадзенскія заўзятары абвяргаюць Старэнкі

гарадзкі стадыён, забудаваны калісці на жыдоўскіх могілках, у гэтым сэзоне набіваецца бітма. Прычыны таму дзве. Па-першае, “камуністычны” бясплатны ўваход на трыбуны, дзе цітай засталася хіба толькі адна лаўка — для “айцоў” гораду. Па-другое, “Нёман” сапраўды робіцца народнай камандой.

Між тым, чэмпіёна гарадзенцаў яшчэ пад сумневам. Сур’ёзная перашкодай стала жодзінскае “Тарпіда”, што адабрала ў лідэра два балы. Наперадзе — звышскладаны выезд у Салігорск: менавіта “Шахцёр” летася пававіў прынёманскі клуб бронзы.

Можна застацца ўвогуле без узнагародаў — фініш стане яшчэ адным момантам ісцінны ѹвыпрабаваннем характару каманды. Хвалююць і наступствы: застанда съvezjyia ў памяці глыбінныя крэзысы, якія спасцігілі чэмпіёнаў апошніх гадоў — менская “Дынама”, мазырскую “Славію”, бабруйскую “Белшыну” (адзіны выніток — барысаўскі БАТЭ, дзе футбольная гаспадарка ладіцца на прынцыпах іншых ройкіх). Шырымае выпрабаванье ціхі феномэн “Нёману” ў каламутных варунках нашай рэчаінасці — пытанье наступнага году.

Хельмут Каменскі

Аштрафавалі гасцьцей

Супрацоўнікі маскоўскага пэрсаналу заапарку, які атабарыўся ля муру ў вакыні “Воры”, вырашылі спаліць съмецьце. Воні пачынаюць ўвагу працаўнікоў экалагічнай інспекцыі. Нядбайнія госьці аштрафаваны на 11 тыс. рублёў.

Вакцына ў дэфіцыце

Чатыры салдаты, якіх пакусаў пацук, шпіталізаваны ў Воры. Але лекаў ад шаленства не знайшліся. Такая самая гісторыя здарылася і з жанчынай, якую паку-

салі паседжанняў Аршанская райсуду аўбінавачаны ў падпалах мужчыны. Перад вынісеннем выраку яму было дадзена “апошнія слова”. З крыкам “вось вам маё апошнія слова!” падсудны загостраным мэталёвым гузіком пачаў рэзцаць сабе жылы і аголены жывот. Ды так, што кроў пыренула ва ўсе бакі. У выніку самагубца апынуўся не ў турме, а ў рэанімацыі. Жыхар вёскі Люціны Аршанская рабёнку аўбінавачваўся ў падпала дэзвыюхат суседак-пэнсіянізрак. Гэта была, як сказаў падсудны, помста за тое, што яны распавяждвалі чуткі, быщам ён

займаецца крадзяжамі ў сваёй вёсцы, якая налічвае ўсяго 30 двароў. Падчас спробы пусціцца “пеўня” ў трэці дом мсцівец быў скоплены. Пракурор патрабаваў для падсуднага 11 гадоў турмы ды кампенсацыі матэрыяльных стратаў пацярпелым у памеры 10 млн. рублёў. Перад судовым працэсам пысцікітрычная экспертыза злачынцы не праводзілася.

Віктар Лютынскі, Воры

Цыгарэты з лазні

50 тысяч пачакаў цыгарэтай знайшлі памежнікі сумесна з супрацоўнікамі ўпраўлення Дэпартаменту фінансавых расцягіліся з цэнтрам у Кямелішках, што на мяжы з Літвой. Цыгарэты замежнай вытворчасці і ўсе без акцызных марак. Гаспадар не аўяўліўся, а таму яны хутка зъявіліся.

продажы. Ацэненая цыгарэты ў 30 млн. рублёў.

Кампьютары ад палякаў

У школе №1 Астраўца і ў дзіцячым юнацкім цэнтры з'явіліся кампьютары. Іх перадаў Саюз палякаў Беларусі, бо тут на факультатыве вывучаюць польскую мову. Выкарыстоўваць тэхніку будуць для выпуску газэты.

Мар'ян Вянгроўскі, Астравец

У Магілёве адновіцца ратуша

Шмат хто ўжо сёняння не пазнае Магілёва, які за апошнія гады ня толькі расквешаў вуліцы яркімі клюмбамі па ўсім горадзе і невялічкімі крамамі ў Старым месце, але і паправіў дзе-нідзе стан дарог і ходнікаў, замяніўшы яміны і лужыны пліткай-брукаванкай. Гарыканкам плянцуе за наступны год пабудаваць пяціпавярховы паркінг ля Дому быту, дavesыцы нарэшце да ладу ўзьбярэжжа Дубравенкі ля гатэлю “Магілёў”, а вуліцы Ленінскую зрабіць пешаходнай. Але саме галоўнае — гэта пачатак працы па аднаўленні магілёўскай ратушки, пабудаванай пры канцы XVII ст. і зьнішчанай у 1957 г.

Антон Вішоў, Магілёў

Съмерць у калодзежы

На хутка выйдзе на волю 35-гадовы жыхар вёскі Стары Рудня Астравецкага раёну. Міліцыя затрымала яго за забойства. Захмліўшы лыч, ён завітаў да 77-гадовай мясцовай жыхаркі. Забраў у бабулі 80 даляраў і бутэльку гарэлкі ды кінуў старую ў калодзеж. Небарака памерла.

Мар'ян Вянгроўскі, Астравец

Партызаны, партызаны...

Больш за 60% так званых “ухілістай” (якія ўхіляюцца ад прызыва ў войска) у вобласці складаюць маладыя жыхары Бабруйска. У Магілёве ўхілістай усяго 6, а ў Бабруйску — 56 чалавек.

Паводле “Вячэрняга Магілёва”

Лён і сынег

Усе на лён! Такі заклік кінулі ўлады працоўнымі калектывамі Бялынічай. Настойліва рэкамэндуеца задзейнічаць на выкананні гэтай работы да 30% асабовага складу калектываў. Наладжаны і ўлік адбыцца “паншчыны”. Першы дзень добраахвотна-прымусовай працы скончыўся нічым — перашкодзіў сынег. Людзі з гадзінку пакалелі на полі і пайшли дахаты.

Базыль Ліцвіновіч, Бялынічы

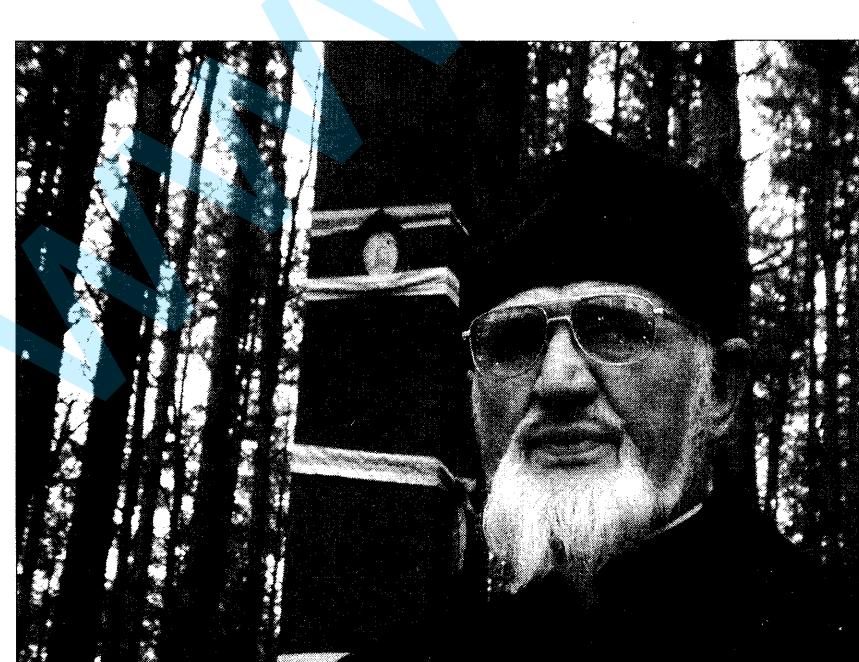
Jazda

Dva hady papräiuchych rabotau atrymau ramočník mašynista Ivan Kišlinski, jaki letaś, kirujući elektryčkaj Baranavičy—Miensk, na stancji Asipoščyna nie zaúvažyū, što 15-hodovamu chłopcu džiaryma zacisnuła nahu, i pajiechaū. Chłopca praciachnula hałavoju pa špałach 300 metraў, pakul jom nia zdoleū samastojna pryužniaca i ražviaza matuzok na bocie, pašla čaho złacieci pad adchon. A bot pajiechaū dalej. Mašynisty daviedalisja pra zdarenie tolki na nastupnym prygryku. Na ščasie, pakalecaný chłopiec zastausia žyvy.

Cyrk bias muzyki

Z cyrku, što pryjechaū u Baranavičy na hastroli, skrali syntezatar “Yamaha”. Instrument źnik z namiotu nočeu na 13 kastyryčnika. Košt skradzienaha syntezatora — miljon rubloў.

Ruslan Raviaka, Baranavičy

22 кастрычніка Курапаты наведаў архіяпіскап Юры (Рыжы), які ачольвае некананічную Беларускую аўтакефальную народную пра-васлаўную царкву ў ЗША. Ён асабіста ўсталяваў крыж у памяць за-бітых энкаўедзістамі беларускіх съвтароў.

8 ПРАГРАМА ТВ З 28 КАСТРЫЧНІКА ДА З ЛІСТАПАДА

Наша Ніва [40] 25 кастрычніка 2002

28

ПАНЯДЗЕЛАК, КАСТРЫЧНІКА

БТ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.00 Навіны.
6.15, 7.15, 8.15 Добрай раніцы, Беларусь!
9.15, 17.00 "Пецярбурскія таямніцы". Сэрыял.
10.05 Кала тэлеагляду.
10.20 Сінасьць. Духоўная праграма.
10.45 Плянта АРТ.
11.10, 22.00 "Магія кахання". Сэрыял.
12.20 "На скрыжаваньях Эўропы". Нацыянальны тэлефестываль песні.
13.05 Тэлебарометар. Прагноз на днёвя.
13.20 М.Жараў у драме "Пуцёўка ў жыцьці".
15.20 "Востраў Матылек". Сэрыял для дзяцей.
15.45 "Сузор'е надзеі". Нацыянальны тэлевізійны конкурс юных тален-тай.
16.15 Мультыклуб.
16.55 Кліп-абойма.
18.20 Р.Дэ Морнэй і К.Карадайн у драме "Доўгая дарога дамоў" (ЗША).
20.05 Галоўнае пытанье.

СТВ

20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.45 Навіны рэгіёну.
22.50 10 хвілін пра спорт.
23.20 Зона Ікс.
23.30 Сэрыял "Першая хвала" (Кана-да-ЗША).

5.00 "Мэш". Сэрыял.
5.30 "Шэрша ля ФАН".
6.00, 15.35 "Паўэр рэйнджэр", ці Ма-гутнія рэйнджэр". Тэлесэрыял.
6.30, 15.05 "Джым Батан". Мультса-риял.
7.00 "Меншчына. Людзі, падзеі, факты".
7.15 "Запрашаем паскардзіца".
7.25, 18.35 "Тэхналёгія".
7.35, 21.05 "Арт-экспрэс". Культурнае жыцьцё стаціцы.
7.50 "Добры дзеень".
8.05 "168 гадзін".
8.50 Кіно: Шон Патрык Фленэр, Ар-нольд Вастуло, Урсула Карэн у бае-віку "Цыянік-турма".
11.00 "Навіны сусветнай шоў-індуст-ры".
11.30 "Яга, цёмная страсьць". Тэлена-вэла.
12.30, 16.30, 20.05, 23.10 "24 гадзіны".
12.50 "Чорная скрыня".
13.20, 18.55 "Каменская-2". Тэлесэры-ял.

14.35 "Чалавек-павук". Сэрыял.
16.05 "Сьвет Бобі". Сэрыял.
16.50 "Сямейная страсьць". Ток-шоу.
17.55 "Пад вуглом 23 з паловай". Дак. фільм.
18.25 Навіны СНД.
18.35 "Тэхналёгія".
20.40 "СТВ-спорт". Тэлеальманах.
20.40 "Добры вечар, маленкі...".
20.55 "Партэт у інтар'еры".
21.20 "Васейскі цуд". Рэальнае кіно.
22.20 "Мы – ахова". Дак. фільм.
22.40 "Пакуль гарыцы съвечка".
23.30 Футбольны кур'ер.
0.05 "Накай". Навіны боксу.
0.30 Начны экран: "Адзінокая белая жанчына". Псыхалагічны трэлер.
2.55 Музычны канал для тых, хто ня съпіць.

17.30 Мультфільм "Том і Джэры".
17.40 Маст. фільм "Барбара".
19.50 Дак. фільм "Галапагоскія драко-ны".
20.40 Тэлекрама.
20.45 "Вечарніца".
21.00 У аб'ектыве тэлекамеры.
21.15 Жан Рэно ў фантастычным фільме "Гадзіла".

7.00 "Пар'емнік".
8.30, 17.00, 20.30, 22.15 MegaMix.

12.00 "Аzon". Толькі лёгкая музыка.
14.00, 22.10 Навіны спорту.
14.10 "Інтар'акты".
16.00 "Скул-парэд".
18.30 Музыка.RU.
19.30 People-mix.
22.00 "120/80".

8.00 Тэлеканал "Добры раніцы".
9.00 Навіны.
9.15 Харысан Форд і Брэд Піт у бае-віку "Уласаньца д'абла".
11.20, 23.40 "Фабрыка зорак".
11.25 Дзіцячыя сэрыял "Тайны".
15.50 Легендарны прыгоднік фільм "Тры мушкетэры. Падвескі карапе-вы".
17.30 Чалавек і закон.
18.00, 20.30, 23.15 "Нашы навіны".
18.10 "Вялікае мыцьце".
19.05 Чакай мяне.
21.10 "Хоча стаща мільянэрам?".
22.10 Тэртрыяра страху ў шматэр'ым фільме "Клетка". 1-я сэрыя.
23.25 Граффітыны бокс. Баі за звань-не чэмпіёна Беларусі.
0.05 "Іншы час".
0.45 "На футбеле" зь Віктарам Гусевым.

7.45 Бэт Мілдер, Даіяна Кітан, Голдзі

АНТ

8.00 Тэлеканал "Добры раніцы".
9.00 Навіны.
9.15 Харысан Форд і Брэд Піт у бае-віку "Уласаньца д'абла".
11.20, 23.40 "Фабрыка зорак".
11.25 Дзіцячыя сэрыял "Тайны".
15.50 Легендарны прыгоднік фільм "Тры мушкетэры. Падвескі карапе-вы".
17.30 Чалавек і закон.
18.00, 20.30, 23.15 "Нашы навіны".
18.10 "Вялікае мыцьце".
19.05 Чакай мяне.
21.10 "Хоча стаща мільянэрам?".
22.10 Тэртрыяра страху ў шматэр'ым фільме "Клетка". 1-я сэрыя.
23.25 Граффітыны бокс. Баі за звань-не чэмпіёна Беларусі.
0.05 "Іншы час".
0.45 "На футбеле" зь Віктарам Гусевым.

9.00 Сёняня раніцы.
9.20 Надвор'е на заўтра.
9.25 "Надоёды".
11.00, 15.00, 16.00, 17.00 Сёняня.

Хоўн і Сара Джэзыка Паркер у камэ-ды "Клуб першых хонаў" (ЗША). 1996 г.
9.45, 22.00 Весткі. Дзяжурная часыца.
10.00, 19.00, 22.15 Весткі.
17.50 Сэрыял "Эладзейка. Шчасце напракат".
18.50 Дабранач, дзеці!
19.35 Мяцюковы час. Весткі – Москва.
19.55 Сэрыял "Тайга".
20.50 Тэлесэрыял "Людзі і цені".
22.30 Культурная рэвалюцыя.

17.30, 23.00 Навіны культуры.
17.45 "Сага вонгеннай сям'ї". Дак. фільм. 2-я сэрыя.
18.10 Сінаграма.
18.40 "Час музыкі". "Парад ан-самбля".
19.20 "Сярэбранные век пецярбурскай рэжысурсы". С.Бэкт. "У чаканы Гадо". "Школа для дурнія" (лаводле книгі Сашы Сакалова). Спектаклі.
22.00 Весткі.
22.10 "Вялікі дээтктывы". Агата Крысці. Фільм 2-і.
23.25 "Начны палёт".

14.35 "Хачу вярнуць каханага". Ток-шоу "Прынцып даміно".
16.05 Баявік "Агент нацыянальной бяспекі". "Мэдуза Гаргон".
17.15 "Увага. Вышук!" "Тэртыярыя зверва".
18.00 "Сέньня" з Тацянай Мітковай.
18.35, 22.10 Дээтктыӯ "Крот".
19.45 Сэрыял "Дальнабойнікі". "Са-масуд".
21.00 "Сέньня ўвечары" з Кірылам Паздняковым.
21.35 Прэм'ера. Сэрыял "Трэці лішні".

9.30 Наскар. Паўтор.
10.30 Тэніс. АТР. Стакольм, фінал. Паўтор.
11.30 Тэніс. WTA. Лінц, фінал. Паўтор.
12.30 Тэніс. АТР. Базэль. Фінал. Паўтор.
13.30 Вэліаспорт. Трэц. Данія. Агляд ЧС.
14.30, 1.30 Лыжныя гонкі. Кубак свету, Дусэльдорф. Спрыт. Мух-чыны. Жанчыны. Паўтор.
17.00 Футбол. Легенды чэмпіянату Эўропы. Паўтор.
19.00 Эўрагалі. Паўтор.
20.45 Парусы спорт.
22.15 Бокс. Паўтор.
23.00 Эўрагалі. Паўтор.

Эўраспорт

9.30 Наскар. Паўтор.
10.30 Тэніс. АТР. Стакольм, фінал. Паўтор.
11.30 Тэніс. WTA. Лінц, фінал. Паўтор.
12.30 Тэніс. АТР. Базэль. Фінал. Паўтор.
13.30 Вэліаспорт. Трэц. Данія. Агляд ЧС.
14.30, 1.30 Лыжныя гонкі. Кубак свету, Дусэльдорф. Спрыт. Мух-чыны. Жанчыны. Паўтор.
17.00 Футбол. Легенды чэмпіянату Эўропы. Паўтор.
19.00 Эўрагалі. Паўтор.
20.45 Парусы спорт.
22.15 Бокс. Паўтор.
23.00 Эўрагалі. Паўтор.

29

АЎТОРАК, КАСТРЫЧНІКА

БТ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.00 Навіны.
6.15, 7.15, 8.15 Добрай раніцы, Беларусь!
9.15, 17.00 "Пецярбурскія таямніцы". Сэрыял.
10.05 "Падарожжа вакол съвету". Дак. сэрыял (ЗША).
10.20 Часы. "У пошуках мінулага".
10.45 Падарожжа дылетанта. "Любча. Гісторыя мастэчка і замку".
11.00 Сола для дзіцяютана. Сяргей Фалеевіч (трамбон).
11.10, 22.00 "Магія кахання". Сэрыял.
12.20 Добры дзеень, Беларусь!
13.15 М.Жараў у камэдыі "блізьніцы".
14.40 "Патаемныя людзі". Дак. сэрыял.
15.25 "Востраў Матылек". Сэрыял для дзяцей.
15.50 "Усе на арбіту!".
16.00 Піць цудаў.
16.10 5x5.
16.55 Кліп-абойма.
18.20 "Покліч гор". Маст. фільм (Ня-меччына).
20.05 Ток-шоу "Стадыён".

СТВ

20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.45 Навіны рэгіёну.
22.50 10 хвілін пра спорт.
23.20 Зона Ікс.
23.30 Начны экран.

5.00 "Мэш". Сэрыял.
5.30 "Шэрша ля ФАН".
6.00, 15.35 "Паўэр рэйнджэр", ці Ма-гутнія рэйнджэр". Тэлесэрыял.
6.30, 15.05 "Джым Батан". Мультса-риял.
7.00, 14.35 "Чалавек-павук". Мультса-риял.
7.30 "Меншчына. Людзі, падзеі, факты".
7.35, 21.10 "Тэхналёгія".
7.45, 12.30, 16.30, 20.05, 23.25 "24 гадзіны".
7.50 Кіно: прыгоднік фільм Дэвіда Йорта "Акулы-2".
8.00, 18.25 Навіны СНД.
8.15, 20.20 "СТВ-спорт". Тэлеальманах.
8.35, 18.40 "Менск і менчукі".
8.50 Кіно: прыгоднік фільм Дэвіда Йорта "Акулы-2".
9.00 Сола для дзіцяютана.
9.10 "Пакуль гарыцы съвечка".
9.15 "Тэма дня".
10.00 "Вечарніца".
10.15 "Дзіцячыя сэрыял "Цыянік-турма".
11.00 "Балаван".
11.30 "Яга, цёмная страсьць". Тэлена-вэла.
12.00 "Такая прафесія".
13.20, 18.55 "Каменская-2". Тэлесэры-ял.

16.05 "Сьвет Бобі". Мультсэрыял.
16.50 "Сямейная страсьць". Ток-шоу.
17.55 "Пад вуглом 23 з паловай". Дак. фільм.
18.25 Навіны СНД.
18.35 "Тэхналёгія".
20.40 "Расейскі цуд". Рэальнае кіно.
22.20 Кіно: "Лесьвіца Якава". Псыхалагічнае драма.
22.40 "Дыскавэрі" на СТВ".
0.05 "Ілюзён": драма Бэрнарда Бэр-талчуны "Поўня".
2.55 Музычны канал для тых, хто ня съпіць.

17.30 Мультпрад.
17.40 Шматэр'ыны фільм паводле раману Ірвіна Шоу "Багач, бядняк" (Літоўская к/c), 1-я сэрыя.
20.40 Тэлекрама.
20.45 "Вечарніца".
21.00 Гурман-клуб.
21.20 Кэвін Спэйсі, Хелен Хант, Хейлі Джэзел Осмэнт у псыхалічнай драме "Залапаніншаму".

7.00 "Пар'емнік".
8.30, 17.00, 20.30, 22.15 MegaMix.
12.00, 16.40 "Аzon". Толькі лёгкая музыка.

14.00, 22.10 Навіны спорту.
14.10 "Інтар'акты".
16.00 "20-ка Першых".
18.30 Музыка.RU.
19.30 People-mix.
22.00 "120/80".
22.30 "Заваёўнікі кантынэнта".

8.00 Тэлеканал "Добры раніцы".
9.00 Навіны.
9.15, 19.05 "Сямейная повязі". Сэрыял.
10.00 "Гадзінны герой-2". "Разъбітае сэрыца".
21.10 "Шматэр'ыны фільм "Клетка". 2-я сэрыя.
21.20 "Шматэр'ыны фільм "Клетка". 3-я сэрыя.
23.25 Прафесійны бокс. Баі за звань-не чэмпіёна Беларусі.
0.05 Том Бэрэнджэр у дээтктыве "Калабок".
21.10 Гайдн. Сымфонія №13. Выконвае камэрэнскі аркестар "Музыка віва" п/к А.Рудзіна.

7.45, 19.55 Сэрыял "Тайга".
8.45, 20.50 Тэлесэрыял "Людзі і цені".
9.45, 22.00 Весткі. Дзяжурная часыца.
10.00, 19.00, 22.15 Весткі.

АНТ

17.50 Сэрыял "Эладзейка. Шчасце напракат".
18.50 Дабранач, дзеці!
19.35 Мяцюковы час. Весткі – Москва.
22.30 Апошні сэнс. К.Акачаліна, Т.Акуніёўская, Л.Удавічніка, Н.Сакалі і А.Сакалі ў фільме "Дзікае каханье". 1993 г.

8.00 Тэлеканал "Добры раніцы".
9.00 Навіны.
9.15, 19.05 "Сямейная повязі". Сэрыял.
10.00 "Гадзінны герой-2". "Разъбітае сэрыца".
12.35 "Прафесійны бокс. Баі за звань-не чэмпіёна Беларусі".
16.00 Небясьпечны рэйс у вострас-хэдзтным фільме "Размак крылаў".
17.30 Сымхелангарама.
18.00, 20.30, 23.15 "Нашы навіны".
18.10 "Вялікае мыцьце".
21.10 "Расейская рулетка".
22.10 Шматэр'ыны фільм "Клетка". 3-я сэрыя.
23.25 Прафесійны бокс. Баі за звань-не чэмпіёна Беларусі.
0.05 Морэй Абрахам у містычным трэлеры "У цымбі".
3.05 Музычны канал для тых, хто ня съпіць.

АНТ

17.30 Мультпрад.
17.40 Шматэр'ыны фільм "Багач, бядняк",

Наша Ніва [40] 25 кастрычніка 2002

ПРАГРАМА ТВ З 28 КАСТРЫЧНІКА ДА З ЛІСТАПАДА

9

**1 ПЯТНІЦА,
ЛІСТАПАДА****БТ**

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.00 Навіны.
 6.15, 7.15, 8.15 Добры раніцы, Беларусь!
 9.15, 17.00 "Пецярбурская таямніцы". Сэрыял.
 10.05 "Падарожжа вакол съвету". Дак. сэрыял (ЗША).
 10.20 Сад мари.
 10.45 Праведнікі народу съвету. "Свякі".
 11.10, 22.00 "Магія каханьня". Сэрыял.
 12.20 Добры дзень, Беларусь!
 13.15 М.Жараў у маст. фільме "Васковыя дзяцкі".
 14.40 "Патаемнік людзі". Дак. сэрыял.
 15.25 "Востраў Матылек". Сэрыял для дзяцей.
 15.45 "Усе на аргіту!".
 15.55 Пачынь цудаў.
 16.10 5x5.
 18.20 З дакладных крыніц.
 18.35 Да 120-годзьдзя з дня нараджэння народнага пэта Беларусі Якуба Коласа "Колос будзе жыць заусёды". Відеофільм ("белвідзентар").
 19.00 Спектакль "Зямля" ў пастоноўцы Нацыянальнага Акадэмічнага драматычнага тэатру імя Я.Коласа (хывія трансляцыя).
 20.10 Лес чалавека. Анатоль Прывоцкі.

20.40 Кальханка.
 21.00 Панарама. Інфармацыйны канал.
 21.45 Навіны рэгіёну.
 22.50 10 хвілін пра спорт.
 23.20 Зона Ікс.

СТВ

5.00 "Мэш". Сэрыял.
 5.30 "Шэршэ ля ФАН".
 6.00, 15.35 "Паэр рэйндэрэз, ці Магутны рэйндэрэз". Тэлесэрыял.
 6.15, 15.05 "Джым Батан". Мультсэрыял.
 7.00, 14.35 "Чалавек-павук". Мультсэрыял.
 7.30 "Меншычына. Людзі, падзея, факты".
 7.35, 20.20 "СТВ-спорт".
 7.45, 12.30, 16.30, 20.05, 23.05 "24 гадзіны".
 8.00, 18.25 Навіны СНД.
 8.15 "Фільм, фільм, фільм...".
 8.30, 20.30 "Тэхналея".
 8.40, 18.40 "Менск і менчукі".
 8.50, 1.00 Кіно: Ю.Грубік, В.Ліхавід, Ю.Стокай у кримінальнай драме "Павастрэя".
 11.00, 21.00 "Аўтапанарама".
 11.15 "Сынеданье зь Інай Афанаасевай".
 11.20 "Тэатральная гісторыя".
 11.30 "Іга, цёмная страсьць". Тэлена-віла.
 12.50 "Тайная дыпламатыя. Кітайская грамата". Дак. фільм, частка 1-я.
 13.20, 18.55 "Каменская-2". Тэлесэрыял.

16.05 "Сьвет Бобі". Мультсэрыял.
 16.50 "Сяменіны страсці". Ток-шоў. 17.55 "Пад вуглом 23 з паловай". Дак. фільм.
 20.40 "Філярмачыны тыдзень".
 20.45 "Добры вечар, маленкі...".
 21.15 "Расейскі щуд". Рэальнае кіно.
 22.15 "Старарадаўня працоўты". Дак. фільм.
 23.20 Кіно: Філіп Торэтан, Шарлота Гейнзбур у мэлядраме Патрыса Леконта "Філіп і Леля".
 3.15 Музычны канал для тых, хто ня съпіц.

8 канал

17.30 Мультпарат.
 17.40 Шматсэрыны фільм "Багач, бяднік", 4-я сэрыя.
 19.00 "Залатая калекцыя".
 19.50 Дак. фільм "Кошкі – свойскія тыгры".
 20.45 "Вечарніца".
 21.00 Тэлекрама.
 21.15 Кевін Спэйсі ў мастацкім фільме "Спэцяляст па заложніках".

Першы музычны канал

7.00 "Пад'емнік".
 8.30, 17.00, 20.30, 23.00, 1.00 MegaMix.
 12.00 "Азон". Толькі лёгкая музыка.
 14.00, 22.10 Навіны спорту.
 14.10 "V.I.Ronja".
 16.00 "Скул-парэд".
 18.30 Музыка.RU.
 19.30 People-mix.
 22.00 "120/80".
 22.20 "20-ка Першых".
 0.45 "Заваёўнікі кантынэнтаў".
 22.40 Апошні сэнанс.

АНТ

8.00 Тэлеканал "Добрай раніцы".
 9.00 Навіны.
 9.15, 19.05 "Сяменіны павязі". Сэрыял.
 10.00 "Форс-мажор".
 10.40, 22.10 "Фабрыка зорак".
 11.05 Яна Чурыкава ў праграме "Аб'ектыў".
 11.25 Дзіцячыя сэрыял "Твінісы".
 16.00 Айчынны баявік "Бяром усё на сабе".
 17.30 Дак. дээтэктыў "Каўкаская піраміда".
 18.00, 20.30, 23.15 "Нашы навіны".
 18.10 "Вялікае мыцьце".
 20.00 Час.
 21.10 "Поле цудаў".
 23.25 Прафесійны бокс. Баі за званьне чэмпіёна Беларусі.
 23.40 Нікалет Шэрыйдан у трэйлеры "Забойстваў у галаве".
 1.10 Рэальная музыка.

РТР

7.45 Сэрыял "Тайга".
 8.45 Тэлесэрыял "Людзі і цені".
 9.45 Весткі. Дзяярнайнае часіць.
 10.00, 19.00 Весткі.
 17.50 Аншиял.
 18.50 Дабранач, дзеци!
 19.35 Місяцавы час. Весткі – Масква.
 19.50 Аляксандар Шырвінт, Міхаіл Дзяржавін, Людміла Гурчанка і Эльдар Разанав у праграме "Прываджаючы".
 21.15 Жан Рэнё ў мастацкім фільме "Барвовыя рэкі".
 22.05 Тэлегульня "Стайка".
 22.40 Апошні сэнанс.

Прем'ера. Энтані Хопкінс, К'юба Гуднінг-мал і Дональд Сазэрленд у фільме "Інтынкты" (ЗША).

Культура

15.15 Чорныя дзіркі. Бельзія плямы.
 16.10 "Парыскі часопіс". Сяргей Рахманінау.
 16.40 "Расея, якая адыхаўцы: съведчанні відавочцаў". Дак. фільм.
 17.30, 23.30 Навіны культуры.
 17.50 "Дамамажыцце Тэле".
 18.00 Да 5-годзьдзя тэлеканалу. "Віват, "Культура"!"
 19.05 Прэм'ера. Аліса Фрэйнчліх і Алег Баславіш у спектаклі АВДТ імя Г.Таўстонага "Каліфарнійская сціга".
 21.15 "Золата і срэбра". Гала-канцэрт Плясыда Дамінга і зорак сусветнай оперы.
 22.45 Імя – Культура.

НТВ

9.00 Сέньня раніцай.
 9.20 Надвор'е на заутра.
 9.25 Шырэда прызнанніне.
 10.00, 11.00, 15.00, 16.00, 17.00 Сέньня.
 10.05 Сэрыял "Хуткая дапамога-5" (ЗША).
 14.35 "Кліент заўсёды мае рацю".
 Ток-шоў "Прынцып даміно".

Эўрапорт

9.30 Парусны съвет. Паўтор.

10.00 Гольф. Паўтор.

10.30 Ралі Аўстралія. Паўтор.

11.00 Конны спорт. Паўтор.

12.00 Футбол. Кубак УЭФА. Другі раўнд. Спэцяльны агляд. Паўтор.

13.45 Мота Гран-пры. Валенсія. Жывая трансляцыя.

17.15 Футбол. Кубак УЭФА.

19.30 Футбол. Кубак УЭФА. Другі раўнд. Спэцяльны агляд. Паўтор.

21.00 Снукер. Рагал Мастэрз.

23.00 Забуйлівы часопіс. Барацьба K-1.

0.15 Аэробіка. ЧС. Маямі.

1.15 Ралі Аўстралія.

1.45 Мота Гран-пры. Валенсія. Агляд.

**Часопіс
«Студэнцкая
думка»**

**Пытайцеся ў шапіках
«Белсаюздруку»**

17.05 "Фактар страху".
 18.00 "Сέньня ўвечары" зь Юр'ем Ліпатавым.

18.30 Баявік "Агент нацыянальнай біспіекі". "Шантаж".

19.40 Прэм'ера. Халаднакроўныя забойцы ў бліябастэры "Глыбокое сінне мора" (ЗША).

21.55 Прафесійны бокс. Косяць Цзю супраць Біна Такі.

23.00 Наталі Бай у мэлядраме "Парнаграфічная сувязь" (Францыя).

Эўрапорт

9.30 Экстремальны часопіс YOZ. Паўтор.

10.00 Ралі Аўстралія. Паўтор.

10.30 Футбол. Кубак УЭФА. Паўтор.

12.30 Футбол. Кубак УЭФА. Жывая трансляцыя.

17.15 Футбол.

19.15 Снукер. Трыкшот. Шатляндыя. Паўтор.

21.15 Снукер. Рэгал Мастэрз. Фінал.

23.15 Бокс. ТВА. Паўтор.

0.15 Сумо. Паўтор.

1.15 Ралі Аўстралія.

1.45 Мота Гран-пры. Валенсія. Агляд.

17.05 "Фактар страху".
 18.00 "Сέньня ўвечары" зь Юр'ем Ліпатавым.

18.30 Баявік "Агент нацыянальнай біспіекі". "Шантаж".

19.40 Прэм'ера. Халаднакроўныя забойцы ў бліябастэры "Глыбокое сінне мора" (ЗША).

21.55 Прафесійны бокс. Косяць Цзю супраць Біна Такі.

23.00 Наталі Бай у мэлядраме "Парнаграфічная сувязь" (Францыя).

Эўрапорт

9.30 Экстремальны часопіс YOZ. Паўтор.

10.00 Ралі Аўстралія. Паўтор.

10.30 Футбол. Кубак УЭФА. Паўтор.

12.30 Футбол. Кубак УЭФА. Жывая трансляцыя.

17.15 Футбол.

19.15 Снукер. Трыкшот. Шатляндыя. Паўтор.

21.15 Снукер. Рэгал Мастэрз. Фінал.

23.15 Бокс. ТВА. Паўтор.

0.15 Сумо. Паўтор.

1.45 Экстремальны часопіс YOZ. Паўтор.

17.05 Джым Керы ў камэды "Маска" (ЗША).

20.00 "Надоечы".

21.30 Прэм'ера. Сэрыял "Клан Сапрана". 2-я сэрыя (ЗША).

23.00 Наталі Бай у мэлядраме "Парнаграфічная сувязь" (Францыя).

Эўрапорт

9.30, 16.15 Футбол. Кубак УЭФА. Паўтор.

10.30, 1.15 Ралі Аўстралія. Паўтор.

11.00 Мота Гран-пры. Валенсія. Жывая трансляцыя.

17.30 Марапон. Нью-Ёрк. Жывая трансляцыя.

20.30 Футбол. Паўтор.

22.00 Наскар.

23.00 Карт.

0.15 Сумо. Паўтор.

1.45 Экстремальны час

Інстытут Беларусі?

**Беларусь у съвце
трывала асацыюеца з
словамі "Чарнобыль" і
"Лукашэнка". Гэтым
веды большасці
замежнікаў пра нашу
палітыку, культуру,
навуку і гісторыю
вычэрпваюцца. Брэнд
"Беларусь" застаецца
малазразумелым і
"нераскручаным".**

Між тым, сакрэт папулярнасці — у нястомнай пропагандзе: рабі што-небудзь, і пра цябе будуць ведаць! Вунь палякі ўсяляк падтрымліваюць Польскі інстытут, які пропагандуе іх культуру за межамі краіны. Немцы спрыяюць інстытуту Гётэ, што займаецца аналігічнай дзеянасцю. Гэтыя ўстановы даўно

працујуць у Беларусі. Ёсьць Брытанская рада, гішпанскі інстытут Сэрантэса, Баўгарскі інстытут, Японскі фонд...

Хто будзе клапаціца пра імідж Беларусі ў съвце? Міністэрства замежных справаў дбае пра афіцыйныя міждзяржавные канкты. Беларускі інстытут навук і мастацтва ў Нью-Ёрку (BINM), арганізаваны дыяспарай, выдае кнігі пра Беларусь і беларускае, ладзіць імпрэзы. Аднак ён ня здольны ахапіц уесь съвets і разгрэзэнтаваць беларускую культуру цалкам. Хоць бы таму, што знаходзіцца далёка ад Беларусі і сам сілкуеца народжаным за яе межамі.

Многія прадстаўнікі інтэлігенцыі ставяць пытаныне пра стварэньне інстытуту Беларусі, які б пашыраў сетку сваіх філіяў па ўсім съвце, выдаваў бы за мяжой пераклады беларускіх аўтараў, паказваў беларускія кіна-

стужкі, ладзіў выставы беларускіх мастакоў. Ёсьць розныя канцепцыі таго, на якой базе можна было бы стварыць інстытут Беларусі.

Інстытутам Беларусі мог бы стацца навукова-асветны цэнтар імя Францішка Скарыны. Але ён знаходзіцца сёньня ў падпарадкаванні Міністэрства адукацыі, якое мае іншыя задачы. Ці на варта Скарынаўскому цэнтру тады адыхыцца Міністэрства замежных справаў? Каму, як не дыпліматам, клапаціца пра імідж краіны, якую яны разгрэзэнтаваць у съвце? Перамовы вядуцца ўжо колькі месяцаў, аднак плёну пакуль не даюць.

Павал Латушка, прэсавы сакратар МЗС, зазначае: "У Міністэрства няма сродкаў на падтрымку ўстановы кшталту ін-

Ці стане былы Інбелкульт інстытутам Беларусі?

стытуту. Але распаёсюджваньне інфармацыі пра беларускую культуру і гісторыю — адзін з прыярэгтных кірункаў у дзеянасці замежных установаў Беларусі".

Ці паспрыяе пераход Скары-

наўскага цэнтра пад руку МЗС паяўставанню інстытуту Беларусі? Паводле якога ўзору ён мусіць стварацца? Меркаванія праф. Генадзя Цыхуна і дырэктаркі Скарынаўскага цэнтра Любаві Ўладыкоўскай-Канаплянік.

Генадзь Цыхун: "Вайтовіч падтрымлівае такую ідэю"

Прыхільнікам ідэі стварэння інстытуту Беларусі на ўзор славацкае "маціцы" ці Польскага інстытуту выступае былы віцепрезыдэнт Міжнародной асацыяцыі беларусістай, доктар філялягічных навук, прафэсар Генадзь Цыхун.

"НН": Чыя гэта ідэя і як даўно яна ўзьнікла?

Г.Ц.: Задума засноваць такую ўстанову (у выглядзе Скарынаўскага цэнтра) з'явілася ў Адама Мальдзіса, калі ён пабачыў працу славацкае "Маціцы" ў Турчыні: аграмадны будынак, вялізныя картатэкі, базы звестак...

Увогуле, сама сабою гэта вельмі старая ідэя: так званыя славянскія "маціцы" існавалі ў заходніх славянаў 2—3 стагоддзіў таму. Напачатку гэтыя цэнтры, нават калі ў народу не было дзяржаўнасці, канцэнтравалі веды пра краіну, народ, падтрымлівалі сувязі з эміграцыяй, вялі выдавецкую дзеянасць. Потым яны зъмянілі кірунак дзеянасці: пачалі пропагандаваць культуру сваёй краіны.

"НН": Дзе, апрош Славачы-

ны, існуюць такія ўстановы?

Г.Ц.: У Польшчы, у Баўтары... Македонцы маюць сваю маціцу на эміграцыі.

"НН": Ці на варта нам асьцерагацца таго, што гэкткі замежныя ўстановы будуць звязаныя з "культурную экспансію"?

Г.Ц.: Ня варта бачыць нейкія рэцыдывы сталінскіх часоў і падзраваць усіх у шпіёнстве. Хоць і тут ёсьць свае выключэнні, напрыклад расейскі Пушкінскі інстытут, які ў адных краінах дзейнічаў больш-менш

прыстойна, а ў другіх — адразу было выразнае бачна, што гэта ідэяллягічнае пропагандысцкая ўстаноўва. Таму ў Празе яго адразу паслья аксамітнай рэвалюцыі зачынілі. Але ў сэнсе пропаганды культуры краіны і ўсёй краіны цалкам, а ня нейкай ідэалістэй — гэта вельмі добра, і такі профіль мае большасць падобных установаў.

"НН": Скарынаўскі цэнтар ствараўся на ўзор гэтых маціцаў і культурных інстытутуў?

Г.Ц.: Так, ён быў створаны на гэты ўзор пры Акадэміі навук Беларусі. Аднак яе супрацоўнікі начали абурацца: "Чаму цэнтар дублюе дзеянасць Акадэміі? Наша ў ім кірункі гісторыі, літаратуры? Ці патрэбна нам акаадэмія ў акаадэмії?" Але ж на самрэч цэнтар здзяйсніўся не на вакай, як Акадэмія, а проста акумуляцыяй усіх ведаў пра Беларусь. Тады яны запытаўся: "А чаму ён у такім разе пры Акадэміі? Калі гэта дзяржаўны

інтэрас, дык хай дзяржава ім і займаецца". Таму ўзыніла ідэя перадаць цэнтар пад кіраўніцтва Савету міністраў. Аднак там адмовіліся, бо гэтага не дазваляў іхны статут. І тады цэнтар перадалі ў падпарадкаванні Міністэрству адукацыі. Але там ён апынуўся наводышыбе, бо для мэтай адукацыі ня дужа прыдатны.

Мы спрабавалі пісаць у Савет міністраў, што патрэбны такі акумуляцыйны цэнтар беларусазнаўства, які б, з аднаго боку, фармаваў образ нашай краіны ў съвце, а з другога — акумуляваў усе плыні, датычныя Беларусі. Прычым абавязкова з дзяржаўнай падтрымкай. Адна справа "Бацькаўшчына" — грамадзкая арганізацыя Фінансаваны грамадзкай арганізацыі — справа "Няпэўна". А дзяржава ўсё ж дазваляе існаваць больш-менш упэўнена. У іншых краінах такай арганізацыяй апякуеца калі не кабінет міністраў, дык, прынамсі, Міністэрства замежных справаў.

"НН": Ці ёсьць нейкас "лобі" ў кіраўніцтве краіны, якое падтрымала б ідэю стварэння інстытуту Беларусі?

Г.Ц.: Напрыклад, кіраўнік савету рэспублікі Аляксандар Вайтовіч падтрымлівае такую ідэю.

"НН": А ці знайдзеца дастаткова людзей, якія сталі б пашыраць у съвце веды пра Беларусь?

Г.Ц.: Многія з такіх цэнтраў працујуць з мінімальнай падтрымкай дзяржавы. Яна плаціць толькі за аренду памяшкання, а ўсё астатніе — гэта дзеянасць энтузіястаў — якіх-небудзь бібліятэкаруў, якія ладзяць выставы і іншыя мерапрыемствы.

Любоў Уладыкоўская-Канаплянік: "Ідэя Маціцы састарэла"

Кіраўнічка Скарынаўскага цэнтра Любоў Уладыкоўская-Канаплянік лічыць, што інстытут Беларусі мусіць розніца ад замежных установаў такога кшталту большым акцэнтам на навуковыя дасьледаванні.

"НН": Но ў нас менш, чым у іншых краінах, дасьледаваныя асновы нацыянальнага менталітэту, съветагляду й г.д. Яшчэ ў Беларусі такі цэнтар мусіць несъці і асьветнікую функцыю ўнутры краіны.

"НН": Што згодныя, што падпрадкаванасць Мінадукацыі — галоўная проблема Скарынаўскага цэнтра?

Л.У.-К.: Проблема ня ў тым, каму будзе падпрадкаваны інстытут Беларусі. Калі ён будзе вырашыць надзённыя проблемы, будзе і фінансаваны. Тут сама канцепцыя патрабуе якасна іншага падхіду. Калі мы будзем браць за ўзор славацкую маціцу, мы паставім крыж на ідэі. Такое

было праўдзівае і справядлівае год таму. Але ідэя маціцы састарэла: перад нашай краінай і съветам стаяць іншыя задачы.

"НН": А якім павінен быць інстытут Беларусі?

Л.У.-К.: Скарынаўскі цэнтар (і інстытут Беларусі) па-ранейшаму ўспрымаецца як установа, скіраваная на этнанацыянальнае вывучэнні. А патрэбная ўстанова, якая дасьледавала б гуманітарныя праблемы цэласна, у комплексе. Сёняння сітуацыя нарадзіла Рэнсанс: патрабуюцца людзі з шырокім, разнаплянавым профілем ведаў. Каб іхныя веды былі міждисцыплінарнымі і цэласнымі. І каб беларусы далучаліся да вырашэння глябальных праблемаў. Калі мы замкнёмся ў сваіх праблемах, дык нам наканаваная ролі "трэцяга съвету".

"НН": І гэта можна спалучыць?

Л.У.-К.: Задачамі інстытуту Беларусі мусіла быць выпрацоўка стратэгіі нацыянальнага развіцця, стварэнне інтэгра-

ванай сістэмай навуковых ведаў пра беларусазнаўства, папулярызацыяй беларускай культуры ў съвце і ўнутры краіны. Трэба пашыраць у съвце прысутнасць Беларусі, а ня толькі беларускай культуры.

дасвядчыні ўніверситетаў і іншых навуковых установаў, а таксама народнай памяшканні, каб іхнія даследаванні ўніверситеты і іншыя навуковыя установы ўзялі ў учасць. Аднак якія ўніверситеты і іншыя навуковыя установы ўзялі ў учасць?

У нас навуковая і творчая элі-

та практычна цалкам адхіленая ад дзяржаўнага кіравання. А хіба, напрыклад, веды Ўладзімера Конана нельга выкарыстаць для дзяржаўнага кіравання? Таму нам неабходна накіраваць патэнцыял наўгародскіх навуковыя установы на вырашэнне практычных надзённых праблем, у тым ліку і для выпрацоўкі стратэгіі дзяржаўнага развіцця. Вось у гэтым я бачу яшчэ адну задачу інстытуту Беларусі: скіраваць лепшыя розумы на дзяржаўныя інтэрэсы, на вырашэнне грамадзкіх праблемаў.

"НН": Наколькі Вы ўпэўнены ў падтрымцы свайго праекту?

Л.У.-К.: Ён абавязковы будзе падтрыманы і ўласцівы ўжыццю. Ня ведаю наокон тэрмінаў: можа, праз два тыдні, а можа — праз год, два, пяць. Кадравы патэнцыял, навуковыя засыні і ўсе неабходныя ўмовы ёсць ужо сёньня.

**Матэрыялы паласы
падрыхтаваў Аркадэ Шанскі,
фота Андрэя Лянкевіча**

Зубелевіцкі летапісець

21 верасьня раптоўна памёр Васіль Сокал. Ён упаў у двары свайго дому — інсульт — і не дажыў да канца дня. Не дачакаў ён выхаду ў сьвет сваёй кнігі — летапісу роднай вёскі Зубелевічы (Ляхавіччына), дзе пражыў ад нараджэння да самага апошняга дня.
Васіль Сокал нездарма называў свой твор "летапісам" — больш за паўстагодзьдзя (ад 1926 да 1986) падзеяў і сотні людзей, скрупулёзна адлюстраваных на некалькіх сотнях старонак. "Усё заснована на канкрэтных фактах, съведкам, а часамі актыўным узельнікам якіх я быў, а таксама на дэталёва правераных аповедах маіх аднавяскоўцаў і некаторых жыхароў раёну", — напісаў аўтар ва ўступе.

Такой мэтадычнай і дакладнай зафіксаванай гісторыі свайго роднага кутка, да таго ж напісанай жыве й дынамічна, бадай, не было яшчэ ў айчынай мэмуарыстыцы. Дыў зямля, на якой нарадзіўся Васіль Сокал, вартая гэтае ўвагі і любові: Ляхавіччына дала Беларусі Хведара Еўлашэўскага, Анатоля Бярозку, Напалеона Чарноцкага, Флярыяна Божкіца, Тадэвуша Рэйтана, братоў Касакоўскіх, Сяргея Пясецкага.

Васіль Сокал нарадзіўся ў 1921 г., і ягоны лёс шмат у чым тыповы: жыцьцё "пад Польшчай", нямецкая акупацыя, у

1944 г. служба ў савецкім войску, фронт, вучоба ў Баранавіцкім настаўніцкім інстытуце і на філфаку БДУ, праца настаўнікам, а потым завучам і дырэктаром у вясковых школках. Кожную вольную хвіліну Васіль Сокал прысьвячаў краязнанічым пошукам, журналістыцы, публіцыстыцы. Яго добра ведалі на Ляхавіччыне, ягоныя артыкулы друкавалі менскія газеты. Удзячнасць да выдатнага настаўніка захавалі некалькі пакаленіяў ягоных вучняў. Добрая памяць аб ім застанецца ў шматлікіх ягоных сяброў і калегаў.

Але галоўнае — ня згіне праца ягонага жыцьця. Летапіс "На хваліах часу" рыхтуюцца да выдання ў "Бібліятэцы "Дыярышюшы". Спадзяёмся, што гэта будзе найлепшым нашым помнікам Васілю Сокалу — Летапісцу свайго Краю.

**Вацлаў Арешка,
Алена Арешка,
Ларыса Андросік,
Віталь Скалабан,
Сяргей Сахараў**

Васіль Сокал (зьлева) у двары свайго дому ў Зубелевічах з Віталем Скалабанам — калегам і сябрам. Вясна 2002 г. Фота Вацлава Арешкі

Васіль Сокал

На хваліах часу

3 падраздзелу 2: "Вызваленіе Заходніяй Беларусі, альбо Зьмена дэкарацый"

Пра расэньне савецкага ўраду аб аказаныні 17 верасьня 1939 г. "братнія дапамогі" працоўным Заходнім Беларусі жыхары вёскі Зубелевічы на чулі, бо не было ў вяскоўцаў лімпавых радыёпрыймачоў, адзін дэтэктары, на якім можна было прымаць адно Баранавіцкую радыёстанцыю, што на той час ужо маўчала. Вяскоўцы толькі на другі дзень на свае вочы ўбачылі чырвоныя зоркі на крылах самалётаў, якія ляцелі на нізкай вышыні й несці з усходу "братнюю дапамогу", свабоду, роўнасць, братэрства, радасць ды шчасце сацыялізму". Людзі ўспрынілі навіну "вызваленія" па-рознаму: адны дараваліся, нейкія паставіліся насыцярожана, іншыя, якіх была балышыня, загадкова маўчали...

Тым часам з усходу па тракце Клецак—Ляхавічы—Баранавічы ехалі наладаваныя разнымі пажыткамі фурманкі, на якіх сядзелі дзеці і дарослыя. Гэта былі сем'і польскіх урадоўцаў, асаднікаў, фальваркоўцаў, якія ня проста баяліся патрапіць у адымкі "братоў з усходу", тым больш "братоў" ва ўніформе НКУС, але страшнна імкнуліся пазыбегнуць тых гідкіх "братаўскіх пацалункаў". Інтуіцыя іх не падвяляла.

Дзесьці на трэці-чацверты дзень у вёсцы Зубелевічы ўбачылі "вызваліцеляў". Дзень быў хмуры, імглісты. Яны зьявіліся неяк нечакана і не па шляху Клецак—Ляхавічы, а па падлівой дарозе, якія вяла з Паднесіся на Зубелевічы. Гэта былі разьведчыкі на танкетках. Разьведчыкі запыталіся ў вяскоўцаў, ці ёсьць у навакольі польскія жаўнеры, на што тия адказалі, што няма. Раптоўна каля "вызваліцеляў" утварылася купка хлопчыкаў, якія пільна ўзіраліся ў твары камандзіраў з надзеяй, што тия будуць адровацаў іх ласункамі, як некалі польскія афіцэры, якія каватаравалі ў вёсцы Зубелевічы падчас вайсковых манёўраў 1933 г. і шчодра раздавалі вясковай дзяўчыне манікі з "ажэлкам". На гэтыя гроши хлопчукі потым набывалі ў каапэратыўнай краме

розныя прысмакі. Толькі дарэмныя былі спадзянкі дзяцей: камандзіры краіны "багацца ѹдасткай" гэтакі магчымасці ня мелі. Тым часам вяскоўцы вялі з прыбылымі размову пра жыцьцё-быцьцё ў краіне саветаў. Камандзіры ўхіляліся ад адказаў на канкрэтныя пытанні, а "рэзалі" толькі добра завучанымі фразамі, мабыць, засвоенымі хіба на палітзанкатах ды інструктажах паліткамісараў. Некаторыя вяскоўцы скардзіліся камандзірам, што палякі дужа марылі іх голадам. Камандзіры на гэта маўчалі, а чырвонаарміцы загадкова ўсъміхаліся. Некаторыя гультаявілі дзядзькі дзякавалі прышэльцам за "вызваленіе" і выказвалі спадзянкі, што цяпер усе ў Заходніяй Беларусі будуть роўныя. Як паказаў час, гэта роўнасць — у жабрацтве — спадарожнічала ім аж да адыходу ў іншыя сьвет".

Я быў там таксама і, слухаючи завучаныя фразы савецкіх камандзіраў, міжволі ўспомніў колішні аповед майго бацькі. У час бальшавіцкага паходу на Варшаву ў Зубелевічах стаялі чырвонаарміцы, адзін з іх сказаў майму бацьку: "Отец, тепе́рь все будзе равны". А бацька без дыпламатычнай прыхованкі адказаў: "Сынку, паглядзі на лес: не параўнаваў Бог лесу, не параўнуне ѹ людзей!" Абураны бальшавіцкі змагар за роўнасць хадеў бацьку адразу застрэліць, але яму не дазволіў камандзір, што праходзіў міма. Паглядзеўшы на бацьку, які стаяў перад ім ў даматканай вонратцы ѹ лапцях, ён сказаў: "Да брось ты это дело, разве не видиш, что перед тобой несознательны мужик, а не сознательная контра?"

Разьведчыкі падаліся на Ляхавічы і хутка ўжо былі ў мястэчку. Чырвоныя камандзіры, а

таксама розная навалач, якая цягнулася за імі ў абозе з усходу, каб заніць пасады, пакінутыя "крывасмокамі польскага жонду", у хуткім часе ўвіхаліся ўжо па справе "вызваленія" грабрэйскіх крамаў ад прымысловых ды іншых замежных таваруў. Вядома, без экспрэпрызыцы — за савецкія рублі. "Товарыщи" так пашчыравалі, што за пару тыдняў крамы апушыцелі. Затое пачкі з мануфактурай, вонраткай, абыткам ды іншымі прымысловымі таварамі паплылі па палівой пошце з "жабрацкай" Заходніяй Беларусі на ўсход.

Хутка ў мястэчка Ляхавічы прыбыў з Менску, з ЦК КПБ(б), упраўнаважаны, пры якім было створана "Упраўленіе па кіраванні грамадзкім парадкам" і адначасова "Чырвоная гвардыя" для аховы грамадзкага парадку. Часава "упраўленіне" і "Чырвоная гвардыя" ў камплектаваліся выключна з былых падпольшчыкаў КПЗБ — Камуністычнай партыі Заходніяй Беларусі — і КСМЗБ — Камуністычнага саюзу моладзі Заходніяй Беларусі. Спачатку ўзначалі "упраўленіне" Янка Патаповіч, жыхар вёскі Рачканы. Патаповіч паходзіў з заможнай сялянскай сям'і: у бацькі пры Польшчы быў вялікі надзел, уласны паравы млын, розныя мэханізаваныя сельскагаспадарчыя прылады. Сам Янка вучыўся ў Віленскай беларускай гімназіі, потым — ва ўніверсітэце імя Сыцяпана Батуры ў Вільні. Патаповіч пісаў вершы, некаторыя з іх друкаваліся ў заходнебеларускай пэрыёдцы. За актыўны ўдзел у камуністычным падпольніцтве быў арыштаваны і асуджаны на пяць гадоў турмы. У 1935 г. яго вызвалілі дэкрэтам прэзыдента Рэчы Паспалітай па амністыі з нагоды съмерці Пілсудзкага. Вярнуўшыся ў сваю

вёску Рачканы, Патаповіч займаўся арганізацыяй беларускіх спажывецкіх каапэраратываў у Ляхавіцкай гміне. "Чырвоную гвардыю" ўзначаліў Сыцяпан Праневіч, былы сакратар камуністычнай ячэйкі ў вёсцы Жарабковічы.

Нечакана для чальцоў "упраўленія" Янка Патаповіч быў арыштаваны баранавіцкім НКУС пасаджаны ў турму ў Баранавічах. Новым старшынём "упраўленія" быў прызначаны Барыс Махляр, былы арганізатор ячэйкі КПЗБ у вёсцы Вялікая Лотва, былы сакратар Ляхавіцкага райкаму КПЗБ. Барыс Махляр зъяўляўся ў сябрам "упраўленія" Віктарам Чарапавіцкім, былы сакратаром ячэйкі КПЗБ зъяўляўся Перахрэсце, паехалі ў Баранавічы ва ўпраўленіне НКУС прасіць, каб Патаповіча выпусцілі з турмы, бо яны добра ведаюць яго як актыўнага падпольшчыка, сумленнага і шчырага чалавека. Саланевіч, да якога яны зъяўрнуліся, запытаяўся, ці добра знаёмы Махляру і Чарапавіцкому почырку Патаповіча. Калі яны пацьвердзілі, што так, службовец выніў з сэйфу ліст паперы, напісаны — яны пазналі — рукою Патаповіча. Гэта была заява, у якой Янка прызнаўся ў добраахвотным супраўдніцтве з польскай падпольніцтвам. Часава "упраўленіне" і "Чырвоная гвардыя" пачалі з'яўляцца ў сялянскіх паселішчах, але старшыня сельрэўкаму настрышыў яго Сібірам. Больш за тое, старшыня намякнуў Саланевічу, што, паколькі ягоная жонка была калісьці служанкаю ў асадніка, капитана легінэраў, гэта таксама можа ягонай сям'і зашкодзіць. Урэшце Саланевіч ад скаргі адмовіўся. Гэтакім чынам, "вызваліцелі", апроч усяго, прынеслы з сабою ў Заходньюю Беларусь страх перад начальніцтвам, законамі, каруціцю ды хабарніцтвам. Перад польскім чынавствам сялянства не адчувала страху, бо было фактычна незалежным матэрыяльна ад польскіх урадоўцаў. На ведалі заходнебеларускія сяляне і гэтакі маральна разбуральны зъявы, як "благ". Натуральная, узінікае пытаньне, чаму польскія чыноўнікі і службоўцы не моглі заразіцца гэтамі "вірусамі"? Бо мелі службовыя заробкі, якія давалі ім магчымасць утрымліваць сваю сям'ю ў поўным даслужку, а польскія законы суровыя да яшчэ да таго існавалі ў польскіх грамадзкатаў. Ня ведалі заходнебеларускія сяляне і гэтакі маральна разбуральны зъявы, як "благ". Натуральная, узінікае пытаньне, чаму польскія чыноўнікі і службоўцы не моглі заразіцца гэтамі "вірусамі"? Бо мелі службовыя заробкі, якія давалі ім магчымасць утрымліваць сваю сям'ю ў поўным даслужку, а польскія законы суровыя да яшчэ да таго існавалі ў польскіх грамадзкатаў.

У навакольных вёсках стыхійна ствараліся "сельрэўкамы". Упраўленіне і сельрэўкамы на-

КІНО

Куды ідзеш?

Фільм "Quo vadis" — самы амбіцыйны і дарагі кінапраект у гісторыі Польшчы. Ягоны бюджет — 18 млн. даляраў — у 24 разы перавышае бюджет "Настасьі Слуцкай", прычым толькі 10% гэтае сумы былі выдаткаваныя з дзяржаўнага скарбу. 90% — гэта інвестыцыі польскага бізнесу — буйных канцэрнаў, банкаў, тэлекамунікацыйных карпарацыяў, — якія спадзяюцца зарабляць на кіно.

Укладаць гроши ў "Quo vadis" — съмелае рашэнне, хоць бы з тae нагоды, што гэта ўжо сёмае экранізацыя раману Генрыка Сянкевіча. Самая славутая з папярэдніх была ў 1951 г. у Галівудзе. Тады атрымалася тыповая касыюмаваная стужка пра "вечнае каханье", зь Пітэрам Усыцінавым і 38-гадовай Дэбарай Кэр у ролі 16-гадовай

дзяўчынкі.

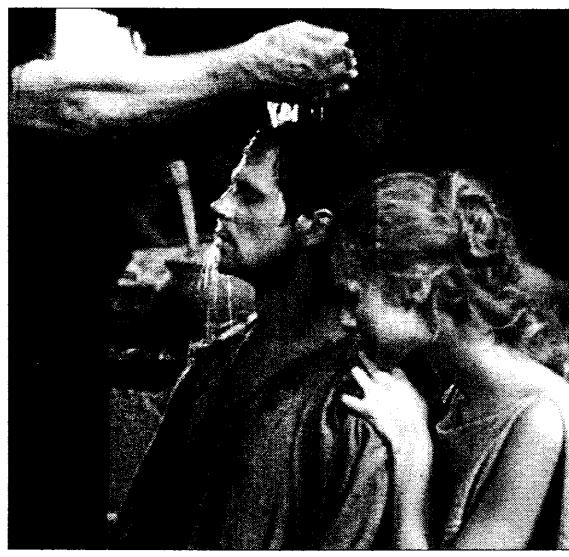
Рэжысэр Ежы Каваляровіч, які здымалі апошні "Quo vadis", імкнуўся зрабіць на грунце хрэстаматынага польскага раману хрэстаматынны польскі фільм на выключна польская гроши. І гэта яму ўдалося — пры тым, што сюжэт раману наднацыянальны. Фільм мае вялізны камэрцыйны посьпех. Год таму ягоная прэм'ера адбылася ў Ватыкане, у прысутнасці 6 тысяч чалавек. Быў і Папа, які сардзячна падзякаў рэжысёру і акторам. Цягам трох апошніх месяцаў 2001 г. стужку паглядзелі больш за 4 млн. палякаў. Нядайна яе купілі амэрыканцы і зрабілі 1800 копіяў для камэрцыйнага праката.

У адразуньненне ад галівудскіх касыюмаваных блякбастэрў, фільм Каваляровіча прымушае мысліць. Ён уздымае тэммы, якія найболей хвалююць усходнезурпейскага гледача. Мы бачымім Эрона — бяздарнага паэта, які

з дапамогаю крывавых злачынстваў хацеў стацца геніем. Бачым інтэлектуала-арыстактата Пятронія, які спадзяеца з дапамогаю тонкіх кампліментаў "кіраваць" Цэзарам, але ў выніку робіцца ягонай ахвярай. Бачым псыду-

філёзафа і п'янічку Хілёна, які боскою ласкаю ператвараеца ў героя і пакутніка. Бачым першых хрысьціянаў на чале з апостолам Пётрам — і задумваемся над сутнасцю той чыстай і вельмічай веры, якая поўніць іхныя сэрцы ўсёдараваньнем у хвіліну пакутніцкае съмерці.

Рэжысэр не шкадуе нэрваў гледачоў. Хрысьціянаў крываюць, жывуць паліяць, кідаюць ільвам — мы бачым гэта ў жудасных

падрабязнасцях. І міжволні задумваемся пра тое, што сталася з хрысьціянствам, калі яно ўступіла ў агідны хаўрус з дыктатурай; пра тое, як хрысьціяне забівалі хрысьціянаў і сеялі нянявісьць, якую пазней пажыналі многія пакаленіні. Сымбалічным выглядае апошні кадар фільму: апостол Пётра вяртаеца ў Рым, але гэта Рым сучасны, дзіўна падобны да Менску.

Юлія Андрэева

дзе варта быць

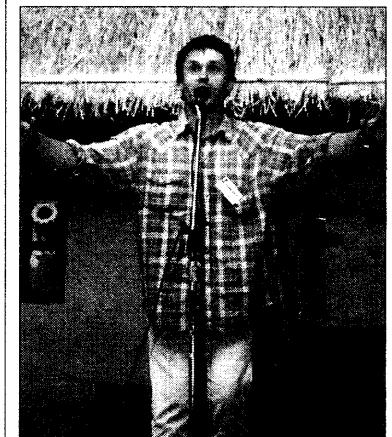
Абанэмэнт у Вялікае Княства

Дыск "Легенды Вялікага Княства" і сам стаўся легендай: першы наклад разышоўся, другі пакуль не зьяўліся. Тым часам рытуеца другі дыск старадаўнія музыкі. Пазнаеміца з героямі як старых, так і новых "легендаў" можна будзе падабаць канцэртаў, што адбудуцца ў Менску цягам восені — вясны. Яны будуць уяўляць сабой сапраўдную энцыклапедыю беларускай гітарычнай музыкі: ад аўтэнтычных сярэднявечных малёдзяжу да сучасных апрацовак, ад фольку да клясыкі, ад кантау да бардаў, ад гітou да прэм'ераў.

Распачынаеца сэрыя 29 кастрычніка вечарынай гурту "Стары Ольса". Канцэрт будзе інтэрактыўны — то бок у праграме на толькі музыку і танцы, але і адказы на пытанні. Тры гадоўкі — дзіцячы век, але гурт ужо выбіўся ў лідэры беларускай гітарычнай музыкі. Назоў ягоны паходзіць ад імя ручайні ў заходній Магілёўшчыне. Музыкі зайграюць на старадаўніх інструментах, сярод якіх — дуда, ліра, гусыль, лютня, варган, акарына, мандаліна.

Адбудзеца канцэрт у залі Дому ветранаў (вул. Я.Купалы, 21). Пачатак а 19-й.

Крысьціна Пучынская Тодаравы баляды

Юлія Андрэева

Во ўжо дзесяць гадоў радуе нас сваім талентам Зыміцер Вайцюшкевич. Памятны яшчэ па палацава-крывецкіх канцэртах ды па разнастайных супольных праграмах, ён за апошнія гады вырас да ўласніка "Цацнай крамы" і нават аркестру. 2 лістапада ягоны "WZ-orkiestra" запрашае на юбілейны канцэрт у Тэатар юнага гледача. Усе, хто прыйдзе, атрымаюць магчымасць пачуць новую Вайцюшкевичаву праграму "Балады", пабачыць самога Тодара ды прыгожую Ксеню Мінчанку, аддаўшы за квіток усяго 5—7 тыс. рублёў. Пачатак канцэрту а 19-й.

Сустрэча з Арловым і Бартосікам

У Беларускім гуманітарным ліцеі імя Якуба Коласа 30 кастрычніка адбудзеца творчая сустрэча з Уладзімерам Арловым і Зымітром Бартосікам. Пачатак а 16-й.

Прэзэнтацыя альбому Драздовіча

31 кастрычніка а 17-й у Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі (вул. Маркса, 12) адбудзеца прэзэнтацыя альбому-магнаграфіі "Язэп Драздовіч". Гэта першая кніга новай сэрыі "Мастакі Беларусі" выдавецтва "Белліфонд". Укладальнік альбому Мікола Купава. Да-ведкі па т. 227-30-06.

Конкурс для літаратараў

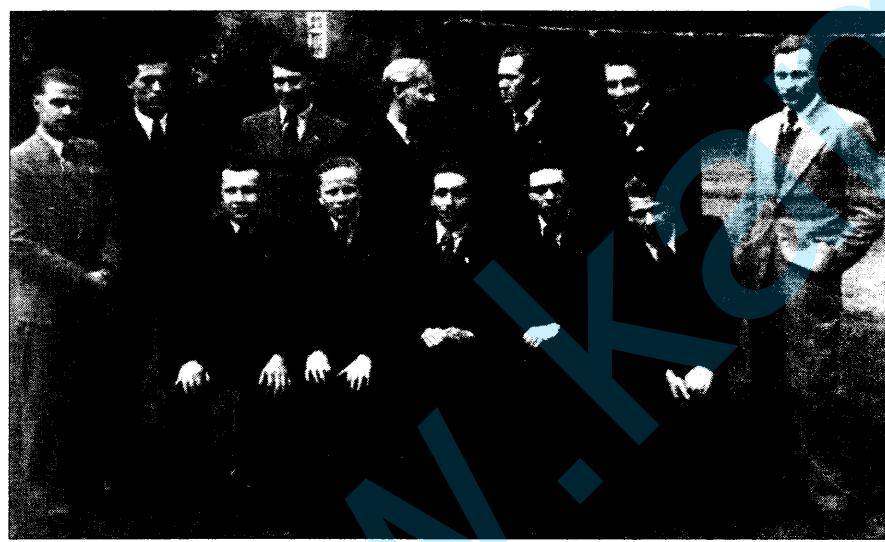
Аб'яднаньне "Lege Artis" з Лайпцигу (Нямеччына), што займаецца падтрымкай мастацкіх практэз, пранесе беларускім творцам паўдзельніцаце у конкурсе на атрыманне літаратурнае прэміі. Лёзунг конкурсу 2004 г. будзе наступны: "Адны жывуць у съвеце — а іншыя?" Аўтары мусіць мець на больш за 30—40 гадоў. Памер прэміі — 500 злотых. Тэксты можна дасылаць любыя — дакумэнтальныя, паэтычныя, драматычныя, празаічныя, ухваляючыя кароткі апавяданні. Аб'ём — да 30 старонак. Калі рукапіс большы, варта прыкладаць кароткі зъвесткі альбо дасылаць фрагмент тэксту. Творы мусіць быць неапублікованыя. Журы, у склад якога ўваходзяць лайпцигскія пісь-

менынкі, паэты, славісты, германісты й крытыкі мастацтва, будзе правяраць і аблікаркоўваць рукапісы. Урачыстасць запросяіца ў Лайпциг. Урачыстасць будзе прымеркаваная да Лайпцигскага кінжнага кірмашу, што пройдзе ў сакавіку 2004 г. Прэмію ўручачу ў Гарадзкіх бібліятэцца.

Апошні тэрмін дасылкі рукапісаў — 1 верасня 2003 г. Слаць іх трэба на адрас:

"Lege Artis" e. V.
Verein zur Kunstförderung
Adolph-Menzel-Str. 36
04157 Leipzig
Нямеччына
T./факс: (8-1049-341) 912-10-04
альбо т.: (8-1049-341) 902-21-14.
Андрэ Бём, Лайпциг

Дванаццатка ў Лёндане (жнівень 1948 г.)

шэрагу знаходзіцца й кніга д-ра Янкі Запрудніка "Дванаццатка", аўтар якой алавядае нам пра жыццё і лёсі сваіх сяброў, што, як і ён сам, у канцы другое сусветнай вайны апынуліся на чужынке.

У якіх умовах фармаваўся съветапогляд чальцоў Дванаццаткі (спачатку Адзінаццаткі), хто вучыў і выхоўваў іх — пра гэта мы можам даведацца больш падрабязна з працы Яна Максімюка "Беларуская гімназія імя Янкі Купалы ў Заходній Нямеччыне. 1945—50" (Нью-Ёрк—Беласток, 1997), бо менавіта ў ёй вучыліся амаль усе чальцы гэтай суполкі. Пра тое, хто з беларусаў скончыў у паваенны час Лювэнскі каталіцкі ўнівэрсітэт (Бельгія), вядома з успамінаў д-ра Барыса Рагулі "Беларускае студэнцтва на чужынке" (Лёндан, Канада — Нью-Ёрк, 1996). Творчасць сяброў "Дванаццаткі" ўлучаная ў больш шырокі кантэкст у кнізе Лявона Юрэвіча "Літаратурны рух на эміграцыі", што выйшла амаль адначасна з

таксама маральны абавязак аўтара перед сябрамі ѹ патрэба абергнучы некаторыя міты — прыкладам, пра існаваньне таемнага "Камітэту 12-ці" з былых паліцаяў, звязанага з амэрыканскай выведка...

Распавеўшы пра сваю вучобу ў баранавіцкіх прагімназіі і гандлёвой школе, пра свой шлях на Захад і вучобу ў гімназіі імя Янкі Купалы, аўтар сканчае другі разьдзел біяграмамі адзінаццаёх хлопцаў, якія вырашылі скіравацца на заробкі ў Вялікабрытанію. Гэта Алесь Бута, Цімох (Міхась) Вострыкаў, Піліп Дзехцяр, Янка Жучка, Леанід Карась, Аляксандар Марговіч, Павал Урбан, Уладзімер Цывірка, Леанід Швайчук, Васіль Шчэцкі ды сам Янка Запруднік. (У самым канцы кнігі аўтар яшчэ раз напіша пра кожнага з іх і пра дванаццатага — Паўла Дзімітрук.)

Вучоба ў гімназіі ды праца ў брытанскіх вузів вугаю былі падтрыхтоўкаю да галоўнага: гімназія дала ведьы, капальня

таксама маральны абавязак аўтара перед сябрамі ѹ патрэба абергнучы некаторыя міты — прыкладам, пра існаваньне таемнага "Камітэту 12-ці" з былых паліцаяў, звязанага з амэрыканскай выведка...

Пасыль ад'езду дзеяццаў дванаццаткі ў Бельгію ў Англіі засталіся А.Бута, Л.Швайчук ды П.Дзехцяр. У 1954 г., пасыль вучобы, сълемад за Л.Карасём з Лювэну ў Мюнхен — працаўшы на радыё "Вызваленне" (з 1964 г. — "Свабода") — выехалі У.Цывірка ды Я.Запруднік, а ў Інстытут вывучэння СССР — таксама ў Мюнхен — А.Марговіч ды П.Урбан. Праз год у ЗША выехаў В.Шчэцкі, яшчэ праз год — П.Дзімітрук. У Бельгіі застаўся адзін Я.Жучка.

Чатыры сябры Дванаццаткі — А.Бута, Л.Швайчук, П.Дзехцяр ды П.Дзімітрук, у якога не пайшло вучоба, — адышлі ад беларускага руху, астатнія засталіся ў ім. Драматычна склаўся лёс Цімоха (Міхася) Вострыкава. Гэты студэнт вырашыў змагацца

У рамках "Польскай восені ў Менску" выступалі авангардны музычны гурт і балетная трупа. Суцэльныя адкрыцьці.

Упершыню за апошнія 60 гадоў у Купалаўскім тэатры гучала музыка, не звязаная з тэатральным відовішчам. 19 кастрычніка там адбыўся канцэрт кракаўскага авангарднага гурту "Muzika centrum ensemble". Ён меўся зайграць у канцэртнай залі Беларускай філармоніі, аднак аварыйны стан будынку вымусіў арганізатараў шукаць іншае памяшканье.

Галоўнай неспадзянкай вечару быў аншлюст. Тыповы наведнік гэткіх імпрэзаў — прафэсар кансерваторыі, які імкненіца надаецца сабе вагі ў сваіх вачох. Ён наперад ведае, што артысты будуць зъдзекавацца з інструментамі, біць і шчыпца іх у дарэмнай надзеі выбіць з іх гукі, якіх ніхто раней ня чуў. І ёсё гэта будзе адбывацца доўгі і нудна, у атмасфэры сымаротнай сур'ёзнасці, з прэтэнзіяй на "канцептуалізм".

Авангард з памідорамі

Гэтым разам усё было наадварот. Замест нуднай кансерваторскай прафэсуры ў залі тлумілася моладзь. Дый музыкі з Кракава выявіліся людзімі надзвіні вясёлымі. Яны ня проста білі і шчыпалі свае інструменты, але кілі самі з сябе, і найболей — з канцептуалісцкай надзвімуцасцю. Асабліва спадабаўся мне "струнны квартэт" — музыкі смыкамі граві на металічных плютрафах. Цывіком імпрэзы была сыпнячка Вольга Швайгер, якая забаўляла публіку пародыямі на авангардніцыкі вакал. І хоць слухачы ня ведалі "першакрыніцаў", пароды прымаліся "на ўра".

Выканалі музыкі й два творы беларускіх аўтараў. Першым была п'еса Яўгена Паплаўскага, напісаная для гобоя, сынтэзатора і ўдарных. Сынтэзатар стварае фон, ударныя — рытм, а гобой — мэлёдью. У сукупнасці гэта нагадвае авангардны эўрапейскі джаз ці індыйскую рагу. Чиста электронная п'еса Руслана Апановіча будзе на імітаваныні выцьця вай-

сковых самалётаў. Дзякуючы надзвічайнай якасці камп'ютарных эфектаў ілюзія часам была поўнай. Як для мяне, 15 хвілінай начнога паветранага налёту — гэта задужа. Дый сама ідэя выклікала ў памяці сымфанічную п'есу Кышыштафа Пэндарэцкага "Трэнас памяці ахвяраў Хірасімы".

Програма вечару не абмежавалася канцэртам. Калі публіка была сыта музыкай, распачаўся камэрны спектакль "Аўдыенцыя III" паводле п'есы Багуслава Шэфера — польскага кампазытара і тэарэтыка музычнага авангарду. У маладыя гады ён бавіўся пісаньнем драматычных твораў і музыкі да іх. Апошній у "Аўдыенцыі III" ніякога, дый дыялёті больш падобны да кухоннага інтэлігэнцкага сцёбу. Тым цікавей было назіраць за акторамі — Богданам Сламінским і Ганный Мусялуёнай, — якія здолелі надаць прымітыўнаму тэксту глыбокі сэнс і зъмястоўнасць.

Назаўтра палякі частавалі нас по-

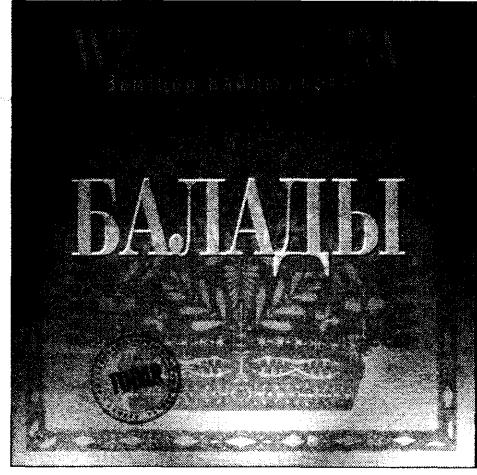
збанскім балетам. Аднак залі Музычнага тэатру, дзе яны выступалі, была напалову пустая. У першых шэрагах з камфортом разъясняцца ўзвод аманаўцаў. Магчыма, яны даведаліся, што ў адным зь міні-спектакляў дэманснуюцца найноўшыя прыёмы айкідо, і прыйшлі адточваць майстэрства. У другім аддзяленні амонаўцаў ужо не было. А спектакль "Woman у памідорах" (харэаграфія Есі Берга з Ізраілю) выявіўся крыху цікавейшым за папярэднія. Тэатар стварыў харэаграфічную паэму пра сучасных "жорсткіх" кабетаў і пра мужчынаў, якія іх кахаюць. Галоўнай адметнасцю спектаклю былі чатыры скрыні памідораў, якія ў фінале рассыпалі па ўсёй сцэне. Памідор — гародніна правакацыйная, асабліва ў тэатры. Але гэтым разам абышлося без інцыдэнтаў. Нашая рахманая публіка спакойна "зъела" і безъзмістоўнасць, і памідоры.

Юлія Андрэева

Дыскаграфія

"БАЛЯДЫ". Зыміцер Вайцюшкевіч і "WZ-orkiestra". (р) 2002.

Ва ўсёй гісторыі беларускай папулярнай музыкі я памятаю толькі адзін альбом, карацейшы за гэты па часе гучаньня, — "Just" вакальнай групы "Камэрата". 38 хвілінаў баляды — нібыта дастатковая, каб зразумець творчую задуму сп. Вайцюшкевіча, але яўна мала, каб атрымальць поўную асалоду. Дый слухач, які набудзе гэты альбом па куды большых цэнах, чым

расейскія дыскі, замест ладнага кавалу музыкі пачуе 19 трэкаў, з якіх 10 — intro, меншыя за хвіліну, што папярэднічаюць уласна балядам. Праўда, ёсць яшчэ спітрэк з інфармацый і фоткамі. Але ёсё адно — мала!

Яны і самі розныя, гэтыя баляды, і апрацаваныя па-рознаму, але агульная гукавая палітра альбому атрымалася стрыманая, нават крыху эстэцка-модная, нібыта выйшла з-пад крыла вядомай выдавецкай фірмы "ECM". Балада "Не сячы" нібыта падзеленая на тры часткі, гучаньнем акардёна ў першай з іх твор нагадвае пэўную кампазыцыю Астара П'яцолы. Трэцяя частка, якая імкліва пераходзіць у коду, — гэта ўжо ўласна беларуская традыцыя. Паміж часткамі — інструментальны фрагмент з выразнымі подыхамі world-music.

Уесь музычны матэрый напісаны самім Зымітром Вайцюшкевічам, і гэтым тлумачыцца такі "касмапалітычны" характар альбому. Яго асноўная рыса — арыгінальная музыка, якая не стылізуе народную традыцыю, а пераасэнсоўвае яе ў традыцыйных межах, але з улікам як гуту аўтара музыкі, так і агульных сусветных тэнденцыяў.

Дастаткова паслухаць баляды "Даніла" і "Дарота", каб адчуць адначасова і народную традыцыю, і ўласны Вайцюшкевіч аўнёсак у музычны працэс. Найменш удалай падалася мне "Казка", найбольш шлягернай — "Гора", найбольш цыганскай — "Журавы", найбольш украінскай — "Зэлазны дубочак". Але ж усяго гэлага "найбольш" магло быць сапраўды куды больш.

Разумны Вайцюшкевіч вельмі добра прадумаў агульны саунд усяго альбому. Па-першае, яўна ўгадаў з гучаньнем баяна, акардёна і асабліва кантрабаса, што да такіх сакавітых, мясістых, дарэчных ў гэта-

кай музыцы гук, што ёсё бас-гітары пашырываюць адпачываюць. Па-другое, надзвічай дакладны і інтэлігентны падпейкі Ксеніі Мінчанкі. Ну і шматгадавае ўжо жыцьцё Сяргея Раінчыка ў музыцы, ягонае ўменне адрозніваць, што "фанэр", а што — музыка жывая, таксама паспрыялі якаснаому запісу і мастэрынству альбому.

Цяпіер, разам з "Цацачнай крамай", Тодар можа съмела паказваць паўнавартасны музычны спектакль з дэйзюх частак. I будзе няблага.

Баляднutes СЛУХАЧ.

"RAGNEDA". Ансамбль "Рагнеда". (р) "Great Music & Rare Sounds", Нямеччына, 2001.

Альбом гэты дабраўся да Беларусі са спазыненнем і ўсяго ў некалькіх экземплярах-прэзэнтах. Ён адкрывае нам вочы на неабыкнікі калектыву, што апрацоўвае народныя мэлёдіі, аднак мае выразнае арыгінальнае творческіе абліччі і нічым не нагадвае процыю неліквідных ансамбліяў, што робяць з фальклёру чыстай вады папсы, разылічаную на замежных турыстаў.

"Рагнеда" існуе ў гэтым сваім уласаб-

леныні тры гады, і першы сольны канцэрт на радзіме мае даць 1 лістапада ў Малай залі Палацу Рэспублікі.

Кіруе калектывам акардэніст, кампазытар, аранжавальнік Уладзімер Гінько, вядомы па працы ў інструментальным бэндзе ансамблю "Харошкі". Пажыўшы год у Злучаных Штатах, ён даўмейся спалучыць беларускі народныя мэлёдіі з стылістykай музыкі кантры. Далёка ня ёсё песні гэтага альбому створаныя ў рэчышчы такога сымбіёзу, а стопрацэнтавы шлягер "Ад панядзелка да панядзелка", наадварот, — перагружаны тым кантры. Але ж у цэлым альбом надзвічай удалы: ёсьць песні як фальклёрныя, так і аўтарства У. Гінько, як з габрэйскім, так і з бразильскім мэлёдымі, нават пераробленая "Беларусь май" У. Навіцкага і С. Сокалава-Воюша, названая тут "народнай", — скроў шлягеры!

"Рагнеда" зараз рыхтуе другі альбом, дзе прысутнасць кантры будзе больш акцэнтаванай. На згаданым ужо канцэрце прагучыць у тым ліку Ірландзкай сююта ў трох частках — з дудой, цымбаламі замест банджо і нашай скрыпачкай — акурат у стылі іхным! Толькі афіша канцэрту ча-

*Forms and sounds change the monotonous daily boom boom
Eastern and Baltic lands bear new groups
The world exchanges recipes
Musical culture unites*

Great Music & Rare Sounds

Presents

Ragneda

мусь зробленая па-расейску, а на згаданым альбоме Беларусь для дрымучых немцаў названая *White Russia*.

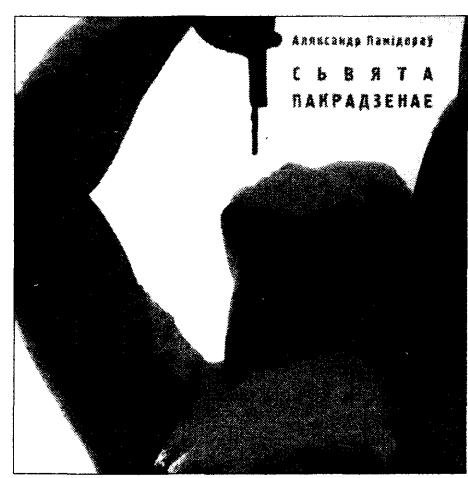
Мае ансамбль "Рагнеда", шлях якога пачаўся ў Заслаўі, і ў ласны сайт: www.ragneda.boom.ru. Я туды яшчэ не хадзіў, а вось канцэрт наведаю абавязкова.

White Russian SLUHACH

Свята пакрадзеная

Аляксандар Памідораў. (р) "Pomidoroff Rec. Ltd", 2002.

Па музыцы — гэты "кактэйль Памідораў": тут табе гардкор, рэп, гард-рок у меншай меры, крышачку, дзеля экзатычнага водару — рэгей, а ёсё прысыпана звышку гітарай Славы Корані, якому ў студыі дазвалялася калі ня ёсё, дык многае. Кампанія там была невялікая, але бардзя пажондная: апроч Памідорава й Корані — Сяргей Канановіч ды Аляксандар Быкаў. Словам, гібрыд "Улісу" з "Крамбамбулай". Вось чаму слухаць гэта першы раз дужа няпроста, бо каб хоць тэксты пустыя былі — тады многае праносілася баўз вушнія ракавіны без наступстваў для здароўя. А тут скроў, як раней газэты пісалі, "вострыя сацыяльныя матывы", "лаказ жыцьця" і ўсяго яго шматграницы. Такіх болек найблей у песьнях "Вітальная", "Быць беларусам", "Свята пакрадзеная".

Яшчэ — у новай версіі "Крыавага свята", больш жорсткай за першую, — тут разам гучаць "запілі" Славы Корані, стогны віялянчэлі ды галасы харыстаў Менскай музычнай вучэльні.

Амаль уесь матэрый напісаны самім Памідораў: не дурны ж ён аўтарскім дзяяліцца! Ну, дасць гучаць "запілі" Славы Корані, стогны віялянчэлі ды галасы харыстаў Менскай музычнай вучэльні.

Закрываеца альбом нечаканай для агульнага настрою ці не пародыяй на згаданыя "пайлітра добра-настрою" — песьняй "Пітная хата". Усе гэтае веселяцца, што робіцца зразумелым: балівалі яны яшчэ да таго, як свята скралі. А тут яшчэ сам Памідораў заявіў па радыё: маўляў, бясконца рады, што ў альбоме — анівондна гітару, анівонднай фарматнай FM-песьні! Дажыліся: музыка радуеца, што яго ніхто ў слухаць ня будзе.

СЛУХАЧ Нікому Не Патрэбны

Эўрапейскае выхаванье

Як чалавек, удвая больш дасьведчаны што да выхаваньня свайго дзіцяці ў Беларушчыне (нашаму Антосіку ў сънежні будзе 8 годзікаў), лічу неабходным адгукнуцца на допіс сп. Віталя Цыганкова ("НН" №37) і выказаць у працы закранутае тэмы свае меркаваньні,

Без сумневу, усіх нас яднае наша мова. Яна закладае катэгорыі ды лад мысленія і съветава-бачанія нашых дзяцей, бо, пісменна ўжываная, ёсьць адным з чыннікаў паўставаньня ды замацаваньня новага дэмакратычнага канцэктру і дыскурсу, які дазволіць нашым дзеткам пачувацца сапраўднымі эўрапейцамі. Падлісаюся пад думкамі аўтараў шмат якіх допісаў у "НН", што дэмакратыя, то бок палітычны лібералізм, і эканамічны дабрабыт могуць паўстаць у Беларусі толькі ў выніку ўнутране-нае эвалюціі беларускага грамадства ў рамках незалежнае беларускае дзяржавы. Ня трэба дарэмана трывальніць аб добрых намерах паважных дзядзькоў з захаду ці з усходу. Адказны ды съядомы выбар на сваю ж карысць мусім зрабіць мы, *hie et nunc!*

Мне падаецца, што некаторыя высновы ды выразы з допісу сп. Цыганкова паспешлівія і неабачлівія, бо яны прапануюць мадэль паводзінаў, якая можа выклікаць канфармізм ды апатаю ў патэнцыйна ці на самым актыўным ды дэмакратычным асяродку. Сёньня ў нашым грамадстве беларускамоўнасць ды адстойваньне нармалёвасці разнастайных канцэктстаў ужытку беларускае мовы — галоўная складнікі паўставаньня грамадзянскага супольнасці.

Нераптоўная рэбеларусізацыя

Мяне заўсёды цেшыць як бацьку ѹ абурае як грамадзяніна зьдзіўлене пытаньне майго сына: "Тата, а яны што, не разумеюць па-беларуску?" Но не разуменець па-беларуску для грамадзяніна Беларусі — гэта прыклад цемрашальства ці разумове абмежаванасці, на што часцяком яшчэ "хварэюць" некаторыя даўно атабараныя ѹ Беларусі людзі сталага веку, а таксама "чісто горадскіе" маладзіцы ды маладзёны зъ сярэдняй спэцыяльнай адкуякай.

Гэта для іх "рэбеларусізацыя" ёсьць раптоўнай ды "гвалтоўнай"! Каб яна не падавалася "раптоўнай", а ўспрымалася так, як ёсьць на самай справе (то бок вынікам лістраваньня ды "абіваньня парогаў" з боку актыўістаў), трэба ўсім беларускамоўным бацькамі канктавацца ды адукацыяй.

Шмат для каго з адраджэнція галоўнае, каб дзіцятка трапіла ѹ школку з ангельскай мовай, а беларускамоўная школа — як выпадзе. Маўляў, становішча ў нас такое неспрыяльнае, трэба чакаць, калі ўсё зъменіцца, а вось тады "мы, вядома, будзем за беларускую мову..." Ім жа няўцям, што можна спалучыць першое ды другое. Таму часцяком карціць спытатца ѹ многіх шчырых ды съядомых: а вы, панове, што зрабілі, каб ваша дзіцятка гаварыла нашай мовай на толькі дома, але ѹ школцы?

Так, у адным менскім мікрараёне беларуская кляса паўсталі

дзяякоўчы высілкамі канкрэтнай асобы, пасіянарнасці якой на вытрымаў нават фаталь у кабінэце кіраўніка менскага гарадзкога ўпраўлення адукацыі. У іншым менскім мікрараёне такая ж кляса, не адчыненая летасць, паўстала сёлета. Сёлета ж, дзяякоўчы канкрэтным людзям з ТБМ, з'явілася беларускамоўная гімназія ў цэнтры Менску. Найперш гэтыя асобы кіраваліся собскім інтарэсамі, каб было зручна іхным дзеткам, але спачатку лапік, потым дзялка, далей Ніва, на якой будуць кітнечы вядома якія кветкі!

Ад актыўнасці, ад цвёрдае грамадзянскіх пазыцыяў шмат што залежыць. Бо калі нічога не рабіць, 100% гарантвы, што нічога на зъменіцца. Калі ж рупіцца, няма поўнае гарантвы, што дасягнеш усіх мэтаў, але зрухі будуць, як на тое паказваюць згаданыя выпадкі! И няма чаго наракаць на ўлады, бо ім не да нашых каштоўнасцяў. Таму мы мусім быць дасьведчанымі, падрыхтаванымі ды тактоўна настойлівымі суразмоўцамі, здольнымі адстойваць свае інтарэсы. Не апускайма ж рук, будзьма ж асцярожнымі аптымістамі, скрытаймася ж з **самых спрыяльных** за ўсю гісторыю нашае краіны ўмоваў, бо нас ня нішчыца фызычна; бо нас не замала; бо мы, калі разам ды моцныя, устане знайсці ўпльвовых, канъюнктурных або не, саюзнікаў; бо нашая справа Святая!

У школу "на колах"

Калі мова — адна з найважлівых каштоўнасцяў, дык можна дзеля ёе штодня выдаткоўваць гадзіну, каб давезыці сваё дзіцяціка ѹ школу! Пагатоў што гэтую цэлую гадзіну мы бавім сам-насам з дзіцяцікам — раскоша, якую не заўсёды сабе можна дазволіць у нашым вірлівым стаўчым жыцці!

Дабрабыт адраджэнція расьце, а гэта ня можа ня цешыць. Дык вось, парада тым зь іх, хто мае

Толькі ѹ тым выпадку, калі нашыя беларускамоўныя дзеткі будуць здаравайшыя, спрытнейшыя, разумнейшыя ды па-доброму карпарацыйныя, мы зможем замяніць стаўленыне да мовы ѹ аморфнае бальшыні. Як кажа каардынатар бацькоўскага камітэту Менскага гарадзкога рады ТБМ Ігар Хляба, мы зможем мець больш цвёрдыя ды надзейныя грунт у канектах з дзяржаўнымі службовцамі, мноствамі юных спрыяльных ставяцца да Беларушчыны.

Толькі ѹ тым выпадку, калі нашыя беларускамоўныя дзеткі будуць здаравайшыя, спрытнейшыя, разумнейшыя ды па-доброму карпарацыйныя, мы зможем замяніць стаўленыне да мовы ѹ аморфнае бальшыні.

"колы": калі ѹ навакольлі не атрымліваецца дамагчыся адкрыцця клясы, падумайце абмагчыласці давозіці сваё дзетак да ўжо налётных беларускамоўных садкоў ды школак (інфармацыю пра іх можна знайсці ѹ ТБМ), а таксама прапануйце гэта іншым, што пакуль ня маюць сваіх "колаў"! Менавіта так летасць рабілі нашыя сябры, якія штодня падвозілі да гімназіі ѹ Кунцаўшчыну сваю Насту і ейных аднаклясьнікаў Антосіка ды Аліну. Пераважная бальшыня дзяцей, што сёньня

вучацца ѹ беларускіх школках Менску, з расейскамоўных сем'яў. Таму мы не павінны пагаджацца на найпрасцейшыя рашэнні, а менавіта ѹ беларускамоўная школы аддаваць нашых дзяцей — каб нашыя дзеткі там былі лепшыя, каб гэтыя школкі былі лепшыя. Толькі так сёньня мы забясьпечым аўтарытэт нашае мовы. Пасправайма адказаць на пытанні: ці актыўныя мы ѹ бацькоўскіх камітэтах нашых клясаў, каб стварыць там сапраўды беларускіх? Чым мы дапамагаем школам, дзе вучацца нашыя дзеці?

Антосік Лагвінец каля сваёй гімназіі

Шукайма канектай

Съядома беларускамоўная — менишня ѹ нашым грамадзстве, але яна мусіць быць актыўнай. Небяспечна заставацца прыстасаванцам да расейска-трасянікамоўнае бальшыні, варта варушыцца, ствараць свае кшталты ды канекты, дзе нашыя беларускамоўныя дзеткі пачуваліся б камфорта, вольна ды творча. І тут роля людзікі ды матэрыяльных рэсурсаў "трэцяга сэктору" ѹ варунках усё яшчэ моцнага дзяржаўнага ўмяшальніцтва ёсьць асноватворнай. Варта шукаць канектаў з аднадумцамі — гэта і бацькоўскі клуб Ірыны Марачкінай у Палацы моладзі, і садок №314, што на вул. Багдановіча, і нядзельная школка тамсама, іншыя школы ды гімназіі, Гуманітарны ліцэй, Беларускі каледж, студэнцкія, рыцарскія ды іншыя суполкі. Выбар ёсьць, і ён за намініцца!

Таксама забудзьма пра выразы пазамінулага ды мінулага стагодзінні ў кшталту "правы нацы". Гэта дазволіць нам знайсці лепшае паразуменіне з нашымі замежнымі партнэрамі. Сёньня трэба казаць пра абарону асноўных правоў чалавека ѹ іхнымі лібрэйальнымі разуменіні, замежнімі партнэрамі.

"Дзяявіцца" па расейскім чытанні

Хіба беларускамоўнасць замінае нашым дзеткам разумець, што іншыя мовы таксама варта паважаць ды ведаць? Мы мусім выхаваць у нашых дзяцей працу да ведаў ды адкрытысці да канектаў з самымі рознымі людзьмі. Не дазволіячы нашаму Антосіку пераходзіць на трасянку, мы заўсёды яму даводзім, што ён мусіць добра размаўляць іншымі мовамі — ангельскай, французскай, расейскай, польскай і г. д. Спадзяюся, што даём яму прыклад адкрытысці ды прага да ведаў хоць бы тым, што за два гады, якія жыве ў Менску, у нас доме ѹ гасцічах былі французы, расейцы, немцы, брытанцы, паликі, канадзец, швайцараў ды вугорцаў, якія кажучы пра безычнічнікі беларусаў.

Што да расейскай мовы, дык перакананы: за 10 гадоў наўчаньня ѹ беларускамоўнай школе дасканала вывучыць яе ня зможа хіба дэбіл або труцень. Таксама ведаю бацькоў, якія ад-

далі сваё дзіцяціка ѹ нашую гімназію толькі дзеля ангельскай (велимі распаўсюджаны выпадак) і расейскай мовы, бо апошнюю лепш вучыць, калі добра ведаеш беларускую. Дарэчы, наш Антосік вельмі ганарыца "дзяявіцай" па расейскім чытанні.

Ці гэта ня "гета"?

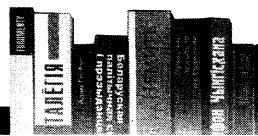
Я варта ідэалізаваць пасильядоўнасць дзяцей, як гэта рабіць сп. Віталь, бо іхная сыштэма каштоўнасцяў яшчэ вельмі няўстойлівая, а іх магчымасці аргументавана ды пасильядоўна адстойваць свае перакананы абмежаваныя. У расейскамоўнай школцы ёсьць большая верагоднасць, што нашыя беларускамоўных дзяцей псыхічна скалечыць якая-небудзі "тожа дзяявіцай" кабета.

І апошнія. Фразу "Нічога страшнага", якой дырэктарка расейскамоўнае нядзельнае школкі адрэагавала на паведамленні пра беларускамоўнасць дзіцяці, можна інтэрпретаваць наступным чынам: за Вашыя грошы мы вылечым Вашае дзіцяціка ад хваробы беларускамоўнасці ў грамадзкіх месцах, бо добрая адзнакі (якіх шчыра зычу Богусю!) будуць ставіцца за адказы па-расейску. А па-беларуску ён будзе гаварыць толькі дома. А ці гэта ня тое ж так скрытыкаванае "гета"!?

А наагул, ці патрабная нам беларуская мова ѹ адкуяцы, ці патрабныя нам беларускія школы, калі беларусы без ваганьня ў аддаюць сваі дзяцей у расейскамоўныя? Ці патрабныя нам беларускамоўныя ўніверсітэты (можа, варта стварыць фонд ды пачаць збор сродкаў на свой універсітэт, не чакаючы намэнклятурнае падачкі) або хоць па-сапраўднаму беларускія плыні ў тых, што ўжо ёсьць? Я думаю, што так! Дзеля гэтага нам трэба зьяднаць нашыя высілкі, каб ня быць прыстасаванцамі, а дасягнучы гэтага ѹ сёньняшній "субмарыне вар'яцкага жоўтага колеру", зъ якой мы ня звёздзем і дзе мы мусім дэмакратычна, паважліва, па-эўрапейску жыць ды гадаваць нашых дзетак.

Алесь Лагвінец

Кнігі поштай

Цена

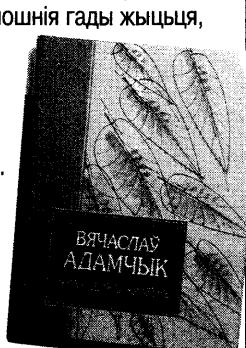
Назва	
Новыя:	
ARCHE 2002, №2. 256 с. Тэма нумару — "Нашы дзеткі".	1900 р.
АДАМЧЫК Вячаслав. Нязрушаны камень. 320 с., цвёрдая вокладка. Зборнік уваброй у сябе апавяданы 7 апошніх гадоў жыцьця і быу укладзены аўтарам літаральна за некалькі месяцаў да съмерці.	3000 р.
ДАМИНІКА 2002, №1. 28 с. Беларускі часопіс для маладых сем'яў.	1200 р.
ДЗЕЯСЛОУ 2002, №1. 256 с. Новы літаратурны часопіс, створаны групай літаратараў у якасці альтэрнатывы сканфіскаваным уладамі літаратурным выданням.	4000 р.
ПАМІЖ №2. 170 с. Другі нумар часопісу, які выдаецца студэнтамі, выкладчыкамі і сябрамі Беларускага калегіуму з 2001 г. Тэма нумару — "Культурная кантрабанда".	4200 р.
ARCHE-Пачатак 2000, №9 "Мэдынына".	1500 р.
ARCHE-Пачатак 2001, №5 "Украінскі нумар".	3500 р.
ARCHE-Пачатак 2002, №1 184 с.	1500 р.
ARCHE-Скарбы №№2000-6, 2000-8, 2001-1, 2001-3, 2001-4, 2001-6.	1000 р.
Vostraja Brama 0: ГЛЁБУС Адам. Post Scriptum. 176 с.	3000 р.
Vostraja Brama 1: БЫКАЎ Васіль. Пахаджане. 192 с.	3000 р.
Vostraja Brama 3: ЛУКАШУК Аляксандар. В фіялетавай ночы вугал крыла. 160 с. Кніга пра БССР 80-х.	3000 р.
Vostraja Brama 4: БАРТОСІК Зыміцер. Чорны пісталет. Апавяданы з уласнага жыцьця. 240 с. Кніга складаюць тэксты, які друкаваліся на прадаўгі апошніх дзесяці гадоў у газэце "Наша Ніва" і чыталі на радыё "Свабода" ў передачы "Вострая брама".	6000 р.
Vostraja Brama 5: ГЛЁБУС Адам. Браслаўская стыгмата. 192 с. Новая кніга Адама Глебуса, якую склала апавяданы апошніх гадоў.	3000 р.
АДАМОВІЧ Славамір. Турмынны дэйнік. Дакументы, дэйнікі, вершы. 160 с.	3800 р.
АСТРАВЕЦ Сяргей. Цізарская нахніцы. 546 с. Гэта ўсходнепольскі паводле паліграфічнай якасці і "новабеларускі" па сутнасці зборнік апавесьціў і апавяданняў.	4000 р.
Беларуска-расійская інтэгрэція. Аналітычныя артыкулы. 424 с. Рэдактура Валера Булгакава. У книзе асьвятаўца такія тэмы, як эканамічная і культурная палітыка Лукашэнкі, расейская вайсковая прысунтастъ ў Беларусі, структура расейскіх палітычных элит, Беларусь на міжнародным рынку зброянні, расейская рэгіянальная палітыка Лукашэнкі.	3000 р.
Беларуская палітычная сістэма і прэзыдэнцкія выбары 2001 г. 480 с. Зборнік артыкулаў, падрыхтаваных аналітычнай групай (Менск) і Цэнтрам демакратыі ва ўсходнім Еўропе (Варшава), пад рэд. Валера Булгакава.	3000 р.
Беларускі гісторычны аглед. Том 4. Сыштак 1-2 (6-7). 318 с. Часопіс	2100 р.
Беларускі гісторычны аглед. Том 5. Сыштак 2 (9). 692 с. Часопіс	2100 р.
Беларускі гісторычны аглед. Том 6. Сыштак 1-2 (10-11) 400 с. Часопіс	2800 р.
Беларускі гісторычны аглед. Том 7. Сыштак 1 (12). 302 с. Часопіс	2100 р.
Беларускі гісторычны аглед. Том 7. Сыштак 2 (13). 622 с. Часопіс	2100 р.
Беларускі гісторычны аглед. Том 8. Сыштак 1-2 (14-15). 384 с. Часопіс	3500 р.
Беларускі кнігазбор т.15: Мікалай УЛАШЧЫК. Выбранае. 608 с., цвёрдая вокладка.	3800 р.
Беларускі кнігазбор т.16: Яухім КАРСКІ. Беларусы. 640 с., цвёрдая вокладка.	4900 р.
Беларускі кнігазбор т.18: ЦЕТКА. Выбраныя творы. 336 с., цвёрдая вокладка.	3500 р.
Беларускі кнігазбор т.19: Натальля АРСЕНЬНЕВА. Выбраныя творы. 592 с., цвёрдая вокладка. Эта — сама поўнае выданье твора пасткі.	4700 р.
Беларускі кнігазбор т.20: Йянка КУПАЛА. Выбраныя творы. 640 с., цвёрдая вокладка.	3900 р.
Беларускі малітаўнік. 784 с., цвёрдая вокладка. Укладзены Аляксандрам Надсанам, выдавецтвы "божым шляхам" (Лёндан) і "Сафія" (Полацак).	5000 р.
Беларускі марш і песні. 62 с. Зборнік патрыйчынных песень з нотамі.	2000 р.
БЕЛАРУСЪ. Фотаальбом. 50 с., цвёрдая вокладка. Аўтар-укладальнік — Дзяніс Раманюк. Шыкоўнае выданне эпрэссане Беларусь у пяцёх раздзялах: гісторыя, народнае мастацтва, архітэктура, прырода, Менск. Добры падарунак для замежніка.	19000 р.
Біб-ка БГА 10: ЮРЗІВІЧ Яўсон. Літаратурны рух на эміграцыі. 244 с. Кніга прысвечаная разгледжу літаратурнага практису на беларускай эміграцыі: пісні, суполкі, пэрыёдкі, кнігі.	4200 р.
Біб-ка БГА 9: ТУМАШ Вітаўт. Выбраныя працы. 246 с. Вядомыя эміграцыйныя гісторыкі, грамадзкія дзеячы і публіцысты Вітаўт Тумаш (1910-1998) вяртаецца ў Беларусь.	3500 р.
БІБЛІЯ. Кніга Святога Пісання Старога і Новага Запавету ў беларускім перакладзе Васіля Семухі. 1536 с., цвёрдая вокладка.	17000 р.
Быць альбо не быць сярэднезўярэйцам. Сучаснаепольская мысленіе. 472 с. Кніга дзеяе ўяўленне пра сучасную гуманітарную сітуацыю ў Польшчы.	1800 р.
ГЕЛАГАЕУ Алеся. Беларускі нацыянальны вайсковыя фармацыі ў часе Другое сусветнае вайны. 72 с.	2 000 р.
ГОЛАС КРАЮ №№2(13)2001, 1(16)2002, №3(18)2002. Газэта. 12 с.	Усе па 400 р.
ДУВАБЕЦ Сяргей. Дэйнік. Прыватнае чалавека. 80 с.	1500 р.
ДУБАТОУКА Валянцін. Архізілаг Сапегай. Гісторычныя нарысы. 172 с.	2700 р.
Зямля № №2002-1. 80 с. Гісторыка-культураліягічны часопіс, тэма — эміграцыя.	4200 р.
ЗЯНОН. Глэрыя Патрыя. На 350 стартавых выданьнях — пэтычны і мацтавыя шляхі Зянона Пазыняка. Вершы і фатадымыкі. Прыгожыя і шыркія.	24000 р.
МИЛАШ Чыслай. Скуты розум. 246 с. Знакамітая кніга нарэшце выйшла і па-беларуску з прадмовай аўтара адмыслова да беларускага чытача.	2400 р.
МІЦКЕВІЧ Адам. Дзяды (2 томы). 1-шы 263 с., 2-гі 479 с. Зымішчае арыгінальнуюпольскую і беларускую (у перакладзе Сержка Мінскевіча) вэрсіі знамітасці пээмы.	10000 р.
Нацыянализм у съвеце (частка другая). 54 с. Брошура пра нацыянальнастную рухі Эстоніі, Аўстрыі, Харватыі, Італіі, Японіі, Мэксікі, Палестыны, Курдыстану, Крайны Баскай. 1400 р.	
Нацыянальнае пакліканні. 24 с. Асноўныя тэзы пра дзяржаўавтарства чыннікі.	1400 р.
ПАДЕЯРЭСКІ Зыміцер. Саксафон Чынгісхана. 414 с. Апавяданы, апавесьць, раман. 3500 р.	
Палітэйтія. Асноўны курс. 680 с. Перакладзены з немецкага мовы фудаментальнага падручніка палітологіі, напісаны прафесарамі палітологіі ўніверсітэту Франкфурту-на-Майне, Бэрліна, Мюнхену і г.д.	3600 р.
РАМАНЮК Міхась. Беларускі народныя крэкі. Цвёрд. вокладка. Ілюстраваная манаграфія прафесара Міхася Раманюка рыхтавалася на прадаўгі 25 гадоў даследаванняў і вандровак па ўсіх рэгіёнах Беларусі. Зымішчае 303 фатадымы і 83 графічныя малюнкі.	45000 р.
САГАНОВІЧ Генадзь. Нарыс гісторыі Беларусі ад старажытнасці да канца XVIII стагодзьдзя. 412 с., цвёрдая вокладка. Кніга зымішчае аўтарскімі сцісткамі сінтэзичнага выклада пісторыі Беларусі ад найдаўнейшых часу да яе ўключэння ў склад Расейскай імперыі.	5600 р.
САГАНОВІЧ Генадзь. Невядомая вайна: 1654-1667. 144 с., цвёрдая вокладка. У книзе асьвятаўца драматычнай падзеі самай страшнай падзеі для беларускай вайны.	2800 р.
СПАДЧЫНА №2002-1. Часопіс. 192 с.	2500 р.
СТАНКЕВІЧ Ян. Беларуска-расійскі (Вілікамірскі-расійскі) сплоўнік. 1305 с. Выданыя здэйсненай беларускай Фундацыяй імя Ліва Сапегі (Нью-Ёрк).	21 000 р.
СТАНКЕВІЧ Ян. Збор твораў у 2-х тэмах. 1-шы 552 с., 2-гі 586 с. У першы том збору твораў выдатнага беларускага мовазнаўца Яна Станкевіча (1891-1976) увайшли працы, напісаныя паміж 1918 і 1951 годамі, у 2-гі — паміж 1951 і 1973 годамі. Пераважнае большынства публікацый твораў раней былі недаступныя беларускаму чытачу. Рэдактура: Валера Булгакав.	9000 р.
ТОЛКІН Дж. Р. Р. Хобіт, або Вандроўка туды і назад. 264 с.	5600 р.
ХАРЭУСКІ Сяргей. Зывяры-суйдайныкі. 92 с. Кніжка прыпянуе чытачу незвычайні погляд на жывёлы света Беларусі. Прадмову напісаў Уладзімер Арлоу.	700 р.
Хрысьціянскі Філізофскі Зборнік. 168 с. У зборніку прыпянуе шэрш артыкулаў сучасных філёзаф (Ж. Кацэ, Д. Басці, А. Маліна, Б. дэ Анджэлі і інш.).	1400 р.
Цэны ў каталёве — для Менску. Для эзгейнае прадгушдзенія зынжікі (30% — для распавісюднікаў, 10% — для прыватных асобаў).	
Кантакт: п/с 333, 220050, Менск-50 (БЕЗ пазнакі "кнігі-паштай"); пэйдж.: 285-00-00 аб.22773; e-mail: exlibris@bt.by. Інтэрнэт-вэбсайт каталогу: http://knigi4u.cjb.net .	
Шаноне спадарств! Калі даслывае замовы, падавайце падрабязныя і дакладныя звесткі пра сябе і як мага больш контактаў (телефон, пэйджэр, e-mail) для найхутчайшага выканання ваших замовіў.	

Часопіс для
маладой сям'і

У кнігу
Вячаслава Адамчыка
“Нязрушаны камень”

увайшлі апавяданы, створаны аўтарам за апошнія гады жыцьця, а таксама напісаныя раней
“Крэскі з аўтабіографіі”. Кніжку выдалі сыны — Уладзімер і Міраслав Адамчыкі.

Наш прымітывізм

Анатоль Кляшук

Адным з найцікавейшых мас-такіх кірункаў канца XIX і ўсяго XX ст. быў прымітывізм, альбо «наўнае» мастацтва. Гэта плынны выкарыстоўвалі народныя формы. Яе стваральнікамі былі зазвычай людзі сталага веку, без прафэсійнае адукцыі. Яны ня прагнулі славы. Яны паводле не маглі не ствараць хараства. Іхнія творы выклікали паблажліві ўсьмешкі прафэсіяналаў і захапленыя простымі людзьдзі. Гэткім «наўнымі» мастакамі былі французы Анры Русо, грузіні Ніко Пірасманішвілі, беларуска Алена Кіш. У мастацтва-знаўстве ім стварылі арэол непрызнаных пры жыцьці, але тут тоўца пымылка. Карынты Генэраліча, Пірасманішвілі ці малявыя дываны Кіш шырокія распаўсюджваліся сярод таго кола замоўцаў, што бачылі ў іх адлюстраваныя сваіх эстэтычных запатрабаваньняў. Інакш адкуль бы сабраліся вялікія калекцыі іхных твораў?

Мастакоўская эліта неда-ацэнівала вартасць народнага прымітывізу ў вачах простае публікі, рыхтык як сёньня апа-зыцьця, палемізуючы з уладаю, трапляе ў палон сваіх стэрэаты-паў пра палітыку.

Апазыцыянэры прапануюць складаныя схемы нацыянальнае ідэі, акцэнтуючы увагу на гуманітарных аспектах палітыкі (дэмакратыя, ёўрапейскія сціпічы, на-цыянальная тоеснасць). То бок вымагаючы ад людзей рабіць на карысць абстракціяў, кшталту правоў чалавека і патрэбы адукцыі па-беларуску. Улада ж прыпянуе рэчы куды больш простыя — бяра на сябе адказнасць, не зымія ўсталяванага за XX ст. культурнага й ідэалёгія ляндшафту й перакон-вае, што жыць пакрысе робіцца лепей. У параўнанні з апазы-цыйным скепсысам і пэсымізмам, недавыказанай як недасфармуляванай нацыянальной ідэалёгія ўладаў выглядае больш прываб-наю для людзей. Яна не вымагае ад іх высілкаў, кшталту змаганьня за прадстаўніцтва ў органах улады, за мову дзядоў ці за інтэграцыю ў «адзінку Еўропу».

Прымітывізм у палітыцы, як і ў мастацтве, грунтуецца на простых, даступных, але недавыка-заных асацыятыўных с

Андрэй Хадановіч Цынічныя лімЭрыкі

Дэгустатар прысмакаў пад Пінскам апэтытам праславіўся сьвінкім. Зжор усё, што было, — скуро, дрэва і шкло — і дагнаўся "Крыніцай" і "Клінскім".

У сачок альтруістага з Дрыбіна залатая патрапіла рыбіна. Пажадаў: каб суседу мець хваробу Базэда й наступіць на разьбітую шыбіну!

Шанавальнік пісьменства з Асьвеі том пра сънежань чытаў і завеі. Так героям яго спачувалі — ого-го! — што баяўся — парык пасіве!

Пажылы грамадзянін з Градзянкі заляцацца да грамадзянкі: — Хутка буду ў труне, дык выходзі за мяне!. Аж нацёр на каленях вадзянкі.

Завадатар дыскусіяў з Чашнікай лепши ў спрэчках за ўсіх аднакашнікаў, бо адзін аргумэнт — галавой аб цэмэнт, а другі і апошні — "калашнікаў".

Мафіёзныя хлопцы з Дуброўна канкурэнтам адпомсыці кроўна: падагрэтай смалой, потым — бэнзаптой... Карацей, пагулялі цудоўна!

Палітычныя вязні з Вузды у турме атрымалі вады — аж чатыры біклагі,

АНТОН КЛІПЧУК

каб ад жудаснай смагі не засох арганізм малады.

Працавіты пчалляр з Капыля адпачыць сеў наўблізь вульля. Памыліўся стары: пільнавала ўтары птушка клясы "паветра—зямля".

Стогадовая бабіца з Талочына сэксаульна была заклапочана. Напісала ў сабес — і прыйшоў геркулес

з падазронай пячаткай "аплочана".

Малады рэстаўратар з-пад Грэску захахаўся ў прыгожую фрэску. Яго слова, што ёсьць яшчэ ў съвеше мілосьць, пераказвалі, як гумарэску.

Вірлавокі мангуст з-пад Віроўлі у зымяінай адзначыўся лоўлі, і ў калгасе далі трывяжкіх мэдалі — як выдатніку гадагадоўлі.

Хлопец (19 гадоў), бухгалтарскія курсы, студэнт-започынкі (БКІК) шукае працу, што тычыцца гандлёвай дзеяльніцтвы, кур'ера ды іншага. Пропаноўвае дасылайце на адрес: а/с 50, 225860, Кобрынь

8 верасня

— дзень Вайсковае Славы ў Рэспубліцы Беларусь. Барадзіно і Крапіўна. Таксама 8 лістапада — усіхнае Свята Адраджэння Духу нашай зямлі.

Ганна Матусевіч

прыватныя абвесткі

кватэра

Куплю кватэру ў Менску ці прыгарадзе. Нядорага. Т.: 234-46-06

Прадаю 4-пакаёкі па вул. Пртыцкага за 22 тыс. у.а.

Галіна. Т.: 234-46-06

Сладарныя з часопісу "Паміж" шукае пакой (танны). Т.: 257-42-71; (0296) 19-80-53. Пытака Алю

куплю-прадам

Прадам сотовы телефон. Т. (у Берасці): (0162) 24-54-56

Паралён (20-40 мм) набуду. Т. (у Гомелі): 45-11-51. Е-mail: bandrej@tut.by

праца

Дыпломавыя дызайнэр (в/а) шукае працу. Corel Draw, Adobe Illustrator, Photoshop, Painter. Т.: 257-73-32. Лора

Прайлюструю вершы, прозу (ляканічна, лінейна-графічна). Т.: 288-60-78

Традыцыйныя паясы на замову. Т.: 252-86-28. Пэйдж.: 207-00-00, а/б. 19217

падарункі

Падарую прыгожую маладую ласкавую котку. Т.: 252-48-33

Дашлю задарма беларускім "Lemantir" лацінкай. Замовы пішыце на mikalaus@yahoo.com. Вучэце дзяцей беларускай лацінцы ідэі

Ісус Хрыстос збавіць Беларусь! Нація паўстане толькі з хрысціянским Абуджэннем — як у х. XVI, XX ст. Брэты з МФ Народ! Павал Мажык на "хімі" вывучае ангельскую мову. У каго ёсьць любы слоўнік, прынесьце на Варвашэні, 8 — перадамо. МФ

КУПОН БЯСПЛАТНАЙ ПРЫВАТНОЙ АБВЕСТКІ

Запішіце гэты купон, і мы надпушчамі Ваму абвестку (на 10 слоў)! Абвестка, 220050, Менск, а/с 537

Тэкст

Імя і прозвішча
Адрес, тэлефон

ARCHE НАШЫ ДЗЕТКІ

Часопіс прыдаецца праз сетку
"беларускія "Белкін", таксама ў
аб'яднанні "Белкін", таксама ў
прыватных распавідниках

Даведкі можна атрымаць праз
e-mail arche@arche.org.by

цэ і чытайце! А/с 714, 222120, Барысаў-1

Кніга Паўла Севярынца "Пакаленне Маладага Фронту" ў інтэрнэце! Гісторыя маладзі, народжанай у 1970—85 г. MFRONT.ORG! МФ

Беларускія кнігі можна набыць ці замовіць на пл. Пайтаны ў Гомелі штонядзелю да 13.00. Т.: 45-11-51

Кніга В. Фадзеевай "Беларуская народная вышыўка". А/с 72, 230026, Горадня-26. Т.: (0152) 78-48-48, а/б. 12576

кантакты

Беларускія слова шточакцвера ў 17.30 на Купалаўскім скверы. Штосуботу талокі ў Курапатах. Сябры Кансэрваторыя-Хрысціянскай Партыі — БНФ

Суполка ГА "Маладэўцы Хрысціянскай Саюза" Жлобіна шынша запрашвае да супрацоўніцтва! Т. (у Жлобіне): (0234) 37-3-97

Курс DJ Адраджэння! — штосераду ў 19.30 на Варвашэні, 8. Сімінары для лідэрства — яшчэ ні позна далучыцца! Уваход вольны. DJ РЭЙ

Шукаю стройную паненку (пані) 27—37 гадоў для сібрэўства каханья. Аляксандар, 38/181/75, надзеіны, добры. Т. (у Пухавічах): 41-3-91

паштовая скрынка

Міколу К. зь Менску. Каб жа гэты артыкул пра выставу М. Баразнай ды паўтара месяца таму... А цяпер — мінусальная справа. Пе-рарабіце тэкст з прынагоднага ў мэмуары, у дасылданыне абставінаў гібелі.

Міхаілу М. з Новых Лышчыцаў. Тэкст Ваш не газэтнага памеру — заявлілі, шмат у ім перапісанага з іншых кніжак. Ваши гістарычныя гіпотэзы, дарэчы, вымагаюць добрае праверкі. Паспрабуйце сябе на іншай дзялянцы — лепш напішце пра тых якіяў гаўяне апавяданье.

Raice P. з Marijlova. Вашы "Сабачыя гісторыі" горшыя за арыгінальныя. Не пераймайце тэмы, шукайце свае. Артыкула друкаваць ня будзем: усе ведаюць, што лаяцца — нядобра.

Суддя маральна-этычнага

выхаваныя дзяцей распачынае працу з каstryчніка 2002 г. Мова заняткай — беларуская. Запіс кожную нядзелью з 14.15 па адрасе: Чайкоўская, 37, Менск. Тэл. 249-57-55, Мікалай

Аўдыё, відэа, CD, кнігі
У Гомелі: плошча Пайтаныя — штонядзелю да 13.00. Тэлефон: 45-11-51. E-mail: bandrej@tut.by

Сабачыя гісторыі

Аднаму сабаку захацелася стаць начальнікам. Паехаў ён на Нарач, закінуў сетку і стаў чакаць. На трэці тыдзень выцягнуў вялікую жабу. І спыталася жаба сабачым голасам: "Што табе трэба?" — "Хачу быць вялікім начальнікам", — адказаў сабака. "Ідеі дамоў. Усё будзе па-твойму", — паабяцала жаба. Прыехаў сабака дахаты, а кала ганку яго чакае Граждан: "Таварышу начальнік, падайце на пратапініе..."

Адзін сабака зайшоў у п'ябар. Выпіў куфляў сем, і тут сушиная раба кака яму: "Прасі чаго хочаш, толькі ня еж мяне!"

"Хачу быць маладым, прыгожым і багатым", — папрасіў сабака. А Граждан з-за суседняга століка сказаў: "Я не могу на такое пайсці. Мне трэба пасаветавацца ў органах..."

Адзін сабака заблукаваў у лесе. Каб не сканаць ноччу ад страху, вырашыў сам сабе зрабіць сымерць. Знайшоў сабачыя грыбы, а тыя і кажуць яму: "Ня еж нас і прасі што хочаш!" Сабака ўсіх думаў, што ж яму загадаць. Раніцай у грыбы прыйшоў Граждан і сказаў сабаку: "Я ведаю, хто ты. Ты ў нас усіх кахаць мацыкетам падушкы..."

Адзін сабака залез да суседа ў яблыкі. Ірваў-ірваў, а пад раніцу пачуў: "Дастаць мяне. Я табе дапамагу!" Гэта гаварыў зялёны яблыгак на самай вершаліне. Пакуль сабака лез па яго, зусім разыўднела. Выйшаў з хаты Граждан і, убачыўшы сабаку, сказаў: "Зноў амэрыканскага шпіёна скінулі..."

В.ІІ.

Наша Ніва

незалежная газета
заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991
гaloўныя рэдактары "Нашай Нівы":
З.Вольск (1906), А.Уласаў (1906-1914),
Янка Купала (1914-1915), А.Лукевіч,
У.Знамяроўскі (1920), С.Дубавец (1991-2000).

сакратарка рэдакцыі	Нааста Бакшанская
гaloўныя рэдактар	Андрэй Дынько
выпускны рэдактар	Сяргей Ёрш
карэктар	Сяргей Петрыкевіч
карэктарка	Галіна Рабянкова
нам. гaloўнага рэдактара	Андрэй Скурко
мастакі рэдактар	Андрэй Чык
выдавец і заснавальнік	Фонд выдання газеты "Наша Ніва"

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЙ:
220050, Менск, а/с 537
Tel/fax: (017) 284-73-29, (0296) 13-32-32.
E-mail: nn@promedia.by
On-line: www.nn.by

© НАША НІВА. Спасылка на "Нашу Ніву" абавязковая. 8 палос форматам А2. Друкарня РУП "Выдавецтва "Беларускі Дом друкарства". Менск, пр. Скрыніцы, 79. Рэдакцыя не належы адказнікам за змест рабітаваных аўбестак. Кошт свядомы. Пасведчаныя па реєстраціі перыядычнага выдання № 581 ад 4 ліпеня 2002 г., выдацца Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Ордынчыкі адрас: г. Менск, вул. Калектарная, 20а, п. 2.

Наклад 3843.

Нумар падпісаны ў друк 23.10.2002.

Замова № 7509

Редакцыйны адрас: Менск, Калектарная, 20а/2а